

SELECTA
CIRCA LIBROS ARIS-
TOTELIS DE COELO SVBTILIORIS
doctrinae, quæ in Complutensi Academia versatur, mitto
quodam ordine disposita, & in dilucidam me-
thodum redacta.

PER LICENTIATVM FRANCISCVM MVRCIA
de la Llana, in insigni eiusdem Academia Collegio Theo-
logorum Collegam.

AD DEIPARAM VIRGINEM DE LOS
Hoyos inter montes & rupes Conchenfes, circa
opidum de Pliego constitutam.

Hac vltima impressione aucta, & ab eodem Autore correctæ.

Anno

1609.

CVM PRIVILEGIO.

Compluti, Apud Ludovicum Martinez Grande.
Expensis Didaci Guillen.

TASSA.

YO Francisco Martinez escriuano de Camara del Rey nuestro señor, y vno de los que residen en su Consejo, certifico y doy fee, que por los señores del dicho Consejo fue tassado a tres maravedis y medio, cada pliego del libro, intitulado, *De Cælo & Mundo*, compuesto por el Licenciado Francisco Murcia de la Llana, y al dicho precio, y no a mas, mandaron que se venda, y para que se sepa el precio del, se ponga esta fee de tassa al principio de cada cuerpo del dicho libro. Y para que dello conste, di la presente en la ciudad de Valladolid, a veynte y tres dias del mes de Orubre, de mil y seyscientos y quatro años.

Francisco Martinez.

ERRATAS.

Vidi hoc volumē, & nihil notatu in eo dignum inueni, quod non correspondeat suo exemplari. Datum Compluti, die 23ª mensis Nouembris, anni, 1608.

Licenciatus Franciscus
Murcia de la Llana.

CENSVS

CENSURA PETRI Sanzà Soria in celeberrima Pintiaë

Academia facultatis Medicinæ primariam
cathèdram regentis.

T V S S V Senatus Supremi Selecta in
libros Aristotelis de cælo perlegi, ac-
curateq; revolui: omniaq; in eis sunt
adeò cælestè disputata, ut non dubitem quin, si
typis mandetur, omnibus Philosophis commo-
dum magnum, & utilitatem eximiã sint alla-
tura. Datum Pintiaë die 11. mensis Iulij, anno
1604.

D. Petrus Sanz á Soria.

EL

EL REY.

POR Quanto por parte de vos el Licenciado Francisco Murcia de la Llana, nos fue fecha relacion, que vos auades compuesto vnos Cométarios Super vniuersam Philosophiam Aristotelis, y nos pedistes y suplicastes, que para que de semejante trabajo se viniesse a sacar el fruto, que con el auades pretendido dar, vos mandassemos dar licencia para poder imprimir las dichas obras, no auiendo en ellas falta que lo impidiesse, o como la nuestra merced fuese. Lo qual visto por los del nuestro Consejo, y como por nuestro mandado se hizieron las diligencias, q̃ la prematica ñ ada, por no vltimamēte fecha, sobre la impressiō de los libros: fue acordado que deuamos mandar dar esta nuestra cedula, por la dicha razon, y nos tuuimoslo por bien. Por lo qual os damos licencia y facultad, para que por tiempo, y espacio de diez años cumplidos, primeros siguientes, que corran y se cuenten, desde el dia de la fecha desta nuestra cedula en adelante, vos o la persona, que para ello vuestro poder ouiere, y no otra alguna, podays imprimir el dicho libro, que de suso se haze mencion. Y por la presente damos licencia y facultad, a qualquiera impressor de stos nuestros Reynos, qual vos nombraredes, para que durante el dicho tiempo, le pueda imprimir por el original, que en el nuestro Consejo se vio, que va rubricado cada plana, y firmado al fin del, de Francisco Martinez, nuestro escriuano de Camara, y vno de los que residen en el nuestro Consejo, con q̃ antes que se venda, le traygais ante ellos, juntamente con el dicho original, para que se vea, si la dicha impressiō esta conforme a el, y traygais fee en publica forma, como por Corretor por nos nombrado se vio y corrigio la dicha impressiō, cō el dicho original. Y mādamos al impressor, q̃ así imprimiere el dicho libro, no imprima el principio, y primer pliego ni entregue mas de vn solo libro, al Autor, o persona, a cuya costa se imprimiere, para efeto de la dicha

dicha correccion, y talla, hasta que antes y primero que el dicho libro este corregido, y tallado por los de nuestro Consejo, y estándolo, y no de otra manera, pueda imprimir el dicho libro, y su principio, y primer pliego, en el qual inmediatamente se ponga esta nuestra cedula, y privilegio, y la aprouaciõ, talla y erratas, y no le podays vender, ni vèdays vos, ni otra persona alguna, hasta que este el dicho libro en la forma susodicha, sopena de caer é incurrir, en las penas cõtenidas en la dicha prematica, y leyes de nuestros Reynos, que sobre ello disponen. Y mandamos que durãte el dicho tiempo, persona alguna sin vuestra licencia no le pueda imprimir, ni vender, sopena que el que lo vèdiere, é imprimiere, aya perdido y pierda qualesquier libros, moldes y aparejos, que del tuviere, y mas incurra en pena de cinquenta mil maravedis, por cada vez que lo contrario hiziere, de la qual dicha pena, sea la tertia parte para nuestra Camara, y la otra tertia parte para el Iuez que lo sentèciare, y la otra para el que lo denunciare. Y mandamos a los del nro Consejo, Presidente, é Oydores de las nuestras Audiencias, Alcaldes, Alguaziles, de nuestra casa y Corte, y Chancillerias, y a otras qualesquier justicias de todas las Ciudades, villas y lugares de los nuestros Reynos, y señorios, a cada vno en su jurisdiccion, anssi a los que agora son, como los que seran de aqui adelante, que vos guarden, y hagan guardar, y cumplan esta nuestra cedula y merced, que anssi vos hazemos, y contra ella no vayan ni passen, ni consientan yr ni passar, en manera alguna, sopena de la nuestra merced, y de diez mil maravedis para nuestra Camara. Dada en Valladolid a treynta y yn dias del mes de Julio, de mil y seyscientos y quatro años.

Y O E L R E Y.

Por mandado del Rey nuestro señor.

Iuan de Amezqueta.

D O.

DE IPARAE VIRGINI

de los Hoyos inter montes, & rupes Conchenfes, circa limites de Pliego fitæ,
opus suum consecrat Licentiatus Franciscus Murtia de la Llana.

*N*ihil aut prius cogitant, aut maius provident, qui ingenij sui fructus in lucem edunt, quam patronum, quæ sibi adiungant, & ad quæ labores suos suscipiendos deferant: putant enim fore, ut inde operibus suis plurimum authoritatis accedat. Ego verò, Virgo Sanctissima, cum primum in animum meum induxi, nō tam gloriæ comparandæ studio, quàm publicæ utilitatis causa his meis laboribus vitam dare, te mihi statim ante oculos proposui, cuius patrocinio subnixus possem omnia contemnere, quæ solent vehementer formidare, qui aleam iudiciorum subeunt. Tibi hoc opus consecro, tibi dedico, quæ hanc terrarum partem, in qua sum natus, tuo defendis numine, & tegis patrocinio. Cælorum libri, cui consecrandi, nisi tibi Cælorum Regina maxima. Cuius ea tamen est tam singularis, ac divina clementia, ut sedem elegèris in-

ter has rupes, profunditate abruptas, altitudine formidandas? Sed in hac tamen mōtium mole, nullus squalor, nulla vastitas ipsis montibus viridissimis arboribus vestitis, & ludentis natura varietate exornatis: talem te habere sedem decebat totius pulchritudinis, & venustatis parentem. Tuos libros protege, Virgo Sanctissima, qui tuo numini & nomini dedicātur: nullū hoc patrociniū, aut maius, aut excogitari excellentius potest. Tutò cœlorum secreta inuadam; tutò inaccessas tantorum moliminum disputationes aggrediar; tuo erga me sydere splendoris faces eiaculante, quibus possim cernere, quæ cœlo incluſa, quæ longe à terris; quæ maximorum Philosophorum oculos effugerunt.

LIBER PRIMVS de Cœlo.

VNI *VERS*A de cœlo, & mundo disputatio quatuor libris *Arist.* comprehenditur. In duobus autem prioribus principaliter agit de cœlo, in duobus vero posterioribus de elementis, quę sunt partes cœli, nomine enim cœli (vt statim dicam) intelligo totum vniuersum; itaque in primo libro agit de numero, & qualitate partium vniuersi: in secundo autem libro agit specialiter de ea parte vniuersi, quam cœlum dicimus, & de eius astris: in tertio vero libro agit de numero elementorum, & de modo, quo tam generari, quàm corrumpi possunt, tandem in quarto agit de qualitatibus elementorum, grauitate inquam, & leuitate, in quibus omnibus more solito per disputationes materiam singulorum capitum pertractantes procedemus.

Proœmium.

CIRCA obiectum horum librorum supponendum est primo, vt benè aduertit *D. Thom.* in proœmio horum librorum, cœlum tripliciter accipi, vt *Aristot.* docuit infra cap. 9. huius libri. Primo enim sumitur pro prima sp̄b̄ra, quę omnia ambit. Secundo sumitur pro aggregato ex omnibus corporibus cœlestibus, in quo sensu dicimus, stellas omnes esse in cœlo, non quidem

Prooemium in libros de cœlo.

in eadem cœli sphaera, ut constat de Sole, & Luna, alijsque planetis, sed in globo corporum cœlestium. Tertio sumitur pro globo, tam corporum cœlestium, quàm elementalium: & hoc modo usurpatur cœlum ab Aristotele, cum hanc philosophiæ partem de cœlo, & mundo inscripsit.

Aduertendum tamen est in his omnibus, nomen, Cœlum, à cælando dictum fuisse, in quantum alia cœlat, & cooperit.

His suppositis, primâ sententiâ est syriani asserentis, obiectum horum librorum esse cælum, id est, corpus cœleste, prout tam primam, quàm alias sphaeras comprehendit. Hæc tamen sententiâ, si loquatur de obiecto principalitatis, verissimâ est, cum præcipuum, de quo Aristot. in hac materia agit, sit corpus cœleste: si tamen loquatur de obiecto adæquato, optimè exploditur à dno Thoma in prologo horum librorum, quia Aristot. quanuis in secundo libro præcipue agat (ut dixi) de corporibus cœlestibus, in primo tamen, tertio, & quarto capite multa tradit de elementis: ergo nequit esse obiectum adæquatum.

Nec valet, si dicas, per accidens agere de alijs corporibus, in quantum influentiæ superiorum subiiciuntur; nam contrâ est: quia Aristot. non solum agit de elementis secundum hanc subiectionem ad superiora corpora, sed de proprijs illorum motibus, & qualitatibus: quare Alexand. Alens. (ut loco citato docet D. Thomas) asserit, obiectum adæquatum horum librorum esse totum vniuersum, secundum quod tam corpora elementalia, quàm cœlestia comprehendit, secundum quod omnia ista corpora conueniunt in ratione corporis simplicis. Quæ etiam opinio ibidem reijcitur à D. Thoma, quia si ageret de his corporibus Aristot. secundum quod conueniunt in ratione corporis simplicis, deberet tradere conuenientiam, quam huiusmodi corpora habent in qualitatibus omnibus, quam tamen non tradit, nisi solum in grauitate, & leuitate.

Quare dicendum est cum D. Thoma, obiectum horum librorum esse ens mobile ad vbi. Probat, quia traditus horum librorum

brarum est quedam pars totius philosophiæ naturalis, & sed obiectum totius philosophiæ est ens mobile incommuni: ergo obiectum huius partis debet esse ens mobile determinatum, non aliud, nisi mobile ad ubi, cum Aristoteles precipue in his libris agat de partibus vniuersi, in ordine ad motum localem, & ad ubi. Ergo ex his patet, hos libros merito ab omnibus preferri, libris de generatione, & corruptione, quia in his agitur de ente mobili, prout se extendit ad motum localem: constat autem (vt dicitur 8. Physic.) motum localem prestantiorem esse omnibus alijs motibus, de quibus agitur in libris de generatione.

CAPVT PRIMVM:

IN TENDIT in hoc capite Aristoteles ostendere vniuersum esse perfectum. Tria agit; in prima parte docet, circa quæ versetur scientia de cælo; in secunda, vt vniuersum perfectum esse probet, agit de corpore, & de eius dimensionibus; in tertia id probat. Primò ergo decit hanc propositionem. Philosophia naturalis ferè plurima circa corpora, & magnitudines, atque horum affectus, motusve, & insuper circa principia, quæ sunt substantia talis, versari videtur: intelligit au-

tem Aristoteles per corpora, corpora de prædicamento substantiæ; per magnitudinem, quantitatem, & dimensionem; per principia verò talis substantiæ intelligit materiam, & formam, ex quibus integratur talis substantia corporea, habens illas affectiones, & motus, ita vt sit sensus; Philosophia naturalis ferè plurima agit de substantia corporea, & de affectionibus eius, vt de quantitate, & motu, & principijs illius substantiæ, scilicet materia, & forma. Circa quæ propositionem primo aduertendū est,

solum dixisse, ferè plurima, quia in aliqua parte philosophiæ agitur de his, quæ per naturam non sunt possibilia, nec sunt substantiæ corporeæ, vt de vacuo, & infinito.

Secundò aduertendum est, quòd quauis dimensiones, quæ sunt affectiones substantiæ corporeæ, pertineant ad mathematicum, secundum quod abstrahunt à materia sensibili; optimè tamen docet Arist. philosophiam agere de eisdem sub alia ratione, scilicet quatenus sunt affectiones substantiæ sensibilis. Adduxit autem Aristoteles illam propositionem, vt virtuale, & indirectè inde intelligeretur, quòd cum hæc pars philosophiæ, quæ est scientia de cœlo, sit ex principalioribus illius partibus, debet etiam versari circa corpora, & magnitudines, per quod proponit ea, de quibus in toto hoc opere est acturus, scilicet de vniuerso, & eius corporibus.

In secunda parte, vt ostendat dignitatem huius obiecti, conatur ostendere, vniuersum hoc, de quo se acturum promittit, perfectum esse: ad quod supponit definitionem corporis quanti, scilicet, quod est diuisibile, in semper diuisibilia, & omni ex parte, vnde do-

cet dimensiones corporis, scilicet, quòd linea sit sola diuisibilis quoad longitudinem, superficies ad longitudinem, & lititudinem: corpus autem ex omni parte, quantum ad omnem dimensionem est diuisibile.

Et si quæras, cur Arist. cum alibi sæpè definierit quantitatem, hîc etiam illam definiat? Respondetur, quod in cap. de quantitate definiuit quantum continuum, dicens: Quantum est, cuius partes copulantur termino communi, quæ datur per genus causæ formalis, cum formaliter constituatur aliquid in ratione quanti continui per copulationem partium in aliquo termino communi, & similiter in metaphysica definiuit quantitatem continuam, per effectum, scilicet, cuius est motus vnus; hic verò definiuit quantitatem per genus causæ materialis, quia physici est, per materiam definire.

Quæ supposita definitione, & dimensionibus quantitatis, in tertia parte probat, vniuersum hoc esse perfectum, quia vniuersum est corpus, & corpus habens omnem dimensionem, scilicet profunditatem, latitudinē, & lōgitudinē: ergo est perfectum: hoc autem probat, quia trina dimensio est omnis dimensio; tria enim, inquit,

sunt

sunt omnia: hoc autem probat tripliciter. Primò, quia ex sententia Pythagoricorum omnia in his tribus continentur, scilicet principio, medio; & fine. Secundò, quia ipsi tria, quasi omnia, Dijs suis offerebant. Tertiò, quia ipsa natura ducti, tres homines vocamus (inquit) omnia, cum dicimus: Ibi sunt omnes homines; secùs verò si duo, tunc enim dicemus: Ibi sunt ambo, vel vterque.

Secundò probat, vniuersum esse perfectum, quia omne totum, & perfectum idem sunt, solum ratione materiæ differunt, quia omne accommodatur quanto discreto, sicut tres unitates dicimus esse omnes unitates ternarij, totum verò quanto continuo, vt tantam lineam, esse totam lineam: sed vniuersum est omne, & totum: ergo est perfectum. Tertiò id probat, quia illud est perfectum, quod omnia continet; vniuersum est tale: ergo. Quartò, quia illud est perfectum, quod in se ita est totum, quod tactu alterius corporis non terminatur: sed vniuersum non terminatur tactu alterius corporis, vt probat infrà cap. 9. vbi dicit,

nihil esse extra cælum, ergo,
& cætera.
(?).

Circa literam.

S Olet circa hoc caput dubitari, vtrum vniuersum perfectum sit; hoc enim in hoc c. Aristot. ostendere intendit. In quo suppono primò, vniuersum multis modis sumi. Primò, pro aggregato ex creaturis, & creatore: & hac ratione certum est esse perfectissimum, scilicet perfectione infinita; quia illud est infinitè perfectum, quod in se continet infinitam perfectionem: sed vniuersum vt sic continet infinitam perfectionem, Deum scilicet: ergo.

Alio modo sumitur, prout dicit aggregatum ex omnibus creaturis viuentibus, & non viuentibus. Tertio modo, & ad propositum Arist. sumitur pro aggregato ex corporibus simplicibus, & hoc vtroque modo certum est, non esse infinitè perfectum. Primò, quia omnes creaturæ, quæ in vniuerso sunt, sunt finitæ, & finitæ perfectionis: ergo aggregatio ex illis nequit esse infinitè perfecta. Patet consequentia, quia totum perfectum sumitur à suis partibus. Secundò, quia vniuersum, vt sic, non includit infinitam Dei perfectionem: ergo vt sic non est infinitè perfectum: quærimus ergo, vtrum sit absolutè perfectum vniuersum

sum sic sumptum. Ratio dubij est, quia malum, & imperfectum idem sunt, cum malum sit priuatio perfectionis: sed vniuersum est quoddam malum, ergo imperfectum. Probatur minor, quia malum est ex quocunque defectu, sed in vniuerso sunt quamplurimi effectus defectuosi, vt monstrea, ergo est malum, & imperfectum: tum etiam, quia rationes Aristotelis non sunt efficaces, quia in primis illud principium, quod assumit, scilicet, tria sunt omnia, non esse vndiquaque verum; alias verum esset dicere, tres digitos esse digitos omnes, & tria alba, omnia alba: quod constat esse falsum. Tertiò, quia illud principium, quod saponit Arist. scilicet trinam dimensionem esse omnem dimensionem, nec ab ipso probatur, nec videtur posse probari: ergo est sine ratione dictum. Quartò, quia inter omnia, quæ in vniuerso sunt imperfectiora, sunt corpora: ergo malè, ex eo quod sit corpus habens trinam dimensionem, probat esse perfectum.

Hic tamen non obstantibus, conclusio Aristotelis, scilicet, quod vniuersum sit perfectum, verissima est, & præter rationes Aristotelis probari potest, quia tantum sunt tres gradus entis,

scilicet esse, quod cuiuslibet enti conuenit, viuere, quod conuenit viuentibus, intelligere, quod conuenit Deo, & creaturis rationalibus, sed in vniuerso, vt constat, sunt omnes tres gradus entium: ergo vniuersum est perfectum.

Vnde ad priorem rationem dubitandi respondetur, quod licet monstrea, & alij defectus, qui sunt in vniuerso, sint defectus respectu causæ particularis, quæ ob suum defectum non potuit perfectum effectum producere, sicut crura propter defectum tibiæ solent causare defectuosam, & mancā deambulationem, non tamen sunt defectus respectu totius vniuersi, respectu cuius potius est perfectio, habere varietatem, & diuersitatem rerum, qualiter etiam corruptio, quæ est in corporibus vniuersi, non est illius defectus: tum etiam, quia corruptio necessaria est ad generationem, media qua corpora in sua specie renouantur, & successione perpetua fiunt,

Ad secundam optimè respondet Villalpandus, principium illud ab Arist. traditum, scilicet tria sunt omnia, solum adducit vt topycum, & probabile, quod in aliquibus tenet, sicut qui diceret, hominem esse

esse album: tenet autem in exemplo Arist. de dimensione corporis, ubi trina dimensio est omnis dimensio. Ratio autem, quare tantum sit triplex dimensio, ea est, quia quilibet dimensio habet duas differentias positionis: sed tantum sunt sex differentiarum positionis: ergo tantum est triplex dimensio: non probauit autem Arist. hoc principium in hoc cap. quia à mathematicis euidenter ostenditur, ut à Ptholomeo lib. de dimensionibus, ut citat Simplicius super hoc cap. & per hoc patet ad tertiã rationẽ solutio.

Ad quartam respondetur, Arist. in hoc c. solum voluisse ostendere, vniuersum esse perfectum, præsertim in ratione corporis; huc enim tẽdunt omnes rationes ab ipso allatæ: hoc autem benè probat, ex eo quod sit corpus habeas trinam dimensionem quia quamuis in vniuerso entia corporalia sint minoris perfectionis alijs: sunt tamen perfecta in ratione corporis. Quod sufficit ad intentũ Arist.

Sed adhuc est dubium, vtrum vniuersum secundo, & tertio modo sumptum possit magis perfici. Respondetur, quod optimè potest amplius perfici intensiue, & extensiue: intensiue quidem, quia potest Deus alias species sua natura

perfectiores in vniuerso creare, cū qualibet data specie possit Deus aliã, & aliã perfectiorẽ facere. Similiter extensiue, quantum ad extensionem creaturarũ, quia tã in indiuiduo, quàm in specie posset Deus alias creaturas de nouo facere.

Addo tamen, ut latius dixi 3. Physicor. hoc vniuersum, suppositis corporibus, quæ de facto habet, non potuisse perfectiori ordine condi, ut docuit optime D. Thom. 1. p. q. 5. art. 6. quia cū sublunaria corpora à cœlestibus pendeant in sua conseruatione, oportuit necessariò sub illis collocari ad recipiendum eorum influxum, & elementa grauiora necessariò decuit esse subleuioribus.

Et si secundò quæras, vtrũ omnes gradus entium, qui sunt in vniuerso, sint de essentiali perfectione illius? Respondetur, quod viuere solum pertinet ad perfectionem accidentalẽ; quãuis enim nullum esset viuens, adhuc esset vniuersum perfectum, quantum ad perfectionẽ essentialẽ, quia haberet corpora simplicia, vni primæ causæ subordinata; reliqui autem gradus, scilicet, esse, & intelligere, sunt de perfectione essentiali vniuersi. De gradu essendi patet, quia aliàs nihil esset in vniuerso. De intelligere verò

probat^{ur}; quia vn^u uersum non potest esse, nisi sit vna prima causa omnia disponens, & gubernans: gubernare autem, & dirigere, sunt opera intelligentis: ergo essentialiter requiritur gradus, qui est intelligere.

Et si inquiras tertio, vtrum vn^uuersu, prout inuoluit Deu, & creaturas, sit perfectius Deo solo, eo quod inuoluit aliquid aliud præter Deum. Respondetur, non esse perfectius int^{en}siuè, quia omnes perfectiones creaturarum sunt in Deo eminenter, quodammodo extensue potest dici perfectius, id est, sunt plura entia perfecta, absolute tamen non est perfectius.

Sed contra hæc omnia obijcies, vn^uuersum esse quoddam ens per accidens, cum dicat aggregationem plurium corporum totalium, & plurium substantiarum, ex quibus non potest fieri vn^um per se, ex quo ulterius videtur sequi, de vn^uuerso non posse esse aliquam scientiam, cum sit ens per accidens. Respondetur, quod vt bene notauit Arist. ea quæ sunt plura in vno genere, possunt esse vn^um in alio: vt ex pluribus lineis, quæ sunt plura in genere quantitatis continuæ, sit vn^um in genere quantitatis discretæ, scilicet vnus numerus; sic etiã

ex pluribus corporibus, quæ sunt plura in genere substantiæ, sit vn^um per se in situ, & ordine partium, in quantum omnes partes vn^uuersi retinent inter se situm, & ordinem sibi à natura præfixum: sicut etiam ex pluribus hominibus sit vn^ucus exercitus, secundum quod suum debitum ordinem, & subordinationem retinent.

Caput. I. I.

Postquam Aristot. cap. præcedenti vn^uuersum esse perfectum ostendit, agit iam de partibus huius vn^uersi, & in hoc cap. intendit probare, præter quatuor corpora simplicia, quæ sunt elementa, dandum esse aliud quintum corpus simplex, distinctum à quatuor elementis. Duo agit, primo supponit aliquæ: deinde secundo ex illis probat suum intentum.

Prima ergo suppositio est, quod omnia corpora naturalia, magnitudinesve, sunt per se locomobilia. Probat hanc suppositionem, quia omnia corpora naturalia, & magnitudines habent naturam: sed natura est principium motus, & quietis, ergo omnia illa sunt per se locomobilia. Secundo supponit, triplicem esse motum, scilicet rectum,

rectum, circularē, & ex his mixtum, scilicet gyratum: hoc autem probat ex eo, quod triplex est linea, quæ est spatium, per quod potest fieri motus, scilicet, recta, circularis, & ex his mixta, scilicet gyrata; motum autem rectum subdividit in motum sursum, & deorsum, & definit utrumque; dicens, motum sursum esse à medio, deorsum verò ad medium. Tertiò supponit; quod sicut sunt quædam corpora simplicia, scilicet ignis, & terra, & quædam mixta, scilicet ea, quæ ex his componuntur, ita motus, alius est simplex, qui tribuitur corpori simplici, & mixtus, qui tribuitur corpori mixto. Quartò supponit; quod quando vnus motus conuenit alicui corpori præter naturam, vel violenter, idē motus debet esse alteri corpori naturalis. Quintò supponit, quod vni non plura, sed vnum contrariatur.

His suppositis, sic probat suum intentum Arist. quia motus circularis est violentus, aut præter naturam elementis, ut patet de igne, qui præter naturam mouetur ad raptum orbis lunaris: ergo dandum est aliud quintum corpus simplex, cui talis motus sit naturalis. Secundò, quia cuilibet corpori simplici debet correspondere suus

motus simplex; sed motus circularis non conuenit secundū naturam elementis: ergo alteri corpori. Quod non elementis, patet, quia quodlibet elementum habet suum motum simplicem. Præterea, quia vni multa contrariarētur; quia motui deorsum naturali terræ contrariatur motus sursum: ergo si etiam contrariatur illi motus circularis, quia esset naturalis igni, v.g. iam vni multa contrariarentur cōtra quintam suppositionem.

Ad tertiam rationem supponit, motum circularem esse perfectiorem omnibus alijs. Quod probat, quia motus diuersificatur per lineas, in quibus fiunt, qualiter rectus differt à circulari, quia fit per lineam rectam, non verò circularem, sed linea circularis, per quam fit motus circularis, est perfectior linea recta, quia lineæ circulari non potest fieri additio, sicut lineæ rectæ: ergo.

Secundò supponit motū circularem, cum perfectior sit alijs motibus, esse etiam priorē, quia perfectiora, licet non ordine naturæ, sunt priora imperfectioribus ratione perfectionis. Ex quib^{us} sic arguit. Motus circularis est prior omnibus alijs motibus, ergo supponit subiectum prius subiecto aliorum motuum rectorum: ergo non potest subiectari

ieſtari in illis ſecundum naturam: ergo dandum eſt corpus aliud prius, cui conueniat huiusmodi mot^o. Et hæc de litera.

Dubia circa literam.

Primum dubiū ſe ſe offert, quare Ariſtoteles demonſtret cœlum eſſe, quia omnis ſcientia ſupponit de ſuo obiecto, an ſit, & quid ſit, vt docet Ariſtoteles primo Poſter. cap. 1. ergo male in hoc capite probat illud eſſe, & in capite tertio ſequenti agit de quid eſſe illius. Reſpondetur tamen, cœlum non eſſe obiectum horum librorum, ſed partem ſubiectiuam illius, ſcilicet entis mobilis in communi: de partibus autem bene poteſt demonſtrari, an ſint, & quid ſint, vt docet Ariſt. 1. Poſterior. cap. 23. ſicut ſcientia de homine demōſtrat, ipſū cōſtare corpore, & anima.

Circa primam ſuppoſitionē, qua Ariſt. docet, omnia corpora naturalia, magnitudinesve eſſe per ſe loco mobilia, eſt dubium, quid intelligat per corpora naturalia, & quid per magnitudinem. Quidam enim dicūt, per corpora naturalia intelligere elementa, per magnitudines cœlos, quia ſunt magna corpora huius vniuerſi: hæc tamē expoſitio nō placet, quia Ariſt.

in hoc capite intendit demonſtrare eſſe cœlum: ergo in prima ſuppoſitione nō poteſt ſupponere, eſſe cœlum mobile, cūm hīc ſupponat eſſe cœlum.

Alij dicunt, per corpora naturalia intelligere elementa, & cœlum, per magnitudines verò dimensiones, vt lineam, vel ſuperficiem. Quæ expoſitio placet D. Thomæ hīc lectione 3. vt tamen vera ſit, aduertendum eſt, dupliciter poſſe dici, magnitudines per ſe eſſe loco mobiles; vno modo, ita vt particula, per ſe, appellet ſupra mobiles, & ſit ſenſus, magnitudines eſſe rationes ſui, & per ſe ipſas mobiles, & in hoc ſenſu & falſa expoſitio, cūm accidentia, vt ſunt dimensiones, moueantur per accidens ratione ſubiecti: alio modo, ita vt particula, per ſe, appellet ſupra verbum ſunt, ita vt ſit ſenſus, per ſe ſunt loco mobiles absolute: prout abſtrahit ab eſſe mobiles per ſe, vel per accidens, & ſic verū eſt, illas eſſe per ſe loco mobiles absolute, & ſic debet intelligi D. Thomas, per quod probat male Villa^{p.} hīc q. 1. hanc expoſitionem vt falſam reiſcere.

Tandē tertia expoſitio eſt, poteſt, quòd nomine magnitudinis nō intelligat aliud, quàm
per

per corpora naturalia, ita quod sint synonyma: qui modus dicendi frequens est in Aristot. qui 2. Physic. definiens naturā, dixit esse principium motus, & quietis eius, in quo est primò, & per se, & non secundum accidens: constat autem idem esse per se, quod non secundum accidens, sed adhuc videtur esse falsa prima suppositio sic intellecta. Primò, quia cœlum empyreum, quod dicitur beatorū sedes, est corpus quoddam naturale, & tamen non est loco mobile ferè secundum omnes Theologos, vt testatur D. Th. 1. part. quæst. 66. art. 3. Secundò, quia terra est ens naturale secundum se totam, non tamē est secundum se totā loco mobilis, nisi solum secundum partes. Tertiò, quia ratio Aristot. quid probat, videtur esse à superiori ad inferius, quia hoc probat ex eo quod habet naturam: natura autem non solum est principium motus localis, sed aliorum motuum.

Sed nihilominus suppositio Aristotelis est vera. Procius intelligentia aduertendum est, quædam corpora naturalia, qualia sunt elementa, moueri ad acquirendam propriam perfectionem, quia conseruantur in determinato situ vniuersi, alia verò moueri ad communican-

dum alijs suam influentiā, media qua conseruantur.

Prætereā aduertendum est, quædam esse corpora per se loca mobilia à principio intrinseco actiuo, vt sunt viuientia, quædam verò à principio passiuo, vt cœlum, quod licet actiue moueatur ab intelligētia, à principio tamen intrinseco, solum mouetur passiuè.

Tertiò aduertendum est, id debere intelligi de motu secundum se totum, vel secundum partes solum, qualiter animalia quædam, quæ conchilia appellantur, sunt per se loca mobilia solum secundum partes, quia cum augeantur, secundum partes auctas localiter mouentur.

Vnde ad primam rationem dubij respondetur, Aristotelem non cognouisse illud cœlum, sed illud à Theologis assignatur, ipse autem loquitur de corporibus ab ipso cognitis.

Et si dicas: Illud est ens naturale: ergo habet principium motus, respondetur, quod de ratione naturæ solum est, quod sit principium motus, vel quietis, vt in cœlo empyreo, quauis cum hac quiete habeat vniformiter influere, vt docet D. Thom. 1. part. quæst. 66. art. 3.

Ad se-

Ad secundum responderetur, terram non solum esse mobile secundum partes, quod de facto contingit, sed secundum se totam, nam si tota à centro mundi abstraheretur, ad idem centrum naturaliter tenderet, quia ibi est situs suæ naturalis cōseruationis.

Ad tertium responderetur, quod illa forma argumentandi est bona ratione materiæ, quia quavis natura non solum sit principium motus localis, sed aliorum, tamen quia ubicunque reperiuntur alij motus, etiam reperiatur localis: bene valet ratione materiæ, quia si corpus aliquod habet naturam, necessario est loco mobile, qualiter etiam Arist. 2. de anima probat, in animalibus semper reperiri sensum tactus, ex eo quod reperitur sensus. Quæ probatio optima est ratione materiæ, quia in nullo est sensus, ybi non sit tactus.

Circa secundam suppositionem, qua dixit Arist. triplicem esse motum, scilicet rectum, circumferentialem, & ex his mixtum, est dubium. Primum, quia Arist. probat, motum circumferentialem, & rectum differre essentialiter, ex eo quod fiant per diuersas lineas, scilicet circumferentialem, & rectam: constat autem, lineam circumferentialem, & rectam non differre spe-

cie: ergo non bene id probatur. Imò ex hoc sequitur, motum sursum, & deorsum non differre specie, quia fiunt per eandem lineam. Responderetur, quod licet linea recta, & circularis non differant in ratione lineæ, differunt tamen in ratione habitudinis; quia diuersam habitudinem dicit linea recta ad sua extrema, ab ea, quam dicit linea circularis. Similiter, quavis motus sursum, & deorsum fiat per eandem lineam, est tamen diuersa habitudo, in quantum motus sursum habet pro termino ad quem partem superiorem, deorsum verò inferiorem.

Obijcies, quia Arist. in hac probatione non probat differentiam motuum ex termino ad quem, à quo sumitur distinctio, sed ex lineis: ergo bene id probat. Responderetur, quod ex diuersa habitudine lineæ sequitur, bene ipsos motus habere diuersum terminum ad quem, & ideo in idem coincidit.

Circa definitiones, quas Arist. adducit de motu recto, & circulari, est dubium. Primum, quia non videtur rectè definitus motus circularis, quod sit circa medium mundi, quia motus rotæ non est circa medium mundi. Responderetur Arist. loqui de motu corporum simplicium, qualis non est rota, quia motus

motus epicycloꝝ sunt circulares, non tamen circa medium, & sunt motus corporis simplicis, scilicet cœli, sunt autem epicycli circuli quidā, quos quidam mathematici imaginantur intra grossitiem orbis cœlestis. Respondetur in primis, non satis esse certum apud mathematicos tales esse epicyclos, & quanuis sint, tempore Aristot. nō erāt cogniti, sed postea Ptholomæus illos excogitauit. Nec placet solutio Villalpandi, scilicet, quod huiusmodi motus facti in epicyclis sint circa mediū suū, licet nō circa mundi: quia cōtra est. Nā potest quā Arist. dixit, motū fursū esse à medio, & deorsū ad mediū, de finiuir circularem, quod sit circa medium: ergo eodem modo loquitur de medio in his vltimis verbis, & in prioribus; sed in illis loquitur de medio mundi: ergo & in his posterioribus.

Tandem circa diuisionem aduerte, motum diuidi in rectum, & circularem diuisione generis in species subalternas, non infimas, quia motus rectus subdividitur in fursum, & deorsum, circularis verò in motum ab Orienti in Occidens, & ab Occidenti in Oriens; qui quāuis fiant per eandem lineam, habent tamen diuersam habi-

tudinem, sicut motus fursus, & deorsum.

Sed si dicas, motus mixtus est, qui cōponitur ex alijs motibus, sed motus cœli componitur ex tardo, & veloci; quī iuxta polos est tardus, iuxta æquinoctium velox: ergo non est motus simplex. Respondetur vocari ab Aristotele simplicem, quia non componitur ex motibus specie differentibus, vt circulari, & recto. Ratio autē, quare ille motus sit simplex, est, quia tarditas, & velocitas, solum sunt modi vnius, & eiusdem motus simplicis, qualis est motus deorsum terræ, qui simplex est, & velocior est in fine, quā in principio.

Et si quæras, quare Aristot. definiuit tam motum rectum, quā circularem penes ordinem ad medium mundi. Respondetur, rationem esse, quia omnis motus dicit ordinem ad aliquod quiescens; & sic omnes motus corporum simplicium dicunt ordinem ad centrum mundi.

Est etiam dubium circa id quod docet Arist. quia vni vnum, & non multa contrariantur; quia contra est, quia liberalitati contrariantur prodigalitas, & auaritia, & similiter coloribus medijs contrariantur extremi colores, vt viridi contrariatur

riatur album, & nigrum. Respondetur, quod vt extremum mediobene possunt vni plura contrariari, vt in exemplis adhibitis, non tamen vt extremū extremo, qualiter album solum contrariatur nigro.

Sed contra, quia lacti contrariatur amarum, & nigrum, etiam vt extremum extremo. Respondetur, non esse secundum eandem rationem; sed lacti, in quantum album est, contrariatur nigrum: in quantum verò dulce est, contrariatur amarum.

Vltimò dubium est circa id, quod, in ealce capitis docet Aristoteles, quod nullum violentum est perpetuum; quia contra est, quod media regio aeris semper est frigida propter antiparistatim, & ignis semper mouetur circulariter. Similiter terra, quæ natura sua postulat, esse sub aqua, per plures partes est discooperta. Respondetur, quod terram esse discoopertam aliquibi, & ignem circulariter moueri, non esse simpliciter violentum, sed aliquo modo à natura vniuersali: in terra quidem propter viuientium cōseruationem, in igne verò, eo quod rapitur a motu naturali orbis lunaris. Similiter mediam aeris regionem esse frigidam, aliquo modo esse a natura vni-

uersali propter bonum viuentis, vt ibi pluuiæ, & aliæ meteo-
rologiæ impressiones ad vniuersi bonum pertinentes fiant.

Tandem hoc loco aduertendum est, id, quod 4. physicorū adnotauit, scilicet re vera mentem Aristotelis esse, motum circularem specie differre ab alijs, quia ex diuersitate specifica illius motus ab alijs; probat dandum esse quantum corpus simplex diuersum specie ab elementis, quæ mouentur motu recto.

Disputatio prima huius libri, de motu corporis simplicis.

CVM Arist. hoc loco ex diuersitate motuum simplicium probet, dandum esse aliud corpus simplex præter quatuor elementa, oportet, breuiter de natura motus simplicis agere.

Questio prima. Vtrum motus simplex debeat tribui corpori simplici, & mixtus mixto?

MOuetur hæc quæstio circa verba illa Arist. quod
motus

motus simplex debet tribui corpori simplici, & mixtus mixto. Pro huius autem intelligentia aduertendum est primò, corpus simplex vocari ab Aristot. illud, quod ex elementis non componitur, licet componatur ex materia, & forma, vt ignis, & terra, corpus verò mixtum illud est, quod ex pluribus elementis componitur.

Secundò notandum est, motum mixtum multis modis sumi, & motus simplex totidem sumitur, cum per contrapositionem ad mixtum dicatur. Primò aliquis dicitur mixtus, quia componitur ex recto, & circulari, qualis est motus gyratiuus: simplex autem huic oppositus erit motus non gyratiuus, sicut rectus, vel circularis: & certum est, Aristotel. non loqui de motu mixto, qualis est motus gyratiuus, oppositus simplici, quia corpus mixtum naturaliter potest moueri motu non gyratiuo, sed perfectè recto, vt patet de magna mole ferri descendente à loco sursum ad locum deorsum, quæ à ventis non potest agitari, vt faciat motum gyratiuum, qualiter agitur papyrus propter sui parua grauitatem.

Secundò modo dicitur mixtus motus, quia componitur ex tardo, & veloci: simplex autem

huic oppositus erit motus vni-formis in velocitate. Et certum est, Arist. non loqui in illa suppositione de motu mixto, vel simplici, hac ratione, quia corpus simplex mouetur motu mixto, hoc modo, vt patet de motu cælorum, qui versus polos tardior est, quam versus æquinoctium, & motus naturalis terre velocior est in fine, quam in principio. Tertiò dicitur motus mixtus, qui componitur ex pluribus motibus: vt motus progressiuis animalis, motus verò simplex dicitur, qui non componitur ex pluribus motibus; & neque Arist. loquitur de hoc motu simplici, vel mixto, quia mixtum, vt lapis cum deorsum fertur, mouetur motu simplici. Quare motus simplex propriè sumitur pro illo, qui est à principio simplici, & per spatium simplex, ita quod deficiente aliquo istorum, non sit propriè motus simplex, quia motus localis, & dicitur ordinem ad principium efficiens, & ad spatium, per quod fit.

His suppositis, patet Arist. suppositione verissimam esse, scilicet quod simplex moueatur motu simplici, & mixtus mixto. Primū patet, quia motus corporū simplicium sunt à principio simplici, scilicet à natura, & substan.

substantia propria simplici, id est, non mixta, licet illa sit principium actiuum, vel passiuum, & per spatium simplex, scilicet per lineam rectam, vel circularem: ergo sunt motus simplices, hoc tamen intellige, si relinquantur proprię naturę, quia per accidens potest contingere, quod corpus simplex moueatur motu mixto, scilicet nõ per lineam simplicem, vt quando particula terrę ad centrum veniens, in gyrum agitur: hoc autem est per accidens, quia relictā proprię naturę descenderet per lineam rectam, & breuissimam, quia natura in his, quę potest, semper facit melius.

Secundum verò, quod inquit quęstio, scilicet, quod corpus mixtum nõ possit moueri motu simplici, etiā patet, quia talis motus non potest esse à principio simplici, est enim à propria natura, siue actiue, siue passiue hoc sit; quę non est simplex, sed mixta: ergo motus simplex necessariò debet tribui corpori simplici, & mixtus mixto.

Sed dices: Quodlibet mixtum solum mouetur ab elemento prædominante, sed illud est simplex: ergo mouetur à principio simplici: ergo cum rursus moueatur per spatiũ simplex,

mixtum tunc poterit moueri motu simplici. Respondetur, quod licet principaliter dicatur moueri ab elemento prædominante, quia mouetur ad locum illius, adhuc tamen mouetur à propria natura, quę mixta est, elementa in se virtualiter continens.

Sed quæres, vtrum motus simplex, & mixtus, distinguantur specie. Et primò certũ est, motum mixtum ex tarditate, & velocitate, nõ distingui specie à motu simplici illi opposito, scilicet à motu vniiformi in velocitate, vel tarditate. Cuius ratio est, quia velocitas, & tarditas sunt quidam modi accidentales motus, sicut esse remissum, vel intensum in qualitibus: differentia autem specificā accidentalis non potest sumi ex accidenti.

Similiter certum est secundò, motum mixtum, scilicet, gyrationum, specie distingui à motu simplici illi opposito, scilicet à motu facto per spatium simplex, vt per lineam rectam, & circularem, vt clare docuit Arist. in hoc capite.

Solum est difficultas de motu mixto, & simplici ratione principij, scilicet quia proueniat à principio simplici, vel à principio mixto. Et respondetur, quod nõ, vt patet de motu
fursum

furfum ignis, & lapidis deorfum. Probatur, quia motus specificatur ex termino ad quem formaliter fumpto, hoc est, vt ordinem dicit ad terminum à quo: sed in vtroque illo motu est idem terminus à quo, & ad quem: ergo sunt eiusdem speciei; per eandemque rationem patet, motum esse violentum, vel naturalem, non esse differentiam essentialem, & specificam, sed solam accidentalem, quia eiusdem est speciei motus fursum naturalis ignis, & motus fursum terræ violentus. Secundò, quia si ex eo quoddam sit violentus, vel naturalis motus, sumitur aliqua diuersitas specifica motus, sequitur, calorem aquæ, & ignis differre specie. Patet, quia alteri est naturalis, alteri verò violentus.

Quest. II. Vtrum corpus simplex tantum moueatur vnico motu simplici?

Ratio dubitandi est primò, quia aer mouetur motu naturali simplici à terra vsque ad suum locum, & à concavo Lunæ vsque ad suum locum, sed hic non vnus, sed duplex simplex motus est, quia vnus est fursum, alter verò deorsum: ergo corpus simplex

non tantum mouetur vnico motu simplici.

Secundò, quia idem corpus simplex potest habere duplicem motum naturalem alterationis, vt si calor, & humiditas aeris intenduntur, vsque ad gradum naturalem aeris: ergo etiam poterit idem corpus simplex moueri duplici motu locali simplici.

Tertiò, quia motus rectus simplex, vt Arist. docuit, tantum est duplex, scilicet fursum, & deorsum: sunt autem quatuor corpora simplicia elementalia: ergo non cuilibet corpori simplici debetur suus motus simplex.

Quartò, quia non cuilibet corpori mixto debetur suus motus mixtus distinctus ab alio, quia lapis, & ferrum eodem motu deorsum mouentur ad locum deorsum: ergo neque cuilibet corpori simplici.

His tamen non obstantibus, dicendum est, vnicum corpus simplex tantum moueri vnico motu simplici; ita aperte tenet Arist. in hoc capite. Et certum est, debere intelligi de motu naturali solum, non præternaturali, vel violento, qualiter ignis mouetur duplici motu simplici, altero naturali fursum, altero præter naturam circulariter ad raptum orbis lunaris. Sic autem intellecta suppositio

Arist. verissima est, quia quodlibet corpus simplex tantum habet unicam naturalem inclinationem ad unicum determinatum locum: ergo tantum mouetur unico naturali motu. Secundò, quia in quolibet corpore simplici tantum est unica qualitas motiua naturalis: ergo tantum est unicus motus naturalis.

Sed dices: Etiam in viuentebus est unica qualitas motiua, scilicet vna potentia loco motiua, & tamen mouentur diuerso genere motuum versus hanc, vel illam partem. Respondetur esse diuersam rationem, quia viuentia operantur media imaginatione, à qua possunt trahi modò ad hunc locum, postea verò ad alium: at corpora simplicia mouentur instinctu naturæ: & sic, cum illorum natura sit determinata ad vnum, naturaliter solum unico motu mouentur.

Sed dices, qualitates secundæ, vt grauitas, & leuitas oriuntur ex primis qualitatibus; sed in corporibus simplicibus sunt plures primæ qualitates: ergo & possunt esse plures qualitates motiue naturales, atque adeò plures motus naturales. Respondetur, qualitates motiuas secundas non oriri ex unica dumtaxat prima qualitate, sed solum oriri ex mixtione

primarum qualitatum, tãquàm à causa dispositiua, ita quòd talis qualitis secunda postulet ad suum esse talem, vel talem dispositionem in subiecto, secundum commixtionem primarum qualitatum, non secus quàm lumen supponit ad sui introductionem in subiecto diaphanei tatem, sicut quandam materialem dispositionem, quanuis autem in elemento sint plures primæ qualitates, solum tamè est unica cõmixtio illarum, à qua per se, & immediate oritur vna qualitas motiua.

Ad rationes dubitandi respondetur. Ad primam, quòd motus, quo aer mouetur à terra vsque ad suum locum, & ab igne, vsque ad eundem locum, possunt considerari dupliciter, vno modo in esse motus, & sic, vt benè probat argumentum, est duplex motus simplex, quia est duplex terminus ad què formaliter sumptus, hoc est, prout dicit ordinè ad duplicem terminum à quo. Alio modo possunt considerari in esse motus naturalis, & sic tantum est unicus motus. Cuius ratio est, quia motus, vt naturalis, specificatur ex termino vt naturalis est: vnde quia vterque motus tendit ad locum aeris sub eadem ratione naturalis, solum est unicus motus in ratione naturalis.

Sed obijcies: Motus specificatur penes terminum ad quē, vt dicit ordinem ad terminum à quo; sed est duplex terminus à quo, ergo est duplex motus. Respondetur, quod terminus à quo correspondens motui, in quantum naturalis est, solum est locus, à quo fit motus, secundum quod violentus est, quare ratione est impossibile cum termino ad quem, scilicet locus, vt naturalis est, & sic, quauis termini à quo in illis duobus motibus sint diuersi in esse loci, nō tamen in esse violenti, quare ratione sunt termini à quo illius motus, vt naturalis est, & ita solum est vnicus motus in ratione naturalis.

Sed obijcies secundò: Ergo iam illē duo motus contrarij sursum, & deorsum naturales sunt eidem corpori simplici. Respondetur, quod motus contrarij ad loca contraria non possunt esse naturales eidem corpori, quia ille motus est naturalis, qui est ad locum naturalem; non possunt autem duo loca contraria esse naturalia eidem corpori, tamen motus contrarij ad eundem locum benè possunt esse naturales eidem corpori, quia licet contrarij sint, tendunt ad naturalem locum, preterea quod in esse naturalis non sunt contrarij, quia non

sunt due, vt probaui, contrarietas autem supponit distinctionem, & dualitatem.

Ad secundam rationem respondetur, esse disparem rationem de motu alterationis, & de motu locali, quia non repugnat, elementum habere duas qualitates naturales, & ita non repugnat, quod simul moueatur secundum vtramque qualitatem vsq; ad gradū sibi cōnaturalem, repugnat tamē habere duo loca diuersa naturalia, & sic repugnat, habere duplicem motum naturalem ad diuersa loca.

Ad tertiā respondetur, verū esse, in ratione motus recti solum esse duas species motus, scilicet sursum, & deorsum, tamē in ratione naturali sūt quatuor motus naturales, sicut sūt quatuor loca naturalia, ita quod motus aque à cētro ad suū locū, & motus aeris à cētro ad suū locū sunt diuersi motus in esse naturalis motus. Ratio est, quia motus specificatur ex termino ad quē ultimato, in esse autē naturalis, ultimatus locus aque est situs ipsius, & ultimus aeris est sit⁹ ipsius aeris, & ita in ratione naturalis illi motus differūt specie, nō tamē in ratione mot⁹ in se, quia vt sic, solum est respectu illorum vnicus terminus ultimatus, scilicet supremum mundi.

Sed dicēs: Ergo motus violentus ignis à cœlo vsque ad aquam, & à cœlo vsque ad aerem sunt diuersi in esse violenti, quia sunt diuersa loca violenta illi. Respondetur, negando sequellam, quia non sunt termini vltimati; quia vltimatus locus violentus respectu ignis solum est terra; in motibus verò naturalibus aeris, & aquæ, sunt duo vltimati termini respectu illorum.

Ad quartum respōdetur, esse diuersam rationem de mixtis, & simplicibus, quia mixtum mouetur ab elemento prædominante, & quia in duplici mixto specie diuerso est vnicum elementum prædominans, vt in lapide, & in ferro, potest duplex mixtum specie diuersum moueri vnico motu; corpora verò simplicia necessaria idè postulant diuersa loca, & ita postulant diuersum motum localem simplicem.

Sed obijciēs; Motus recti possunt esse naturales corporibus mixtis: ergo etiam motus circularis poterit esse naturalis. Respondetur esse diuersam rationem, quia mixtum mouetur ab elemento prædominante: motus autem circularis cœli nulli elemento est naturalis: vnde, quia nullum mixtum componitur ex cœlo, motus

circularis cœli nulli mixto potest esse naturalis, sicut motus elementorum. Et hæc de hac quæst. & cap.

Caput III.

Postquam Arist. superiori capite egit de quæstione, an sit corpus cœleste, optima methodo agit in hoc capite de quæstione quid sit? Et ita intentum illius est, ostendere, cœlum neque esse graue, neque leue; generabile, vel corruptibile; augmentabile, vel alterabile. Duo agit. In prima parte aliqua vt certa supponit, in secunda verò rationibus, & authoritatibus intentum suum probat.

Primò ergo supponit, graue illud esse, quod ad medium fertur; leue, quod fertur à medio. Supponit secundo definitiones grauiissimi, & leuissimi, dicēs, leuissimū illud esse, q̃ supereminet omnibus, quæ sursum feruntur; grauiissimum verò, quod subest omnibus, quæ deorsū feruntur. Quibus suppositis definitionibus, probat, cœlū nō esse graue, vel leue, quia cœlū nō fertur à medio, neq; ad medium: ergo neque graue, neq; leue est. Antecedēs verò probat,

probat, quia motus à medio est naturalis igni, motus ad medium est naturalis terræ: ergo non potest esse naturalis cœlo. Cōsequentiam probat ex traditis superiori capite, quia cuilibet corpori simplici debet competere suus motus simplex: ergo non potest moueri motu sursum, vel deorsum, quia vel moueretur secundum naturam; & hoc non, quia hi motus sunt alijs corporibus naturales, vel præter naturam; & hoc non, quia si mouetur, v. g. deorsum præter naturam, ergo contrarius motus est illi naturalis: hoc autem esse nō potest, quia talis motus est alteri corpori naturalis, scilicet igni, ergo.

Probat deinde, cœlum neque esse generabile, neque corruptibile. Primò, quia id est maxime consentaneum perfectioni corporis cœlestis; sed quia hæc ratio solum sumitur à congruitate. Probat deinde alia ratione, quia omnē, quod generatur, vel corrumpitur, habet contrarium, quia generatio incipit à priuatione ad formam, corruptio verò à forma ad priuationem: priuatio verò, & forma contraria sunt, id est, opposita (hoc enim intelligit nomine contrarietatis:) sed cœlum nō habet contrarium: ergo nō est generabile, neque corruptibi-

le. Minorem probat, quia ea, quæ sunt contraria, habent motus contrarios; sed motui cœli nihil est contrarium, ut capite sequenti promittit se ostensurum: ergo. Probat deinde, cœlum non esse augmentabile, quia omne, quod augetur, est generabile, & corruptibile, quia augmentatio supponit generationem alicuius nouæ substantiæ aduenientis, & corruptionem alterius, ex quo facta est de nouo hæc substantia adueniens; sed cœlum neque est generabile, neque corruptibile: ergo nec est augmentabile. Quod vero non sit alterabile, probat, quia omne quod alteratur, augetur, ut patet inductione; sed cœlum non augetur: ergo nec alteratur.

Ex quibus colligit, cœlum perpetuum esse, impassibile, & insensibile, neque augmentum, neque decrementum habens: quod confirmat testimonijs: omnes enim (inquit) tam Græci, quàm barbari, Dijs locum sempiternum, & incommutabilem assignant, sicut & ipsi sempiterni sunt. Quod rursus traditione confirmat, nunquam enim (inquit) à maioribus accepimus, cœlum aliquando corruptū, vel auctum fuisse.

Dubia circa literam.

Circa illa verba Aristot. quibus definiuit, leuissimum illud esse, quod supereminet omnibus, quæ sursum feruntur, notandum est cum D. Thoma hinc lectione 5. intelligi debere inter ea, quæ sursum feruntur, aliàs ex illis verbis colligi posset, cælum esse leuissimum, quia omnibus, quæ sursum feruntur, supereminet.

Secundò notandum est, Arist. hoc capite, dum ostendit cælum non esse alterabile, nō loqui de alteratione perfectiua, sed corruptiua, quæ solum corporibus corruptibilibus inest, & hoc patet exemplis ab Arist. adhibitis, ponit enim exēplū in sanitate, & languore.

Dubium præterea est circa id quod docet Arist. cælum nō esse augmentabile, quia contrā est, quòd augmentatio fit secundum quantitatem; quantitas autem cæli est eiusdem rationis cum quantitate horum inferiorum, quia habet eandē rationem extensionis; sed quantitas horum inferiorum potest fieri maior per additionem: ergo quantitas cæli, atque adeò cælum augeri potest. Respondetur, quòd licet quantitas cæli secundum se augeri possit, quia secundum se est eiusdem

rationis cum nostrā, non tam ē prout in cælo, qualiter neque prout in cælo diuidi potest, licet secundum se sit diuisibilis.

Vltimò est dubium circa id, quod docet Arist. quòd omne alterabile est augmentabile, quia vel loquitur de alteratione perfectiua, & ita cælum erit augmentabile, quia alteratur alteratione perfectiua, vel corruptiua, & sic elemēta sunt alterabilia, non tamen augentur. Respondetur, loqui de alteratione corruptiua, elemēta autem, quāuis non propria augmentatione, quæ est per intus sumptionem, augeantur, tamen impropria, scilicet per iuxta positionem augentur.

*Disp. II. huius libri.
De natura cæli.*

DE natura cæli plura mathematici tradunt; quæ, ut benè probentur, eorum principijs indigent, & ita hoc loco tantum ea, quæ à Philosophis communiter tradi solent, disputabo.

Quest. I. Vtrum cælum sit graue, vel leue, vel aliam habeat qualitatem?

DVo inquit hæc quæstio, vnum est, vtrum cælum sit

fit grāue, vel leue: alterum verò, quam habeat qualitatem, de quibus suo ordine dicendum est. Circa primum est ratio dubitandi. Primò ex principijs Arist. quia illud, quod rarefit, & condensatur, est graue, vel leue, secundum Arist. 4. Physicorum: sed cœlum habet quasdam partes rationes alijs, alias verò densiores, vt patet de stellis, quæ densiores sunt ipso cœlo, & fatetur idem Arist. 2. cœli, ca. 7. ergo cœlum est graue, vel leue.

Secundò, quia secundum ipsum graue est, quod fertur ad medium; sed planetæ aliquando accedunt ad medium, & aliquando recedunt, vt patet de Sole: ergo, &c.

Tertiò, quia quædā ex stellis dicuntur cadentes, sed non ob aliud, nisi quia versus nos aliquo modo cadunt: ergo.

Quartò, quia si alicui orbi cœlesti adderetur aliquod astrum, non posset intelligentia illud portare, vt Arist. docet. 2. cœli, sed huius non potest esse alia causa, nisi quia astrum habet nouam grauitatem: ergo est cœlum graue.

Et ratione probatur, quia si aliqua pars cœli poneretur in his inferioribus, naturaliter ascenderet ad locum sui totius, quia ibi est suus locus natura-

lis, omne autē naturaliter mouetur ad suum locum naturalem; ergo illa pars habet leuitatem, ratione cuius ascendit ad suum proprium locum, sicut ignis.

Propter hæc argumenta Homerus 1. Odissæ, quem postea secuti sunt Empedocles, & Anaximander, asseruerunt, cœlum re vera graue esse, dicebant tamen, non ruere in hæc inferiora quia velociter circumfertur, sicut aqua in vase velociter in gyrum moto, non cadit, vel quia ab intelligentia detinetur.

Verum tamen hæc sententia à Peripateticis Philosophis, vt fabulosa, & commentitia rejicitur, quanuis enim sit possibile corpus aliquod graue per tempus aliquod breue detineri, propter velocem in gyrum agitationem: tamen quòd perpetuò ibi detineatur, est impossibile, nullum enim violentum est perpetuum. Illud verò, quod docent secundò, scilicet detineri ab intelligentia, refutat Aristoteles quia misera esset intelligentia, quæ tanto tempore vi, & impulsu sic cœlum detineret. Secundò, patet illud esse falsum, quia intelligentia, cum à natura determinata sit ad mouendum cœlum, debet illud mouere

iuxta existentiam suæ naturæ: si ergo ipsum natura sua inclinat deorsum, non potest ab intelligentia detineri.

Sed quod hæc sententia falsa sit, patet euidentibus rationibus, quia vnus corporis simplicis vnicus debet esse motus simplex; sed motus deorsum est naturalis terræ: ergo nequit esse naturalis cælo. Præterea, quia grauitas, & leuitas sunt qualitates secundæ, quæ oriuntur ex primis; sed in cælo non sunt qualitates primæ, vt statim dicam: ergo nec grauitas, & leuitas. Tertiò, quia cælum natura sua influit in hæc inferiora: ergo natura sua postulat esse in loco apto ad influendum: talis autem locus est pars suprema, vt inde virtus eius in hæc inferiora descendat: ergo repugnat habere grauitatem. Itaque illud, quod ex Homero traditur de Atlante illo, qui humeris suis orbem sustinebat, vt fabulam poeticam docet Arist. accipiendum esse.

Et si dicas: Sequitur ergo, quod si quis extra vniuersum esset, posset facili negotio huc, & illuc manu ducere. Respondent quidam, negando consequentiam, quia sicut quauis terra non grauitet in proprio loco, vt dicemus libro quarto, non sequitur, quod possit faci-

li impulsu à suo loco dimoueri, ita non sequitur in vniuerso. Hæc tamen ratio non placet, est enim longè diuersa ratio, quia terra, quauis in proprio loco non grauitet, eo tamé ipso, quod ab eo loco dimouetur, iam incipit grauitare: vnde, quia grauitat, non sufficit quilibet impulsus ad dimouendū illam a proprio loco, tamen, quantumuis cælum dimouetur à proprio loco, non grauitaret: vnde exemplum non est ad propositum. Quare respondetur, quod quauis cælum nō grauitet, nec leuitet, non tamé poterit huc, & illuc moueri, quia inter agens, & patiens requiritur determinata proportio, sicut quauis aer in productione luminis non resistat, nō quodlibet luminosum potest totum aerem illuminare; sic etiam, quauis cælum ad illum motum non resistat per grauitatem, non tamen posset moueri a quolibet impellente, propter magnam improportionē inter mouens, & motum.

Vnde ad primum ex Aristotel. sumptū responderetur, quod duplex est raritas, vel densitas, alia quidem, quæ consurgit ex commixtione quatuor primarum qualitarum; & hæc repugnat cælo, sicut repugnāt ipsæ primæ qualitates, de qua loquitur

tur Arist. cum 4. Physicorum dixit illud, quod rarefit, & condensatur, esse graue, vel leue: alia verò est raritas, vel densitas, quæ confurgit ex maiori, vel minori multitudine, & quasi conglutinatione partium, & hæc reperitur in cælo; fateor tamen, vtramque raritatem esse eiusdem speciei, quia vtrobiq; formaliter consistit in illa dilatatione partium, & ita dicit partium positionem, vt docuit Arist. cap. de qualitate.

Ad secundum, quod nō quicunque accessus ad centrū est motus grauis, sed accessus ad illum, tanquā ad suum locum naturalem, & per lineam rectā: quæ ratione planetæ non accedunt ad centrum, scilicet vt ibi naturaliter quiescant, neque per lineam rectam, sed per circularem.

Ad tertium respōdetur, stellas illas, quas communiter cadentes vocant, non esse stellas propriè dictas, illas scilicet, quæ cælo affixæ sunt, sed esse quasdam exhalationes, quæ cum concremantur, cadere videntur ad modum cuiusdam stellæ cadentis.

Ad quartum respondetur, verum esse, quod si alicui orbi cælesti aliquod astrum adderetur, non posset intelligentia illud portare, non quidem quia

grauiter, sed quia inter agens, & passum est determinata proportio, quæ respectu intelligentiæ finitur in quantitate finis orbis, & ita qualibet superaddita quantitate, etiam si non grauitet, iam fit excessus in proportionē, atque adeò impeditur actio, sicut dixi de aeris illuminatione, ideò enim luminosum, vt quatuor, nō potest extensiuè illuminare totum aerē, quanuis aer ad talem illuminationem non resistat, quia requirit determinatam quantitatem, & sphaeram, vltra quam etiam si non sit resistantia, nequit contingere actio.

Vltimum argumentum eam petit difficultatem, vtrum si aliqua pars cæli à cælo abstraheretur, & poneretur in his inferioribus, naturaliter quiesceret, vel naturaliter moueretur. Et in primis certum est, hanc difficultatem non soluere, qui dicunt, quod casus est impossibilis, & ita ex illo aliud impossibile sequitur, scilicet, quod talis pars moueatur ad locum sui totius, motu sursum, & nō moueatur, quia non est leuis. Hic, inquam, modus non satisfacit, quia quanuis sit impossibile casus per naturam, maxime tamen deseruit ad inquirēdā naturam cæli, sicut quantū sit impossibile, terrā abstrahi à suo

suo centro, tamen quia si abstraheretur, moueretur naturaliter ad illud, optimè colligimus, illam esse grauem, cuius generis quæstiones plures sunt apud Philosophos, vt si daretur vacuum, vtrum per illud moueretur corpus in instanti, & vtrum cessante motu cæli cessarent generationes, & corruptiones, quanuis neutrum sit per naturam possibile.

Quare ex his, qui directè respondent, quidam dicunt, partem illam naturaliter moueri sursum, quia quanuis cælum non sit formaliter leue, est tamen eminenter, ratione cuius posset sursum moueri, & videtur posse probari hæc opinio, quia illa pars cæli naturaliter petit vnionem cum suo toto, quia est pars quædam naturalis illius, sed non potest reuniti cum suo toto, nisi medio motu sursum, quo ascendit ad suum locum: ergo naturaliter moueretur sursum.

Secundo, quia quælibet res naturaliter inclinatur ad suum proprium locum; sed proprius locus illius est locus superior omnibus elementis: ergo naturaliter moueretur sursum ad partem superiorem vniuersi.

Hic tamen modus dicendi non placet, quia cælum non minus continet eminenter leui-

tatem, sed etiam grauitatem, sicut enim concurrit ad productionem corporum leuium, & ita dicitur eminenter contineret corpora leuia, ita etiam concurrit ad productionem corporum grauium: ergo ex hac parte non magis moueretur illa pars cæli sursum, quam deorsum. Secundo, quia quanuis cælum eminenter contineat leuitatem, non potest per illam continentiam virtuales aliquid in se ipso producere, sed in alio, sicut non potest cælum per calorem, quem in se eminenter continet, se ipsum calefacere, sed aliam externam materiam, & ita dicitur eminenter continere leuitatem, quia potest illam in alio producere.

Quare ad vtramque rationem factam pro hac sententia respondetur, quod ex eo quod illa pars naturaliter optet vnionem cum suo toto, & esse in suo loco naturali, solum sequitur, quod motus ad suum totum, vel ad suum locum naturalem, sit naturalis ex parte termini, non verò absolutè, quia non est aliquod agens naturale, quod moueat partem illam tali motu, sicut quanuis anima à corpore separata naturaliter petat vnionem cum suo toto, nihilominus resurrectio, per quam reunitur corpori, non est

est absolutè naturalis actio; quia quanuis ex parte termini sit naturalis, quia unio illa animæ cum corpore naturalis est, non tamen est aliquod agens naturale, reuniens animam cū corpore, & ita absolutè non vocatur actio naturalis.

Sed dices: Quia lapis continet eminenter terram, mouetur ad locum terræ: ergo cū cælum eminenter contineat leuitatem, mouebitur motu sursum. Respondetur, quod ex hoc probaretur, etiam moueri motu deorsum, quia etiam eminenter cōtinet gravitatem. Quare respondetur, esse diuersam rationem, quia lapis non solum continet eminenter terram, sed etiam formaliter continet gravitatem terræ, ratione cuius mouetur deorsum; cælum verò non continet, vt probauimus, gravitatem, vel leuitatem formaliter.

Secundus modus dicendi esse potest, quòd illa pars cœli in his inferioribus posita moueretur circulariter, sicut ut quando erat coniuncta cū suo toto. Fundamentum esse potest, quia illa pars abstracta eadem est, ac erat antea; sed antea mouebatur secundum naturam circulariter, ergo & modo.

Sed neque is modus placet,

quia illa pars solum habet inclinationem ad motum circula-rem, si reuniatur cum suo toto; sicut anima rationalis habet inclinationem ad informandum, si reuniatur, non tamen prout abstracta, præsertim, quod quanuis esset hæc inclinatio, non habet principium actuum naturale ad motum circula-rem, quia intelligentia naturaliter solum inclinat ad mouendum totum cælum, non verò partes separatas, & ita motus circularis non esset illi naturalis.

Quare Petrus Martinez 1. cœli text. 19. dicit partem illam in tali casu expellendam esse ab elementis ad locum superiorem, quia cū naturaliter appetant esse sub cœlo, per quandam impossibilitatem pellerent illam partem, vt sursum ad proprium locum tenderet, sicut contingit, oleum aque admixtum partem superiorem petere.

Sed nec hic modus dicendi placet, quia vel elementa expellerent illam partem efficienter, vel per impressum impulsu, vel formaliter: non primum, quia iam cælum moueretur mediante impulsu, & uilata, atque adeò non esset motus ille naturalis; tum, quia probabilis est eorum sententia,

sententiâ, quiasserunt, quòd cum cœlum non communicet in materia cū his inferioribus, non est capax alicuius violentiæ illatæ ab his inferioribus. Non secundum, quia vnū corpus non expellit aliud ab eodem loco formaliter, sed efficienter, medio impulsu: cuius ratio est, quia expulsio formalis inter duo solum fit respectu illius, respectu cuius se habet vt forma, sicut calor, & frigus respectu ligni: corpora autem non se habent vt forma respectu loci, vel respectu situs; neque exemplum illud de oleo aliquid valet, quia oleū ibi per propriam leuitatē ascendit sursum, illa autem pars cœli neq; grauis est, neque leuis.

Quare dicendum est cū cōmuni opinione, quòd illa pars ibi posita neq; naturaliter quiesceret, neque naturaliter moueretur, sed quodlibet horū esset illi præter naturam, quia in primis non quiesceret naturaliter, quia est extra suum locum naturalem, nec moueretur naturaliter: in primis non motu circulari, quia hic solum illi competit, quando est coniuncta cū suo toto, non verò separata, cum non sit aliquod agens naturale illam mouens: neque motu recto, quia non sursum, nec deorsum, cum nec graui-

ret, nec leuitet: & ita quodlibet horum esset illi præter naturam; respectu verò motus circularis diceretur priuata, quia caret motu sibi natura sua debito; quāuis nō secundum quod est in illo statu, sicut nec homini cæco est debitus visus, prout cæcus est, dicuntur tamen priuatus, quia absolutè pro illo tempore erat illi debitus visus, licet non ex suppositione cæcitatatis, in quo differt à carentia visus, quam habet cæculus ante nonum diem, quia tempore illo non est possibilis visus illi, & ita est negatus: respectu verò motus recti haberet quiescē negatiuam, non quidem instantaneam solum (posset enim in tempore quiescere) sed negatiuam, id est, quæ est carentia motus non debiti; vtraque tamen quies esset illi præter naturam. Nec mirum est, partem illam à cœlo detrusam nullum naturalem statum habere, est enim extra proprium locum naturalem, verum est, partem illam non fore corrumpendam, quāuis perpetuū ibi detineretur, quia cum impassibilis sit, passione corruptiua elementa nihil in illa transmutarent.

Circa secundum, quod inquit quaestio, scilicet, vtrum cœlum habeat aliquam aliam qualitatem, fuit sententia Simplicij, vt ci-

Vt citat D. Thom. 2. cœli, lect. 14. asserentis, in cœlo nullas esse qualitates, nullaque accidentia: quam tamen sententiā ibi refutat D. Thomas., ex eo quod periret omnis Astrologia, quæ procedit ex apparentibus secundum sensum in corporibus cœlestibus. Præterea, neque cœli mouerentur, quia motus, qui accidens est, debet subiectari in mobili. Et de lumine patet, quia hæc corpora inferiora de se non sunt lucida: participant ergo lucem à cœlo.

Quare maior est difficultas de sono, vtrum cœli suo motu efficiant sonum, fuit enim, vt D. Thom. ibi citat, sententiā Pythagoræ asserentis, cœlum suo motu sonum efficere, illudque à nobis non audiri, vel quia hebetem habemus auditum, vel quia iam illi assueti sumus: hanc tamen sententiam rejicit Arist. 2. cœli, cap. 9. dicens, quod si cœlum sonum faceret, non solum deberet à nobis audiri, sed nostrum corrumpere sensum, quia corpora, quæ illū causant, magna sunt, & velociter moventur, vnde non posset nos fugere, quantumvis essemus assueti, si attente audiremus. Quia autem ratione ex contactu corporum cœlestium non causetur sonus, sicut cau-

satur ex contactu aliorum corporum sublunarium, dicam 2. de anima, c. 8.

De alijs verò qualitatibus dicendum est, primas qualitates corruptibiles, vt calorem, frigus, &c. non esse in cœlo, quia illæ solum insunt corporibus corruptibilibus, non cœlo, & propter eandem rationem non sunt qualitates secundæ, quæ ex harum commixtione resultant, vt sunt omnes colores, odores, &c. quod si nobis apparet color aliquis in cœlo, in primis quando ad sunt nubes, ille color apparens solum est in nube, quia ex diuersa recessione luminis secundum maiorem, vel minorem opacitatem causat illam colorum diuersitatem; si verò non adsint, solum videmus vel lumen ipsius cœli, vel lumen in aeris regione ad aliquam distantiam reflectens. Similiter qualitates gustabiles, quia ex primis resultant, non insunt cœlo: vnde in cœlo solum ex qualitatibus inest lux, quia per accessus, & recessus Solis, dies, & nox contingit, ac per consequens etiam diaphanitas, quia lux est actus diaphani. Ex alijs verò accidentibus est in cœlo numerus, quantitas, continua, motus, & figura circularis, quia hæc est apta ad continendum corpus, qualiter cœlus

cælum continet, & ita cælum empyreum est secundum superficiem concavam circularem, secundum conuexam verò quidam dicunt esse circulare etià, quidam verò quadratum, secundum illud Apoc. 21. *Ciuitas in quadroposita est.* Cuius rei exacta disputatio ad alium pertinet locum.

Quest. II. Vtrum cælum sit in generabile, & incorruptibile?

Primò certum esse debet in hac quæstione, cælum ab extrinseco esse corruptibile, quia cum in suo esse dependeat à Deo, potest à Deo annihilari, sicut certum est, ab ipso fuisse creatum: vnde solum est quæstio, vtrum sit ab intrinseco generabile, vel corruptibile, partem enim affirmatiuam tenuit Plato, omnesque Philosophi ante Arist. quia ponebāt, cælum esse de natura elementalī, vnde sicut ipsa elementa corruptibilia sunt, ita cælum. Eandem sententiam sequitur Auicena; imò ex Doctoribus sacris illam tenet Hieronymus homil. ad populum Antiochenum: citatur pro eadem sententia Basilus, Eusebius, Theodoretus, Ambrosius, imò ex

recentioribus Scotus, Magister sententiarum, Catherinus, & alij plures. Et videtur posse sic probari, quia cælum natura sua est quantum: ergo natura sua diuisibile: ergo corruptibile.

Secundò, quia virtus finiti est finita: ergo virtus cæli addurandum debet esse finita: ergo tandem cælum natura sua est corrumpendum.

Præterea circa rationem Arist. est argumentum, quia corruptio potius fit secundum qualitates alteratiuas, quàm secundum motiuas, ex eo autē, quòd motui cæli nihil sit contrarium, solum sequitur, non habere contrarium secundum qualitates motiuas, non verò secundum alteratiuas, penes quas fit corruptio: ergo illa ratio est insufficiens.

Secundò, quia ex ea sequitur, cælum esse corruptibile, quia motui cæli ab Orienti in Occidens contrariatur motus planetarum ab Occidenti in Oriens: ergo. Imò & in sacra Scriptura videtur significari, cælos esse corruptibiles, vt Matth. 21. *Cælum, & terra transibunt*, Psalm. 101. *Opera manuum tuarum sunt cæli, ipsi peribunt*, &c. & 2. Petri 5. dicitur, cælos reservatos esse igni in diem iudicij, & magno impetu fore transi-

transituros: ergo cremabuntur ab igne.

Histamen non obstantibus, contraria sententia Arist. nobis tenenda est, scilicet, cœlū natura sua esse incorruptibile, id est, quod ex se non habeat principium aliquod corruptibilitatis, sed solum ab extrinseco. Similiter ingenerabile, id est, quod non possit fieri per veram generationem, sed per creationem; ita tenent cum Arist. Auerroes, Simplicius, S. Thomas 2. cœli lectio. 10. & r. par. quæst. 66. art. 2. & alibi sæpè. Denique est inter recentiores communis sententia, & videtur significari in Scriptura Psal. 148. *Statuit ea in eternam.*

Et probatur ratione, quia si cœlum est corruptibile, habet ergo qualitates contrarias, in quibus communicat cum his inferioribus, atque adeo hæc inferiora possent cœlum corrumpere, quod est absurdum.

Secundò, quia inter spiritualia datur vnicum primum produciens, scilicet Deus, qui Angelos produxit, quod tamen produciens est improducibile: ergo inter agentia corporea debet dari vnum primum generans, & corrumpens ingenerabile, & incorruptibile.

Tertiò, quia non est dubiū, quin Deus possit facere cor-

pus incorruptibile: si autem potest, credendum est, quod sicut inter entia spiritualia sunt quædam producibilia, vt Angeli, & quædam improducibilia, vt Deus, ita inter corpora quædam debent esse corruptibilia, vt elementa, quædam vero inuisibilia, vt cœli.

Tandem arguit optimè Arist. in hoc cap. quia tot sæculis præteritis nunquam vidimus, vel audiimus, partem aliquam cœli corruptam fuisse: si autem corruptibile esset, sine dubio luna igni proxima, & plures habuisset mutationes, & corruptiones secundū plures eius partes, quas tamen ex nullo capite experimur.

Vnde ad primam rationem oppositæ sententiæ respondetur, cœlum esse diuisibile in plures partes, non quod possint separatæ existere, sed per assignationem, quia scilicet verum est dicere, partem Orientalem distinctam esse ab Occidentali: & hic modus diuisionis non arguit corruptibilitatem.

Ad secundam respondetur, quod ad durandum infinite non requiritur virtus infinita, sed sufficit finita, non habens principium corruptionis, sicut calor finitus igni potest infinita ligna calefacere, si illi applicentur.

Ad ter-

Ad tertiam rationem Arist. optimam esse, quia maior illa propositio, scilicet, Vñquodque corrumpitur à suo contrario, debet intelligi non secundum substantiam, quia substantiæ nihil est contrarium, sed secundum qualitates, ita vt sit sensus: Omne quod corrumpitur, habet contrarium ratione qualitatum, quia scilicet qualitibus cōseruatiuis illius rei sunt qualitates contrariæ: quanuis autem Arist. ex eo quod motui cœli nihil sit contrarium, probet, immediatè non esse cōtrarietatem in qualitibus motiuis, tamen etiā probat, non habere aliquam qualitè corruptibilem, quia semper quod motui alicuius mobilis est motus contrarius, est verum dicere, illud mobile habere aliquā qualitatem cōtrariam suis qualitibus cōseruatiuis, vt patet, discurrendo per elementa, & omnia mixta.

Sed obijcies: Aer habet motus contrarios, quia mouetur à terra ad suum locum, & à concavo Lunæ ad eundè, qui sunt motus contrarij, & tamen non habet qualitates motiuas contrarias: ergo ex motibus contrarijs non infertur contrarietas in qualitib⁹ motiuis. Respondetur, quod quando tales motus contrarij naturales sunt

ad diuersa loca, benè infertur, vt patet de igne, & terra; Arist. autem solum intendit, quod quotiescunque motui alicuius mobilis est aliquis motus cōtrarius, debet habere aliud cōtrarium, secundum, qualitates alteratiuas: & hoc verum est discurrendo per singula; & ita cum motui cœli nihil sit contrarium, optimè probat, non habere contrarium ratione qualitatum alteratiuarum.

Ad quartam respondetur, motum planetarum ab Occidenti in Oriens non esse cōtrarium motui cœli ab Orienti in Occidens, quia motus cœli fit per æquinoctialem super polos mundi, motus verò planetarum per Zodiacum.

Ad loca verò Scripturæ respondetur, ex illis solum colligi cœlum posse corrumpi, nō tamen ab intrinseco, præsertim quod sæpè nomine cœli in sacra Scriptura intelligitur aer, qualiter plures sancti Patres explicant illud, *Et aqua, quæ super cœlos sunt, laudent nomen Domini*, de aqua pluuiali existente in media regione aeris.

(.?.)

Quest.

*Quest. III. Virum cælum sit
corpus constans materia
& forma?*

A Verroes 1. cœli tex. 5. aded
excellentem substantiam
putauit esse cœlum, vt il-
lud minimè haberet materiam,
quem postea secutus est Scotus
in 2. d. 12. quest. 1. Gabriel dist.
22. & alij plures, imò verò vide-
tur esse sententia Aristot. qui
quarto Methaph. capit. 3. ait, res
æternas non esse compositas, se-
cus, inquit, si materiã haberent,
quæ est causa, vt res esse, & nõ
esse possint, & ita 2. Methaph.
text. 30. probat intelligentias
esse sempiternas, quia carèt ma-
teria: si ergo cœlum materia cõ-
staret, sempiternum, & in-
corruptibile non esset: & li-
bro de longitudine, & breui-
tate vitæ, dicit impossibile es-
se, quod habens materiam non
habeat aliquid contrarium, sed
corruptibile fit à contrario:
esset ergo cœlum corrupti-
bile.

Sed rationibus probatur,
quia materia est principiũ cor-
ruptibilitatis; sed cœlum nõ est
corruptibile: ergo.

Secundò, quia cum cœlum
sit corpus perfectius corpori-
bus inferioribus, debet magis
ad substantias spirituales acce-

dere, sed substantiæ inferiores
sunt compositæ ex materia, &
forma: ergo cœlũ hac composi-
tione carere debet.

Tertiò, quia si cœlum ha-
bet materiam, ergo illa quan-
do recipit formam, transmu-
tata fuit de non esse formæ
ad esse illius formæ, & ita iam
ex se potest esse cum forma, &
sine illa, atque adeò erit princi-
pium corruptionis, quia potest
esse cum non esse formæ.

Quartò, quia si cœlum habet
compositionem cum materia,
& forma, cùm forma sit princi-
pium agendi, iam in se haberet
principium actiuum sui motus,
vnde non indigeret intelligen-
tia motiua.

Vltimò, quia transmutatio
substantialis facit nos cognos-
cere materiam esse, vt docet
Aristotel. primo Physicorum,
sed in cœlo non est transmu-
tatio substantialis, quia est in-
corruptibile: ergo neque ma-
teria.

His tamen non obstantibus,
opposita sententia communis
est, quam sequitur Plato in
Timæo, & Arist. 1. cœli cap. 9.
dicens, formam cœli recipi in
materia: & 2. de gener. text. 51.
vbi decet, principia compo-
nentia æqualia esse in æternis,
& incorruptilibus, sed talia
principia secundum ipsum pri-

mōPhyficōrum, sunt materia, & forma, ergo cœli constat materia, & forma.

Et ratione probatur, quia cœlum, vel est materia, vel forma, vel compositum ex utroque; sed cœlum non est materia sola, quia hæc nec est per se loco mobilis, neque potest sine forma, saltem de potentia Dei ordinaria dari: neque forma sola, quia hæc etiam non est per se mobilis; ut est cœlum: ergo est compositum ex materia, & forma. Præterea, quia si esset solum materia, vel forma, ergo esset natura sua imperfectum: unde non esset causa efficiens perfectorum huius universi.

Sed ut rationes oppositæ diluantur, advertendum est, potestiam materię primæ esse duplicem, quædam est passiva solum, quæ scilicet solum habet pati, recipiendo suam formam: alia est potentia contradictionis, quæ scilicet potest modo cum hac forma, modo sine illa esse: & hæc potestiam solum inest materię rerum generabilium, & corruptibilium, non verò materię cœli; quam sequenti quæstione ostendam esse diversę rationis à materia horum inferiorum.

Secundò advertendum est, quod potentia contradictionis, scilicet, quæ ordinatur ad esse,

& non esse formæ, non eodem modo ordinatur ad esse, & ad non esse: sed ad esse ordinatur per se primò, ad non esse verò per accidens. Ratio est, quia omnis potentia per se habet respicere actum, vel quem faciat, si activa sit, vel quem recipiat, si sit passiva: ergo cum non esse non sit actus, sed potius negatio actus, potentia contradictionis materię primæ per se primò non est ad non esse huius, vel illius formæ, sed per accidens, quia in quantum per se ordinatur ad esse formę, cum qua necessariò coniungitur, non esse alterius per accidens respicit non esse huius, vel illius formæ.

Quo supposito responderetur ad Aristotel. autoritates, ipsum loqui de materia, quæ est potentia contradictionis; non verò de materia secundo modo, scilicet quæ solum est passiva.

Ad primam rationem Aristotel. non omnem materiam esse principium corruptibilitatis, sed solum illam, quæ non respicit unicam determinatam formam, ut actum adæquatum, sed hanc, vel illam quæ, cum possit ad hanc, vel illam formam contrahi, est principium corruptionis prioris formæ: materia autem cœli (ut infra dicam) nō est

est limitabilis ad plures formas, & ita cum non habeat potentiā ad aliam formam, non potest esse principium corruptibilitatis huius formæ, quia hoc prouenit ex eo, quod materia relinquat hanc formam, & coniungatur cum alia.

Ad secundā, quod ex eo quod inter entia corporea cælum sit perfectius, solū sequitur, quod sit substantia perfectior, corporea tñ, & composita ex materia, & forma, sicut ex eo quod inter res spirituales anima sit imperfectior, nō sequitur animam rationalem esse corpoream.

Ad tertiā respondetur, quod materia cæli in genere causæ materialis est prior forma, tamen quando illam recipit, non transmutatur, quia ad hoc requiritur quod prius extitisset duratio aliqua, vt latius diximus in Physica.

Ad quartam respondetur, quod quamuis cælum habeat formam, illa tamen non est principium actiuum motus, quia principium intrinsecum actiuum debet esse ad intrinsecum bonum: vnde quia cælum non mouetur propter proprium bonum, sed propter aliorum bonū, non habet principium intrinsecum actiuū, habet tamen passiuum, quia hoc solum dicit inclinationem, vt moueatur ab alio,

ad quod non est necessariū esse, propter bonum proprium.

Ad vltimam, verum esse, ex transmutatione formarum colligi, esse materiam primam, non tamen valet è contra, quod vbi est materia prima, est transmutatio, sicut benè valet. Respirat: ergo est animal, non tamen, Est animal, ergo respirat; vt patet de piscibus, quia est argumentum à causa remota, in quo licet affirmatio sit causa affirmationis, non tamen negatio est causa negationis.

Quest. IIII. Vtrum materia cæli sit eiusdem rationis cum materia horum inferiorum?

Dico breuiter: Materia cæli, & materia horum inferiorum, non sunt eiusdem rationis. Ita D. Thom. 1. p. quaest. 66. artic. 2. & ibidem Caietan. Durand. in 2. distin. 12. quest. 1. & est ferè communis opinio de ducta clarè ex Aristot. præsertim 1. de generat. capit. 3. vbi ait, cælum non posse pati ab his inferioribus, quia non communicat cum illis in materia; & quidem si loquamur de conuenientia generica, scilicet in ratione potentiæ passiuæ, non est dubium, quin conueniat

materia cœli cum materia horum inferiorum, vtraque enim habet potentiam passivam respectu formæ substantialis, unde solum est quæstio de conueientia specifica.

Quod autem hoc modo sint diuersæ rationis primò à priori, quia omnis potentia habet distinguere per actum suum adæquatum, sed actus adæquatus, materiæ primæ, quæ est quædam potentia, est diuersæ rationis in cœlo, & in his inferioribus: ergo. Probatur minor, quia actus adæquatus materiæ horum inferiorum non est hæc forma determinata, alias non posset habere aliam, sed hæc vel illa; at verò actus adæquatus materiæ cœli solum est forma cœli. Et probatur, quia si materia cœli haberet potentiam ad alias formas inferiores, sequitur cœlum esse corruptibile, quia habet materiam, quæ potest cum alijs formis, ad quas dicit potentiam, & appetitum, coniungi: unde proveniret corruptio cœli, quia duæ formæ non sunt composibiles in eadem materia.

Ad hoc argumentum, quia difficile est, variæ solent adhiberi solutiones, quia Scot. in 2. d. 14. q. 1. contrariam amplectens sententiam, asserit, cœlum non corrumpi naturaliter, eo quod

licet sua materia sit eiusdem rationis cum materia horum inferiorum, est principium, quantum est ex se, corruptibilitatis: non tamen est aliquod agens naturale, inducens oppositam formam.

Hæc tamen solutio falsa est, quia cum ignis sit contiguus orbi lunari, iam datur agens naturale, & non parum actuum applicatum illi materiæ, unde, si talis materia esset capax recipiendi formam ignis per continuam eius actionem, saltem secundum partes aliquas cœlum transmutatum esset in ignem, atque adeò esset corruptibile: ergo signum est, materiam Lunæ esse incapacem formæ ignis, & ita distinguere specie ab illa.

Quare alij respondent, quod licet tales materiæ sint eiusdem rationis, & materia cœli habeat de se potentiam ad alias formas, est tamen cœlum incorruptibile, quia forma illius informat inseparabiliter, & ita nequit contingere corruptio, quia satiat (ut alij loquuntur) totum appetitum materiæ. Sed etiam hæc solutio est falsa, quia informare inseparabiliter, vel satiare appetitum materiæ, non provenit ex perfectione formæ, quia anima rationalis est multo

multò perfectior forma cœli, non tamen informat inseparabiliter.

Nec valet, si rursus respondeas, esse diuersam rationem, quia anima rationalis non continet virtute alias formas, sicut forma cœli, ratione cuius continentia, quia scilicet in se continet alias formas, satiatur appetitum materiae, & informat inseparabiliter. Quia cōtra est in primis, quòd forma cœli nō continet virtute, neque alio quouis modo animam rationalem, quia cum sit spiritualis, nullo modo producit ab ipsa: ergo saltem non tolleretur inclinatio ad illam.

Secundò, quia continere alias formas virtualiter, vel eminenter, non tollit potentiam & inclinationem ad tales formas, quia etiam si & anima rationalis contineat vegetatiuā, & sensitiuam eminenter (vt plures volunt) adhuc tamen est in materia primā potentia, & inclinatio ad tales formas: cuius ratio à priori est, quia materia non solum habet potentiam ad habendas tales formas, secundum quòd eminenter continentur in alia tertia, sed etiam secundum se, & formaliter: ergo quauis contineret alias omnes eminenter, adhuc haberet potentiam, & priuationem ad illas for-

maliter sumptas: ergo tōtā ratio informandi inseparabiliter debet sumi ex impotentia materiae cœli ad alias formas, ita quòd solum recipiat formam cœli, vt actum ad æquatum.

Nec valet quod alij dicunt, ideò informare formam cœli materiam suam inseparabiliter, quia habet dispositiones conseruatiuas carentes contrarijs qualitibus, & ita cœlum esse incorruptibile, quia non possunt expelli qualitates conseruatiuæ formæ cœli, cum contrario careant, vt sunt lumen, quantitas, diaphaneitas, & reliquæ, quas certum est, non habere contrarium.

Hæc etiā solutio non placet, quia cœlum non habere qualitates contrarias, non prouenit solum à forma, quia multò perfectior est anima rationalis, quæ tamen expellitur per contrarias qualitates, sed prouenit à materia, quia scilicet materia cœli non potest habere aliam formā, quia si aliā formā habere posset, etiam posset suscipere dispositiones ad illam: relinquatur ergo, cœlum esse incorruptibile ratione materiae propriæ, quia scilicet non habet potentiam ad alias formas: & ita non habet annexam priuationem aliarum formarum.

Secundo probatur conclusio posita, quia si materia cœli, & materia horum inferiorum sunt eiusdem rationis, cūm uniatur ergo corpora cœlestia cum sublimaribus, hoc est, corporibus inferioribus in materia. Ex quo ulterius sequitur, inferiora hanc posse corrumpere cœli, vnde ignis illi proximus magna vi illud destrueret.

Sed oppositæ sententiæ auctores, vt E. Agid. tract. de materia, Scot. in 2. d. 14. q. 1. Gabriel ibidem acriter impugnant hanc sententiam. Primò, quia Arist. 1. Physicæ assignat principia rerum naturalium omnibus communia, sed alterū ex principiis est materia: ergo materia horum inferiorū est etiā cōmunis cœlo.

Secundo, quia in genere causæ finalis tantū est vnica prima causa finalis omnium eiusdē rationis, scilicet Deus: & in genere causæ efficientis vnicū primum efficiens solū: ergo in genere causæ materialis est vnica materia solū eiusdem rationis in omnibus.

Tertiò, quia inter purum actum, qui est Deus, & inter puram potentiam, quæ est materia prima, debet esse summa distantia; sed si materia cœli, & materia horum inferiorum sunt diuersæ rationis, non est sum-

ma distantia. Probatur minor, quia si sint diuersæ rationis, cū species, vt dixit Aristotel. sint sicut numeri, vna erit perfectior alia, & ita illa, quæ est imperfectior, scilicet materia horum inferiorum magis distat à puro actu perfectissimo: ergo alia pura potentia, quæ est materia cœli, non distaret infinitè. Pater consequentia, quia non est maior distantia, quàm infinita.

Tandem vti mō, quia definitio materiæ eodem modo conuenit materiæ cœli, & horum inferiorum, cum vtraque sit primum subiectū, ex quo aliquid fit, cum insit per se, & non secundum accidens: ergo sunt eiusdē rationis.

Confirmatur, quia quantitas sequitur materiam; sed eadem est quantitas secundum speciem in cœlo, & in his inferioribus: ergo eadem materia.

Tamen respondetur ad primum, Aristot. adducere principia communia non specie, sed genere.

Ad secundum, esse diuersam rationem de causis extrinsecis, vt de finali, & efficienti, & de materiali, quæ est causa intrinseca, quia illæ non multiplicantur ad multiplicationem cōpositorum, quia vnum efficiens sufficit causare plura cōposita, & imi-

& similiter idem finis, tamen non sufficit eadem materia ad corruptibilia, & incorruptibilia, cum ab ipsis corruptibilibus summatur principium corruptibilitatis, secundum quod habet ab illa annexam priuationem aliarum formarum: secus verò in incorruptilibus: neque sufficit eadem forma in specie, quia ab illa sumitur distinctio substantiarum, quæ sunt, unde oportet esse plures materias, & formas diuersæ rationis, aliàs si argumentum aliquam haberet vim, probaret etiam, solum esse unicam numero materiam, & formam, sicut solum est unicū primum efficiens numero, & vnicus finis vltimus: quod est ridiculum.

Ad tertium, vtramque illam materiam infinitè distare à Deo, plus tamē ea, quæ imperfectior est, sicut homo, & Angelus infinitè distat à Deo, sed magis distat homo: de ratione enim infiniti non est, quòd non sit vnū maius alio, vt 3. *Physic.* explicuimus.

Ad vltimum, definitionem illam materiæ genericam: esse ad omnes materias, non specificam. Ad confirmationem respondetur, quòd quātitas sequitur materiam, non secundum rationem specificam, sed secundum rationem genericam, & ita

cum sit eadem ratio generica materiæ, in illis non specificantur quantitates, sicut in omnibus animalibus sunt sensus eiusdem speciei, quamuis anima sensitiva non sit eiusdem speciei, quia sequuntur illam sub ratione generica naturæ sensitivæ: est autem eadem ratio generica in omnibus.

Sed quæres, vtrum vniuocè conueniant in ratione materiæ absolutæ? Respondetur, quòd sic, scilicet in ratione potentiæ passiue substantialis, quia quæ admodum formis substantialibus assignatur vnica ratio vniuoca, licet incompleta, scilicet informare, & dare esse, ita etiā vtrique materiæ assignari debet ratio vniuoca, licet differat aliàs secundum speciem. Et per hæc patet, malè Caietanum 1. part. quæst. 66. articul. 2. asseruisse materias orbium celestium analogice conuenire in ratione materiæ, quia quæ admodum formæ illorum non conueniunt analogicè in ratione formæ, sed vniuocè, quia informare formaliter, & à quib. primò inuenitur in omnibus, ita etiam recipere formam, & totum componere, vniuocè dicitur de omnibus materijs cælorum.

Sed obijcis: His quæ sunt primò diuersa, non potest assignari

signari aliquā ratio communis vniuoca, vt rebus diuersorum prædicamentorum; sed formæ substantiales sunt primò diuersæ, quia illa sunt primò diuersa, quæ se ipsis differunt: formæ autem substantiales se ipsis differunt, quia distinctio fit per actus, & formæ se ipsis sunt actus: ergo illis non potest assignari ratio communis vniuoca. Respondetur, quòd licet sint actus respectu sui subiecti, in se tamen habent compositionem ex potentia, & actu metaphysico, scilicet ex genere, & differentia, qualiter in accidentibus, licet sint quidam actus, tamen ex genere, & differentia inuenitur compositio.

Quest. V. Vtrum corpora cœlestia, & eorum materia specie differant?

Conclusio est affirmatiua, scilicet quòd corpora cœlestia, & eorum materia specie differant. Ita S. Thom. 1. p. quæstion. 47. artic. 4. Caretan. quæst. 66. artic. 2. Versorius c. 7. Denique est communis opinio, & probatur ratione: in primis de materia, quia si materia Lunæ, verbi gratia, est eiusdem speciei cum materia Solis, habet ergo appetitum, &

aptitudinem ad formam Solis, aque adeò orbis Lunæ esset corruptibilis.

Nec valet quòd responderet Petrus Martinez, contrarium existimans in hoc capite, negando consequentiam, quia quælibet forma cœli satiat appetitum omnem: quia contra est, quòd si dicit appetitum ad aliam formam, quo modo potest satiare appetitum ad illam? quia dicere, hoc esse, quia alias continet eminenter, nihil valet, quia formæ cœlorum, vt statim probabo, etiam differunt specie, atq; adeò vna est imperfectior alia, ex quibus imperfectior non potest continere eminenter perfectionem, & ita iam habebit appetitum ad illam.

Secundò, quia vt superiori quæstione dixi, materia non solum habet appetitum ad formas eminenter contentas in alia terra, sed secundum se, & formaliter sumptas, vt patet de materia hominis, quæ habet appetitum ad animam sensitiuam, & vegetatiuam quamlibet, licet secundum plures contineatur eminenter in anima rationali. Deniq; omnes solutiones, quæ huius argumento accomodari possunt, superiori quæstioni in similibus satis efficaciter impugnantur.

Secundò probatur conclusio, quia si materia cœlorum est eius-

eiusdem rationis, communicant ergo cœli in materia: unde ad inuicem possent transmutari, atque adeo corrumpi.

Sed oppositam sententiam tenet Durandus in 2. dist. 14. quest. 1. Soncinas 12. Meth. quest. 10. Petr. Martinez hoc cap. ad quam probandam sic arguit. Primò, quia formæ in corruptibili, vt animæ rationali, & corruptibili, vt alij formæ cuilibet horum inferiorum, datur vna materia eiusdem rationis: ergo multò melius formis incorruptibilibus cœlorum. Respondetur esse diuersam rationem, quia forma incorruptibilis, scilicet animæ rationalis, non est actus adæquatus suæ materiæ, & ita habet eandem materiam cū alijs formis corruptibilib⁹, quæ respicit tanquam actū adæquatum hanc, vel illam formā, at verò formæ cœlorum sunt actus adæquati, & sic materiæ illorum differunt specie.

Secundò arguit, quia ideò colligimus, materias omnes horum inferiorum esse eiusdē rationis, quia informantur separabiliter: sed omnes materiæ orbium cœlestiū informantur eodem modo, scilicet inseparabiliter: ergo sunt eiusdem rationis. Respondetur, non solum colligi ex hoc, sed quia materia horum inferiorum respicit tan-

quam actum adæquatum hanc, vel illam formam; at verò materiæ cœlorum respiciunt tanquam actus adæquatos diuersas formas, & sic specie differunt.

Tertiò arguunt: Ea, quæ trāsmutantur, vt hæc inferiora, habent materiam eiusdem rationis: ergo etiam ea, quæ nō trāsmutantur. Respondetur ex hoc potius colligi oppositum, quia ea, quæ trāsmutantur, ideò habent materiam eiusdem rationis, quia materia vnus potest recipere formam alterius: ergo cū cœli trāsmutari nō possint, quælibet forma est actus adæquatus suæ materiæ, atq; adeò sunt diuersæ rationis.

Secundum dubiū in hac questione est, vtrum orbis cœlestes specie differant. Partem negatiuam tenet Auerroës 2. cœli, commentario. 51. & ibidem Petrus Martinez, Durandus in 2. d. 12. quest. 1. Probant autē suam sententiam ex Arist. hoc capite dicente, præter quatuor elementa dari quintum corpus, per quod videtur esse vnum in specie.

Secundò, quia si specie differrent, deberent habere motus differentes, quia cuilibet corpori simplici debet competere suus mot⁹ simp⁹ ex; sed motus orbium non differunt specie,

specie, præsertim illi, qui mō-
uētur ab Orienti in Occidens:
ergo.

Tertio, quia quæ habēt for-
mā in materia, multiplicātur in
individo, vt Arist. docet ca. 9.
sequēti; sed cœlū (vt vidimus)
habet formā in materia: ergo
multiplicatur numero: ergo sūt
orbes cœlestes numero diffe-
rentes.

Opposita sententiā nobis te-
nenda est cum S. Thoma r. p.
q. 47. Calet. q. 66. ar. 2. quā etiā
tenet Bersori^o c. 7. Cuius ratio
est, quia multiplicatio indivi-
dualis tantū est in rebus corru-
ptibilibus, in quibus cum nul-
lū sit incorruptibile, oportet es-
se plura; sed cœli sunt incorru-
ptibiles: ergo non plures nume-
ro, sed specie.

Secundō, quia ex diuersis ac-
cidētibus proprijs colligimus
diuersitatē substantiālē; constat
autē, quodlibet astrū cœli habe-
re diuersam virtutē influēdi, &
prædominandi in hac inferio-
ra: ergo.

Vnde ad primū ex Arist. res-
pōdetur, ibi solū conari, quod
sit aliud corp^o ab elementis: q̃
tamen illud sit vnū, vel multi-
plex, ibi non definiuit.

Ad secundum respondetur,
orbes omnes habere diuersos
motus, saltē in ratione naturali
distinctos, quia quilibet postu-

lat suū determinatū motū per
determinatā viam; nec aliquid
aliud intendit Arist.

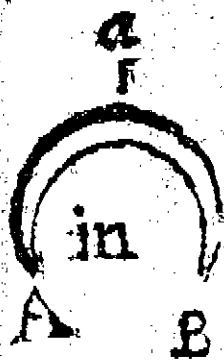
Ad tertium, quod ea quæ ha-
bent formam in materia, multi-
plicantur numero, quando ta-
lis materia habet annexā priua-
tionem aliarum formarum, tūc
enim, quæ talē habent, possūt
numero multiplicari, de nume-
ro autem orbium cœlestium la-
tē disputabitur infra, modō rā-
tūm partes substantiales cœli
consideremus. Et hæc de hac
quæstione.

Caput III.

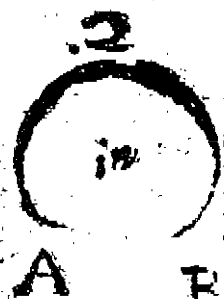
Postquā Aristot. in capite
præcedenti probauit, cœlū
esse ingenerabile, & incor-
ruptibile, ex eo quod motui
eius nihil sit contrarium, iam
hoc capite ostendit, motui cœ-
li nullū esse contrariū: & quia
motui circulari cœli solum po-
test intelligi contrariari vel mo-
tū rectum, vel semicircularē;
eadem per motum circulare,
probat de omnib^{us}, quod nō cō-
trariantur motui cœli.

Probat in primis, motum re-
ctum non cōtrariari motui cir-
culari cœli, quia motus rectus
habet suum propriū contra-
rium, vt motus sursum, & deor-
sum: ergo si etiam illi cōtraria-
tur motus circularis cœli, iam

Unū multa contrariarentur. Sed quia posset aliquis dicere, quod motus circularis, qui fit per lineam concavam cœli, contrariatur motui circulari, facto per lineam convexam. Respondet Aristoteles, quod concavum, & convexum non opponuntur contrariè, sed relatiuè, dicitur enim vnum in ordine ad aliud.

Deinde probat inter motus semicirculares nullam esse contrarietatem, quia possumus imaginari, inter huiusmodi motus triplicem contrarietatem. Prima, quia motus semicircularis factus ab A. in B. contrariatur alteri motui circulari facto per lineam superiorem ab eodem in idem punctum, scilicet ab A. in B. ut patet in ista figura.

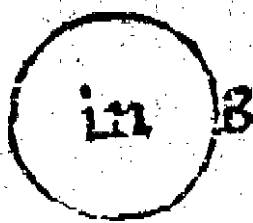

Secunda contrarietas est, quod motus semicircularis, qui incipit ab A. in B. contrarietur alteri motui semicirculari, incipienti è contra à B. in A. ut patet in secunda figura.

Tandem tertio;

quod motus semicircularis ab A. in B. per semicirculum supremum contrarietur alteri motui semicirculari, facto per semicirculum inferiorem à B. in A. ut patet in tertia figura, probatque hos omnes motus non contrariari inter se. De primo, quia si motui ab A. in B. contrariatur alius motus factus per semicirculum inferiorem ab eadem A. in B. cum possint ab illa A. in B. fieri infiniti motus per magis superiores lineas semicirculares: ergo iam unū multa contrariarentur.

Probat deinde, quod motus factus in secunda figura ab A. in B. non contrarietur alteri motui facto per eandem lineam à B. in A. quia si hi duo sunt motus contrarii, maxime quia termini sunt contrarii, sed non sunt contrarii, prout distant, per illam lineam semicircularem, sed per lineam rectam, quia omnis mensura debet esse certa, determinata, & minima; linee verò curvæ, quæ possunt protrahi ab A. in

in B. infinitæ, & non determinatæ quantitatis sunt, solum contrarietas talium terminum potest mensurari per lineam rectam, quæ est mensura determinata, & certa: ergo cum de ratione contrarietatis sit, quod sit maxima distantia, & non sit maxima distantia inter illos terminos per lineam semicircularem, quia dari potest alia linea maior, & maior, necessario dicendum est, illos motus semicirculares non contrariari.

Probat deinde, motum semicircularem factum ab A. in B. in tertia figura per superiorem semicircularem non contrariari alteri motui semicirculari à B. in A. per semicirculum inferiorem, quia si contrariaretur, maxime, quia termini essent contrarij: sed contrarietas illorum non sumitur per lineam semicircularem, quia secundum illam non est maxima distantia, cum possit intra eosdem terminos maior, & maior linea fieri, solum sumitur penes lineam rectam: ergo tales motus semicirculares non contrariantur.

Secundò, & potissimè hoc idem probat, quia illi motus semicirculares continuantur, & componunt unicum totale motum circularem; contraria autem non possunt inter se continuari, neque componere unum ter-

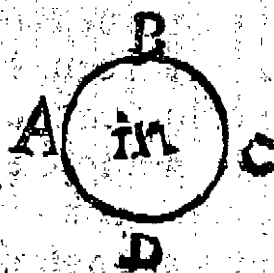
tium: ergo nullo modo motus semicirculares possunt inter se habere contrarietatem.

Sed quia posset aliquis dicere, motum integrum circularem factum ab A. usque ad idem punctum per B. contrariari alteri motui circulari factum ab A. in idem punctum per D. probat hoc esse impossibile, quia motus contrarij debet habere terminos contrarios; cum autem uterque motus fiat ab eodem in idem punctum, & idem sibi ipsi non contrarietur, fit, quod tales motus non possint esse contrarij.

Sed obijciat aliquis: Sufficit illud punctum A. esse sibi ipsi contrarium secundum rationem, in quantum est principium, & finis: respondetur, hoc non sufficere ad contrarietatem, quia Deus est principium, & finis, non tamen sibi aliquo modo contrarius.

Secundò respondet, quod motus realiter contrarij requirunt terminos realiter contrarios; contrarietas autem realis requirit realem distinctionem, qualis non est inter idem, & se ipsum.

Secundò probat hoc idem Arist. quia fingamus duo mobilia

biliā moueri illis motibus, vel mouentur per eandem regionem, vel per diuersam; si mouetur per eandem, in primis, alterum est superfluum, nihil autē est in natura superfluū, imò cū tendāt ab eodem in idem punctum, non habent terminos contrarios, atque adeò nec ipsi contrariantur, si verò fiant per diuersam regionem, cū debeat vtrumque attingere omnia puncta illius circuli, & omnes differentias positionis, obuiabunt se: tunc, vel sunt æqualis virtutis, & tunc neutrum mouebitur, quia neutrum impellit: alterum, & sic vtrumque mobile erit frustrā, cū non possit habere suum motum naturalem, quem supponimus habere: si verò vnum sit fortius alio, impellet aliud, & illud detinebit à suo motu, & sic iam hic erit frustrā, cū suum motum naturalem nequeat attingere: ergo impossibile est, esse motum aliquē naturalem alicuius corporis contrarium motui cœli.

Circa literam.

VIdetur, quod motui cœli sit aliquid cōtrariū, quies enim opponitur motui. Secundò, contra rationē Arist. est argumentum, quod si de ratione motus cōtrarij est, quod

fiat per maximā distantiam, sequitur, quod motus ab albo in nigrum per medios colores, nō sit motus, quia fit per medios colores, qui non maxime distant ab albo, cū magis distet nigrum.

Tertiò, quia motui ab Oriēti in Occidens contrariatur motus ab Occidenti in Oriēs. Respondetur ad primum, Aristot. loqui de contrarietate positua, non de oppositione priuatiua.

Ad secundum, non esse vnū motum ab albo in nigrum per medios colores, sed duplicem, quia alius est motus ab albo in fuscum, & alius à fusco in nigrum. Aristot. autem loquitur de vno motu simplici.

Ad tertium satis patet ex doctrina Aristotelis in hoc cap. quod tales motus non sunt cōtrarj, eo quod termini nō sunt contrarij penes líneas circulares, sed per rectas, in quibus est maxima distantia.

Sed obijcies: Motus propriè dictus fit inter terminos contrarios: ergo motus circularis ab eodem in idem punctum est inter terminos cōtrarios, quod negat Aristot. Respondetur, nomine cōtrarietatis debere intelligi impossibilitatem, qualiter in illo motu circulari inuenitur impossibilitas in illo

illo termino, subtrahente principi, & finis, in quantum id est punctum, secundum quod initiat, non terminat.

Dices ultimo: Sicut corpora mota in eodem circulo motibus oppositis obuiarent se, ita mota in linea recta: esset ergo alterum illorum frustra: quod est inconueniens. Respondetur Arist. concludere, quod si sint in æqualis virtutis, corpus fortius destrueret aliud, hoc autem est inconueniens in corporibus, quæ mouentur circulariter natura sua, ut cælum, quia est incorruptibile; at verò si daremus duo corpora inferiora moueri per eandem numero lineam, non est inconueniens, quod vnum corrumperet aliud, quia corruptibilia sunt, præsertim, quod non est opus moueri per eandem lineam rectam, & sic non se obuiabunt, Aristot. verò loquitur ibi de corporibus motis per eundem circulum.

Ultimò aduertendū est circa id quod docet Arist. quod concavum, & conuexum sunt relata, quia potest dari conuexum sine concavo, ut patet in globo solido. Respondetur, superficie vitimam globi solidi non esse formaliter conuexā, prout conuexum dicit relationem ad concavum; sed est conuexa quasi materialiter, quia

secundum illam potius tale corpus ambitur, quam ambiat.

Caput V.

Postquam Arist. capitibus præcedentibus egit de numero, & qualitate corporum vniuersi, agit iam de quantitate horum corporum: in hoc verò cap. & 6. & 7. ostendit, nullum corpus infinitum esse in hoc vniuerso: præcipue tamē in hoc capite probat de corporibus celestibus, nullum ex illis infinitum esse in magnitudine. Fuit enim, ut Arist. refert, quorundam antiquorum opinio, quod in hoc vniuerso sit corpus aliquod infinitum. Probat tamen sex rationibus, nullum esse corpus infinitum in magnitudine: quia vel illud esset mixtum, vel simplex: si mixtum, cum ex simplicibus componatur, si ipsa simplicia finita sunt, etiam mixtum ipsum finitum erit. Quod verò corpora simplicia finita sint, probat: & de celestibus in hoc cap. quia si aliquod corpus celeste esset infinitum in magnitudine, non posset moueri circulariter. Patet, quia, ut circulariter moueatur, debet pertransire spatium interceptum inter duas lineas deductas à centro, ut patet in prima figura:

sed

sed illud spatium est infinitum: ergo non potest pertransiri. Probatur minor, quia quanto linee magis protrahuntur à centro, magis distant; sed illæ protrahuntur infinite: ergo infinite distant, quia si finite protrahuntur, iam erit ultimum in illo corpore, atque adeo erit finitum: illa ergo distantia infinita non potest pertransiri: ergo.

Secundò id probat supponendo prius, quod si à tempore finito abstuleris tempus finitum, quod remanet, finitum est, aliàs si est infinitum, iam hæc pars erit maior suo toto, quod est impossibile.

Secundò supponit, quod spatium, tempus, & motus, proportionantur, quantum ad finitum, vel infinitum, ita quod si spatium fuerit finitum, tempus, & motus erunt finita, & contra. Hoc supposito,

Arguit sic: Fingamus in tali corpore circulari, quod circulariter mouetur, lineam unam ductam à centro usque ad circumferentiam, quæ moueatur simul cum ipso corpore circulari, & fingamus, aliam lineam ductam ab una circumferentia ad aliam, quiescentem tamen, & deductam prope, centrum,

ut patet & in secunda figura. Tunc sic: ut illud corpus moueatur, linea ducta à centro ad circumferentiam debet pertransire totam aliam lineam prope centrum ductam ab una circumferentia ad aliam, talis verò linea necessario est infinita, quia pertransit totum corpus circulari, quod supponimus esse infinitum, linea verò infinita pertransiri non potest: ergo illud corpus non potest moueri.

Tertiò probat; quia fingamus duas lineas rectas, alteram finitam, alteram infinitam, & infinita moueatur, ut pertranseat finitam. Tunc sic: ut linea tota infinita pertranseat finitam, requiritur tempus infinitum, quia debet pertransire illam, secundum totum infinitum spatium, quod in se continet; at videmus cælum moueri tempore finito viginti quatuor horarum: ergo est finitum.

Quartam rationem sumit ex figura ipsius cœli, quia corpus figurarum debet habere finem, quia figura est quantitas terminata: sed cælum, habet figuram circularem, cum circulariter moueatur: ergo est corpus finitum.

Quintò

Quintò probat, quia ponamus in circulo lineam, ab vna circumferentiâ ad aliam ductâ per centrum, vt patet, in quarta figura, & ponamus aliâ extra centrum, scin-

dentem illam ad angulos rectos, & ab vna circumferentiâ ad aliâ. Et ponamus aliam ductâ à centro ad circumferentiâ. Tunc sic: vt illud corpus infinitum moueatur; debet pertransire & totam lineâ. E. F. ductâ extra centrum ab vna circumferentiâ ad aliam, quæ infinita erit, quia est à circumferentiâ ad circumferentiâ corporis infiniti; & debet etiâ pertransire totam lineam infinitam. A. B. ductâ per centrum, quæ etiam propter eandem rationem est infinita: sed pertransiri infinitum est impossibile: ergo cum videamus cœlum moueri tempore finito, necessariò debet esse corpus finitum.

Probat vltimò, quia vt supra dicte, tempus, motus, & mobile, proportionantur, quantum ad infinitum, vel finitum; sed cœlum, vt constat, tempore finito mouetur: ergo spatiû pertransactum est finitum, & etiam ipsa mobile: nullum

ergo est corpus circulare infinitum.

Circa literam.

Circa hoc cap. pro Arist. est aduertendum. 3. Phys. ipsum egisse de infinito absoluto, an sit, & an sit possibile, hic agit de illo in ordine ad hoc vniuersum. Et in primis, dubiû est circa id, quod dicit Aristot. quòd si in vniuersum esset corpus infinitum, possent protrahi lineæ à centro ad circumferentiâ, quia in infinito, neque est medium, neque finis. Respondetur Arist. rationem supponere experientiam, qua constet, dari centrum mundi: qua supposita, arguit, quòd non datur corpus infinitum, non verò asserit ipse, quòd corpus infinitum habeat medium; scilicet centrum.

Secundò est dubium circa id, quod dicit, quòd si datur infinitum aliquod corpus, illud esset primum, quia adhuc illud corpus esset creatura: ergo nõ esset primum: hoc enim est Deus. Respondetur, quòd esset primum in genere quantitatis, sicut enim quia Deus est infinitum in genere entis, est primum ens, ita hoc corpus, quia esset infinitum in genere quantitatis, esset primum quantum, non quidem.

quidem, quia aliqua quāta cau-
saret, sicut Deus: quantitas e-
nim, nō est principium actiū,
aliā esset qualitas, quæ est po-
tentia, sed quia esset perfectius
omnibus alijs, atque aded, or-
dine perfectionis prius.

Urimò aduertendum est,
vim illius rationis Arist. scili-
cet, quod si simplicia corpora
finita sunt, etiam mixta erunt
finita, secundum magnitudi-
nem, quia forma mixti intro-
ducitur in materia elementorū,
quæ si finita est, necessa-
riò quantitas illius mixti de-
bet esse finita, cum quantitas
sequatur materiam.

Caput VI.

Probatiā Aristot. in hoc
capite de corporibus, quæ
mouentur motu recto, nul-
lum esse infinitum, id verò o-
stendit ex duplici capite, scili-
cet ex locis vniuersi: secundò
ex grauitate, & leuitate illorū.
Primò ergo probat ex locis, &
supponit primò locum sursum,
& deorsum esse contraria. Pro-
bat, quia motus contrarij ten-
dunt ad loca contraria: sed mo-
tus sursum, & deorsum, sunt
contrarij: ergo & ipsa loca.

Secundò supponit locum
sursum, & deorsum esse finita:

probat, quia quotiescūq; vnū
contrarium finitum est, alterū
debet esse finitum. Sed mediū,
scilicet locus deorsum, finitum
est, quia graua, quæ ad mediū
tendunt, vt ipse docuit cap. 2.
non tendunt in infinitum: ergo
etiam locus sursum finitus est.

His suppositis, sic arguit: lo-
cus sursum, & deorsum, sunt
finita: ergo locata sunt finita.
Patet consequentia, quia locus
est æqualis locato: sed locata in
his duobus locis sunt extrema
elementa: ergo elemēta ex tre-
ma sunt finita. Quo supposito.

Probat idem de elementis
medijs, qui si illa infinita sunt,
non haberent aliqua corpora
extrema, inter quæ continerē-
tur: sed sunt elementa extre-
ma: ergo: quia si non sunt, in-
quit, talia elementa media fini-
ta: ergo motus per illa elemen-
ta nunquā perueniret ad ex-
trema, nulum ergo ex elemen-
tis est infinitum.

Probat deinde hoc ex graui-
tate, & leuitate, quia si esset
corpus aliquod infinum, vel
ergo illud haberet grauita-
tem finitam, vel infinitam.
Probat modò, quod non pos-
sit habere finitam, quia seque-
retur eandem debere esse gra-
uitatem corporis finiti, & infi-
niti: imò & finitum posset ha-
bere maiorem grauitatē, quā

D

infini.

infinītum. Probatur, quia si grauitas corporis infiniti est finitas: ponamus esse, vt octo, & grauitatem corporis finiti esse, vt quatuor, tunc sic, corpus finitum habet grauitatem, vt quatuor, crescat ergo in dupla proportionē, habet ergo grauitatem, vt octo, atque adeo tantā, ac corpus infinitum: & si crescat in tripla, habebit maiorem: ergo maior erit grauitas corporis finiti, quā infiniti.

Et rursus, cum corpus illud finitum possit esse pars corporis infiniti, pars habebit maiorem grauitatem suo toto, quæ omnia sunt absurda.

Quod verò non possit habere grauitatem infinitam, quod erat illud membrum, probat, quia sequitur, quod moueatur, localiter, & non moueatur; quæ sunt implicatiua. Patet primū, quia illud corpus mouebitur, cum sit graue, & maximè graue; quia si aliud corpus minoris grauitatis mouetur, quāto magis illud corpus habens maximam grauitatem? Quod verò non moueatur, Patet, quia quāto corpus aliquod est graue, tāto velocius mouetur: ergo si grauius sit, velocius mouebitur: ergo si habeat infinitam grauitatem, mouebitur in non tempore, scilicet in instanti; sed repugnat, motum localem esse in

stantaneū: ergo tale corpus moueretur, & non moueretur.

Et si dicas, dari minimum quoddam tempus, in quo moueatur. Contrā arguit: sit illud tempus, V.g. vt duo, tunc sic: mobile finitum mouetur tempore finito, V.g. vt quatuor: ergo si adueniat eidē mobili grauitas dupla, mouebitur æque velociter, ac corpus infinite graue. Probat autem Aristotelis intentum rationibus cōmunib⁹, ad quod supponit, omne corpus, vel esse finitum, vel infinitum. Præterea, vel constare partibus similaribus, vel dissimilaribus. Rursus, corpus infinitum dissimilare, vel tale est, quia constet partibus dissimilaribus, numero infinitis: vel est tale, quia habeat partes dissimilares, finitas numero, magnitudine verò infinitas.

Et probat his omnibus modis, non esse possibile. Primò, quod non possit esse infinitum dissimilare, quia habet partes dissimilares infinitas numero, probat sic, quia tale corpus dissimilare diceretur tale, quia cōstaret corporibus simplicibus infinitis: sed talia corpora non sunt infinita: ergo nec corpus dissimilare. Probatur, quia corpora simplicia debent habere proprios motus simplices: sed motus simplices sunt finiti, scilicet

ficet Tursum, & deorsum, & etiam motus circularis: ergo non possunt esse corpora simplicia infinita, atque adeò nec dissimilare ex illis constans. Quod verò non possit esse corpus aliquod dissimilare infinitum, quia habeat partes dissimilares finitas numero, magnitudine verò infinitas, probat sic, quia si tales partes essent, haberent infinitam gravitatem: sed hoc repugnat, ut probatū est, ergo.

Secundò probatur, quia tāta corpora deberent habere loca infinita, non finita, quia locus debet esse æqualis loco, & finitum non potest adæquari cum infinito. Quod verò sit impossibile habere loca infinita, probat, quia si essent loca infinita, motus ab illo loco esset infinitus, quia descendere per motum localem ad locum infinitum, non potest fieri, nisi per infinitum motum, sed est impossibilis infinitus motus. Et probatur, quia ubi est impossibile motum esse, impossibile est moveri: sicut, si impossibile est esse album, vel pedale, aut esse in Aegypto, impossibile est, fieri album, vel pedale, aut moveri ad Aegyptum: sed in motu infinito est impossibile motum esse, quia motum esse, est finito motu, &

implicat motum infinitum, esse finitum: ergo implicat, esse corpus dissimilare, quod habeat partes dissimilares magnitudine infinitas.

Sed quia posset aliquis dicere cum Democrito, & Anaxagora, esse quidem in universo infinitas partes, separatamē, & non unitas. Subiungit Arist. occurrendo huic tacite objectioni, hoc esse impossibile, quia si istæ partes separate sūt: possunt ergo coniungi, & fieri unum, atque adeò redit eadem ratio, & difficultas.

Quòd non possit esse corpus aliquod simile magnitudine infinitum, quod erat aliud membrum rationis factæ, probat in primis, quia illud deberet habere infinitam gravitatem, vel leuitatem, quod iam ostensum est, esse impossibile.

Secundò, quia vel moueretur circulariter, & hoc non, ut probavit cap. quintò, vel motu recto, & hoc non, quia per motum rectum deseritur vnus locus, & acquiritur alius, impossibile autem est, corpus infinitum deserere vnum locum, & alium acquirere: ergo relinquitur impossibile esse in universo corpus aliquod magnitudine infinitum, quod

moueat motu

recto.

Circa literam.

Primò dubium est circa id, quod docet Arist. locū sursum, & deorsum esse cōtraria, quia motus ad talia loca, scilicet sursum, & deorsum cōtrarij sunt. Quia contrā est, quod contrarietas motuum sumitur ex contrarietate terminorum ad quos : ergo potius motus sunt contrarij, quia loca sunt contraria, quā ē contrā. Præterea, quia locus est quantitas, quantitatis autem nihil est contrarium.

Ad primum responderetur, à priori bene colligi contrarietatem motuum ex contrarietate terminorum ad quos : à posteriori tamen contrarietas terminorum probatur per contrarietatem motuum; neque hic est circulus, quia non est in eodē genere causæ, sicut probari potest à priori, hominem esse risibilem, quia est rationalis. Et rursus, à posteriori quod sit rationalis, quod est risibilis.

Ad secundum, quod illa loca possunt considerari, vel secundum qualitates, quas in se continent, & sic habent contrarium, non ratione sui, sed qualitatum: si verò considerentur secundū se, habent contrarietatem, id est distantiam.

Circa id, quod dicit Arist. quod in maiori magnitudine debet esse maior grauitas, est argumentum, quia quantumuis ignis sit maior, & maior, semper habet calorem, vt octo : ergo quantumuis esset maius graue, non haberet maiorem grauitatem: imò ē contrā potest contingere, quod corpus minus sit magis graue, quā corpus maius, vt parum plumbi grauius est magna stupa. Responderetur ad primum Arist. tantū voluisse, quod si sit maius corpus, habeat maiorem grauitatem, non quidem, quā ad intensiōem, vt probat ratio, sed quantum ad extensiōem, sicut etiam est maior calor in igne maiori, quā in minori, quantum ad extensiōem: & sic optimè deinde inferitur, quod quē admodum maior ignis citius calefacit, quā minor, cæteris paribus, quia vt diximus primo lib. de Generatione, maior multitudo materiæ saltem iuuat ad citius operandum, & ita maior grauitas extensita causabit maiorem, & velociorem motum.

Et si obijciās, quod materia, non est principium agendi : ergo non potest causare velociorem motum. Responderetur materiā illam non causare maiorem motum, sed potius illum causat maior

maior grauitas existens in maiori materia.

Ad secundum respondetur verum esse, parum plumbi grauius esse magna stupa, sunt tamen corpora diuersæ rationis. Aristotel. autem loquitur, cæteris paribus, quia ubi est maius corpus, est maior grauitas, & hoc verum est, tam in plumbo, quam in stupa, qualiter etiam contingere potest, corpus minus velocius moueri magno corpore, ratione figuræ, quia scilicet habet acutiem, qua melius scindat aerem, quod non habebit corpus maius, si sit figuræ obtusæ.

Sed maius dubium est circa id quod dicit Aristot. quod si corpus aliquod haberet infinitam grauitatem, deberet moueri in non tempore, quia quanto grauius est, velocius mouetur, & si grauius velocius, & si infinite graue, deberet moueri in non tempore.

Contrà hoc est argumentum, quia sequitur de facto, posse Deum mouere aliquod mobile in instanti. Probatur, quia quanto agens est fortius, velocius mouebit aliquod mobile: ergo si fortius, citius mouebit: ergo si infinite virtutis, poterit mouere in instanti, consequens autem, ut optimè vidit Aristotel. est falsum: ergo ille modus

argumentandi fallax est.

Secundò, quia non semper valet ab augmento causæ ad augmentum effectus: sicut non valet, quanto minor est resistentia ex parte mediij, tanto est velocior motus, & si minor, erit velocior; ergo si nulla erit resistentia, erit in instanti motus, consequentia est nulla: ergo & ille modus argumentandi fallax est.

Tandem tertio, quia illud corpus habet intrinsecam repugnantiam, ut moueatur in non tempore, scilicet propriam extensionem partium: ergo quantumuis causa efficiens cresceret in infinitum, adhuc illud corpus non posset moueri in instanti, quia est repugnantia ex parte effectus.

Respondetur ad primum, quod ut latius vidimus. 3. Phisic. nullam inuoluit implicationem, quod Deus de potentia absoluta moueat mobile aliquod in instanti de loco ad locum, tamè ille motus non erit proprie dictus, quia non esset successiuus, sed tantum esset quædam mutatio localis.

Ad secundum respondetur, quod medium nullam habere resistentiam, non est causa adæquata, quod motus fiat in instanti, propter repugnantiam intrinsecam ex parte partium ipsius

mobilis, tamen habere gravitatem, debet esse causa adæquata, quod motus sit in instanti, vel saltem illa erit frustra, quod intendit Aristot. & similiter respondetur ad tertium, quod Aristot. intendit, vel quod sit causa adæquata motus in instanti, vel si non est, quod sit frustra, quia nō potest totus effectus, ad quem natura sua ordinatur, produci ratione alterius repugnantia.

Circa id quod docet Aristot. quod ubi est impossibile motū esse, est impossibile moveri, est dubium: quia cælum habet semper moveri, nunquā tamē motum esse, quia eius motus, nunquam finitur. Respondetur tamen, etiam in cælo dari motum esse, quia facta circulatione, est motum esse, secundum illam circulationem, & sic de alijs circulationibus.

Caput VII.

Intendit in hoc capite Aristot. ex vi actionis, & passionis demonstrare, nullum esse corpus infinitum, quia cum præcedenti capite id probasset ex motu locali, qui proprius est corporum sensibilium: iam in hoc capite ex alia proprietate corporum sensibilium, scilicet ex actione, & passione, id co-

natur ostendere, & ut primam rationem conficiat, supponit, quod omnia agentia agunt in patientia sibi proportionata, eodem tempore, V. g. si calidū, ut quatuor, agit in frigidum, ut quatuor, tempore unius horæ, calidum, ut duo, debet agere in frigidum, ut duo, eodē tempore, quia eadē proportio est.

Hoc supposito sic arguit. Omne corpus sensibile, habet, vel agere, vel pati, vel utrumq; sed nullum corpus infinitū potest agere, vel pati, aut utrumq; simul, ergo. Probatur minor, in primis quantum ad actionem, quia vel agit in corpus finitū, vel in infinitum: quod cumque corpus ponatur, sequitur, quod eodem tempore agat in corpus finitum, & in infinitum, quod est absurdum, ergo. Probatur sequella, quia si demus corpus infinitum agere in finitum corpus, in primis illa actio non potest esse in tēpore infinito, quia nunquam finiretur, atq; adeo, ut docuit præcedenti capite, quia est impossibile, motum esse, esset impossibile moveri, debet ergo tēpus esse finitum. Ponamus ergo, quod corpus infinitum agat in corpus finitum, habens resistantiam, vel possibilitatē, ut octo, tempore unius horæ, & sumas deinde, aliud corpus finitum, quod agat in

in cor-

in corpus habens resistantiam, ut octo, tempore duarum horarum: tunc sic; si corpus finitum agat in passum, ut octo, tempore duarum horarum, si illud agens cresceret in dupla proportionem, debet agere in idem passum, ut octo, tempore unius horæ; sed in hoc eodem tempore agebat corpus infinitum: ergo finitum, & infinitum, eodem tempore agent in passum finitum.

Quod verò non possit agere in passum infinitum, probatur, quia illud tempus debet esse finitum, ut probatum est: sit ergo unius horæ, tunc sic: sumamus aliud passum finitum, in quod agat corpus infinitum, tempore horæ dimidiæ, & crescat hoc passum in dupla proportionem; tunc aget in una hora: sed in eadē hora agebat corpus infinitum in aliud infinitum: ergo eodem tempore ageret illud corpus infinitum in corpus finitum, & infinitum: quæ omnia absurda sunt, cum finiti ad infinitum nulla sit proportio nec dici potest, quod illud tale corpus infinitum ageret in corpus finitum in instanti, quia loquimur de actione facta cum resistantia passi, quæ necessario est cum tempore.

Et simili ratione probat, quod corpus infinitum, non

possit pati, quia vel pateretur à finito, vel ab infinito, non à finito, quia ponamus pati tempore unius horæ, quia non potest esse actio tempore infinito (ut supra). Tunc sic: hoc agens finitum, à quo patitur corpus infinitum, etiam debet agere in alia corpora finita, tempore finito, propter eandem rationem: agat ergo hoc agens finitum in passum finitum, habens resistantiam, ut octo, tempore duarum horarum, & minuatur resistantia huius passi usque ad quatuor, tunc aget in illud tempore unius horæ: sed in eodem tempore agebat in infinitum: ergo eodem tempore pateretur finitum, & infinitum ab eodem finito, quod est absurdum.

Quod verò non possit pati ab infinito, probat, quia si patitur ab illo tempore unius horæ, illud infinitum, quod agit in aliud corpus infinitum, agat in corpus finitum: actio hæc non potest esse instantanea, quia loquimur de actione facta cum resistantia, quæ est necessario in tempore. Similiter non potest esse in tempore infinito, ut dictum est. Debet ergo esse in tempore finito.

Sit ergo dimidiæ horæ, & ponamus deinde hoc passum finitum crescere in resistantia

secundum duplam proportionem, tunc debet pati in duplo maiori tempore, quia crescit resistentia in duplo, erit ergo illud tempus vnius horæ; sed in eodem tempore patiebatur infinitum ab infinito: ergo finitum, & infinitum, eodem tempore paterentur ab infinito: quæ omnia in cōuenientia sūt, cum finiti ad infinitum nulla sit proportio.

Tertium verò membrum rationis, scilicet quòd illud corpus non haberet agere, & pati copulatiuè, vt notum relinquit Aristoteli quia si non potest agere, vel pati, multo minus poterit vtrumque.

Tandem in calce capitis probat rationib⁹ topicis, nō posse esse tale corpus, quia nō mouetur motu circulari, quia hic est circa medium, in infinito autem non est medium, nec motu recto, quia siue sit naturalis, siue violentus, debet esse de loco ad locum: infinitum verò, cum omnia repleat, non potest moueri de loco ad locum.

Secundò, quia si esset aliquod corpus infinitum, necessario deberent esse plura, quod est impossibile. Probatur, quia vel illud debet moueri ab alio: omne enim illud, quod mouetur, ab alio mouetur: sed infi-

nitum non potest moueri à finito; quia actio prouenit à proportionē maioris equalitatis: ergo debet esse aliud corpus infinitum, quod est impossibile cum vnum omnia repleat, & quod penetrentur, hoc non est per naturam possibile, quæ corpori cuiuslibet proprium destinavit locum.

Sed posset aliquis dicere cū Democrito, esse vnum corpus infinitum, non quidem continuitate, sed quia cōstet ex infinitis corporibus. Arguit Aristot. vt probet hoc esse falsū, quia omnia illa corpora, vel sunt graua, & ita nullum erit leue contra experientiam, vel sunt leuia, & ita nullū erit graue, etiam contra experientiam. Et si dicas, aliqua esse leuia, aliqua graua contra arguit, quia iam illud corpus nullum habebit proprium locum, ex quo ulterius fit, quòd non possit moueri naturaliter, atque adeò esset frustra.

Circa literam.

Primò est dubium circa id, quod dicit Arist. quod actio agentis naturalis debet esse in tempore finito. Quia contra est, quòd intelligitur perpetuo mouet cælū, & cælum perpetuo insit in hæc inferiora. Responderunt prædicationes illæ, quæ

quæ sūt propter bonum vnūer-
si, sicut vnūersum; secundum
Arist. perpetuò manet, debent
esse perpetue, vt motus cæli, &
illius influentia, tamen actio-
nes naturales ad proprium bo-
num, & ad proprium finem nō
possunt esse tempore infinito;
quia sic non possent suum finē
naturalem consequi. Arist. au-
tem loquitur de his actionibus,
quia loquitur de actione, qua
vnum corpus agit in aliud, vt
ibi introducat formam propriā,
qui est finis particularis, & sic
non potest esse tempore infini-
to, neque in instanti, quia vt di-
xi, loquitur de actione, quæ fit
cum resistentia contrarij, vt di-
xi in litera, & ita bene infert de-
bere esse in tēpore finito. Quo
supposito optime procedunt ra-
tiones eius.

Sed adhuc patiuntur calum-
niam rationes Arist. quia si cor-
pus finitū potest agere in cor-
pus infinitum: ergo multo me-
lius id poterit corpus infinitū.
Pater consequentia, quia habet
maiorē virtutē.

Secundò, quia ignis agit in
aerem sibi proximum propter
finem particularem, scilicet, vt
illum in propriam substantiam
conuertat, & hoc perpetuò: er-
go adhuc ratio est falsa. Respo-
detur ad primam rationem, be-
ne sequi, quod possit corpus in-

finitum agere in corpus finitū,
tñ etiā sequitur, quod non pos-
sit propter rationes Aristotel.
Nec mirum est, quia ex illo
impossibili sequuntur duo
contradictoria, quod potius est
pro Arist.

Ad secundam, ignis licet per-
petuò agat in aerem, non tamē
eadem actione, quia modo altē-
rat hanc partem, illam corrumpē-
do, postea aliam, & ita nun-
quam ibi datur actio infinite du-
rans, sed reuera sunt plures
actiones.

Circa illam rationem, qua
Aristot. probat, scilicet, quod si
est vnum corpus infinitum, de-
bet esse aliud, quia omne motū
mouetur ab alio, est dubium,
quia posset quis dicere, illud
corpus moueri à Deo, atque
adeo non esse plura corpora
infinita. Responderetur, Aristot.
hoc loco loqui de motibus re-
alis, quos experientia constat
moueri media influentia alte-
rius corporis, scilicet cœlestis,
cælum enim, etsi non immēdi-
atē, aliquid tamen confert ad a-
ctiones horum inferiorum, vt
2. Physicorum vidimus.

Et sic hac experientia sup-
posita, arguit Aristot. quod si
est vnum, debent esse plura,
quia motus rectus nunquam
fit à solo Deo, sed mediante
influxu alterius corporis. Cir-

cā illam prōpositionem, quod agens agit in passum sibi prōportionatum, legantur ibi dicta 1. de gener. capit. 7. & hæc de hoc capite.

Caput VIII.

Postquā Arist. in reliquis capitibus egit de numero, & magnitudine corporum huius vniuersi, agit in hoc capite de numero ipsius vniuersi, vtrum, scilicet, sint plura vniuersa. Caput hoc continet quatuor partes, in prima aliqua supponit, ex quibus in secunda probat suum intentum. In tertia occurrit aliquibus solutionibus, quibus posset aliquis ad suas rationes respondere. In quarta amplius suum intentum probat.

Primò ergo supponit, omnia corpora naturalia habere motum naturalem, & violentum: similiter quietem naturalem, & violentam. Secundò supponit, quod ad eum locum mouentur naturaliter, vbi naturaliter quiescunt, & ad illum violentè, vbi violentè quiescunt. Tertio supponit, quod quando aliquis motus competit alicui mobili, contra naturam, contrarius debet esse naturalis. His suppositis,

in secunda parte capituli probat suum intentum sic. Si essent plura vniuersa, vel terra alterius (& idem est de quolibet elemento) moueretur naturaliter ad terram huius, vel violentè: Si violentè, ergo motus terræ ad terram alterius vniuersi esset naturalis, quia ab illo loco mouetur mobile naturaliter, vbi violentè quiescit; & sic iam terra huius mundi, cum esset eiusdem rationis cum alia, moueretur naturaliter ad terram alterius vniuersi, quod est contra experientiam: vel moueretur naturaliter, & sic iam quiesceret violentè in alio loco alterius vniuersi, quia ab illo mouetur naturaliter.

Secundò, quia ad illum locum mouetur mobile naturaliter, vbi naturaliter quiescit: sed terra huius vniuersi naturaliter quiesceret in terra alterius: ergo, necessariò, si essent plura vniuersa, terra vnius moueretur ad terram alterius.

Nec valet, inquit Arist. in 3. part. huius capituli, si dicas hoc non sequi, quia essent diuersæ rationis corpora huius, & alterius vniuersi, quia contra hoc est, inquit quia iam mundus diceretur æquiuoce de vtroque.

Secundò probat hoc esse impossibile, quia ut suprà capite 2. probauit, tātum est triplex motus, à medio, ad medium, & circa medium: ergo corpora alterius vnuerſi haberent hos motus, cum non sit alij, ergo haberent eandem naturam eum his corporibus. Probatur consequentia, quia natura est principium motus, & quietis: ergo si habent eosdem motus, habent eandem naturam.

Nec valet, inquit, Arist. si se cundò dicas, terram huius vnuerſi non esse mouendā ad terram alterius propter maximam distantiam. Quia contrā est, quòd distantia non mutat naturā: ergo cum natura sit principium motus, & quietis, si eadē est natura, quantumuis sit magna distantia, deberet esse idem motus.

Nec valet, inquit, si tertio dicas, quòd illa duo elementa terrestria postularēt propriū locum; vnde non moueretur terra vnus ad terram alterius mundi. Contrā arguit Aristot. quia non magis differret terra huius, & alterius vnuerſi, quā duæ glebæ, & partes huius terræ: sed hæ habent moueri ad idem centrum: ergo terra vnus mundi moueretur ad terram alterius: hoc autem, ut constat, est impossibile: et

ergo & impossibile plures mundos esse.

Sed quia posset aliquis dubitare de suppositionibus, quas in principio adduxit Arist. conatur iam illas probare. Tātum autem probat secundam, scilicet, quod omnis motus naturalis, vel violentus, debent habere locum determinatum, ad quem tendant; quia de alijs suppositionibus in superioribus capitibus, scilicet in capite secundo huius libri egerat. Præterea, quia secundum se notæ sunt.

Secundam verò suppositionem sic probat. Primò, omnis latio, scilicet omnis motus localis, finitus est, ut latè probauit capite 6. ergo est à determinato loco ad determinatum locum. Secundò, quia in alijs motibus videmus illos versari circa determinatos terminos, ut sanatio tendit à morbo ad sanitatem: ergo etiam motus localis debet esse à quodam in quoddam, id est, à determinato termino ad determinatum terminum.

Tertio, quia si non haberent determinatum locum, sequeretur esse infinitam velocitatem in motu; quia corpora naturalia, dum magis accedunt ad naturalem locum, velocius mouetur: ergo si ille locus non

non esse determinatus, sed in infinitum distaret, motus haberet infinitam velocitatem.

Nec valet, inquit, si dicas corpora omnia vi moueri per expulsionem, & non naturaliter, quia contra est, quod ea, quæ mouentur vi, quanto maiora sunt, tardius mouentur, sed quanto maior est portio terræ, tanto velocius accedit ad centrum: ergo.

Secundò, nihil mouetur ad locum, à quo vi projicitur, sed grauiam mouetur ad locum deorsum; ergo ab illo non projiciuntur vi aliqua. Tandem in 4. par. cap. Arist. probat, non esse plures mundos, rationibus, ut ipse ait, primæ Philo sophiæ, id est, Metaphysicæ.

Prima ratio est, quia si essent plures mûdi, deberent esse plures primi Motores, & plures intelligentiæ numero distinctæ ad mouenda corpora cælestia alterius vniuersi; sed non possunt esse plures Motores primi, nec plures intelligentiæ numero distinctæ ad mouenda corpora cælestia alterius vniuersi, quia ea multiplicantur, quæ habent formam in materia. Primus autem Motor, & intelligentiæ hoc non habent: ergo.

Secunda est, si essent plures mundi, vel ergo alius mundus

esset super hunc, & tunc iam terra alterius esset supra cælum, & corpora leuia huius, si verò est infra, iam terra huius est superior corporibus cælestibus alterius vniuersi.

Dubia circa literam.

Circa primam suppositionem, qua Aristot. dicit omnia corpora naturalia habere motum naturalem, & violentum: & quietem naturalem, & violentam, aduertendū est, non debere intelligi de facto, sed quòd possint habere quietem, & motum violentum, ut patet de cælo, & terra, quæ de facto non habent quietem violentā, possunt verò illam habere, nomine autem motus, vel quietis violentæ, idem intelligit, quod non secundum naturam. Circa secundam suppositionem, qua dicit, quòd ad eum locum aliquid naturaliter mouetur, in quo naturaliter quiescit, est dubium. Primò, quia motus, quo quis mouet portionem terre ab una parte centri ad aliam, est ad locum naturalem, quia ubique naturaliter quiescit in centro, non tamen est motus naturalis, quia est omninò à principio extrinseco. Respondetur illud debere intelligi, quando est

est à loco violento, qualis non est ille motus.

Sed contrà, quia si quis magno impetu mouet lapidem à loco superiori ad inferiorem, ille motus est à loco violento ad naturalem locum, non tamen est naturalis motus, quia ille lapis non postulat intra illud spatium tanto impetu moueri. Respondetur, aliud esse loqui de motu, aliud verò de velocitate motus, motus quidem est naturalis, quia est à loco violento ad naturalem; tamen velocitas motus, quæ est modus illius, præternaturalis est, cum graue non postulet tantam velocitatem.

Circa tertiam suppositionem, qua dicit, quando vnus motus conuenit alicui mobili contra naturam, contrarius debet esse naturalis. Est dubium, quia motus terræ supra hoc hemisphærium, ab vna parte terræ ad aliam per lineam semicircularē ab A. in B. non est naturalis, nec contrarius motus per eandem lineam semicircularem ab vna parte terræ ad aliam: ab B. in A. etiam non est naturalis, quia terra motu naturali mouetur per lineam. Respondetur, illum motum oppositum non esse contrarium, vt Arist. probauit suprà c. 4.

Et si dicas, ponamus, quòd

moueatur terrà à parte Orientali ad Occidentalem per lineam transversalem rectam ad suum centrum, ille motus, non est naturalis, tamen neque oppositus, neque à terrà ad partem Orientalem per lineam transversalem est illi naturalis: ergo adhuc est falsa suppositio.

Respondetur negando, illum motum, quo mouetur particula terræ ab Oriente ad centrum per lineam rectam transversalem, non esse naturalem, quantum ad substantiam, quia reuera cum tendant à loco violento, scilicet superiori, ad naturalem, est motus naturalis, quantum ad substantiam, licet non sit naturalis, quantum ad modum, quia non petit fieri per aliam lineam, sed per lineam rectam perpendicularem.

Est etiam dubium circa id, quod dicit Aristot. quod si non est determinatus locus, n. quæ graua ferantur, daretur infinita velocitas, & infinita grauitas, quia quò magis accedit ad centrum, velocius mouetur, & maiorem acquirit grauitate: vnde si centrum non est determinatum, sed in infinitum distat, erit infinita grauitas, & velocitas. Contrà est, quia si centrum infinite distat, nunquam magis accedit ad illud, quia semper

per distat in infinitum, & sic non quia magis accederet ad centrum, illud graue moueretur velocius, vt ipse Aristot. arguit.

Secundò, quia ex hoc tantum sequitur, quòd habeat infinitam grauitatem acquisitam, & infinitam velocitatem in potentia, scilicet quòd sit maior, & maior, sicut magis, & magis mouetur, nò tamen actu infinita, sicut nec motus est infinitus in actu, sed maior, & maior.

Respondetur ad primum, quòd saltem dum magis illud mobile moueretur, magis distaret à terminò à quo, & ita velocius magis, & magis quidem deberet moueri.

Ad secundum respondetur, sequi infinitam velocitatem, & grauitatem, quia cùm omnis actio agentis naturalis sit propter finem, illud mobile acquireret suum finem, scilicet centrum, atque adeò cùm distet infinita distantia in actu, quando ad illud perueniret, haberet infinitam velocitatem, grauitatemq; acquisitam. Et cùm rursus arguis, quòd si distat in infinitum, non posset mobile accedere. Respondetur verum esse, quòd sequitur vtrūque, scilicet, quòd accedit, quia est actio agentis naturalis, quæ debet habere finem, & quòd non accedit, non accedit

quia distat in infinitum: imò hoc cõtendit Aristot. quòd ex illo impossibili sequantur hæc duo contradictoria.

Circarationes, quibus Aristot. hoc capite probat, non esse plures mundos, plura dicam capite sequenti, vbi ex professo hanc difficultatem cum Aristot. pertactabo.

Caput IX.

IN præcedente capite probauit Arist. de facto non dari plures mundos: iam verò in hoc capite intēdit probare, nec possibile esse, quòd dentur plura vniuersa. Duo agit. Primò proponit rationem dubitandi, quæ de hoc esse poterat. Deinde probat intentum, & simul respondet rationi dubitandi. Primò ergo dicit Aristoteles. *In his, quæ habent formam in materia, alia, inquit, est ratio formæ, alia ratio materiæ*, sicut in circulari corpore alia est ratio circuli, alia materiæ circuli illius: omne tamē, quòd habet formam in materia, est sensibile, per quòd colligit, cœlum esse sensibile, ea enim, inquit, quæ habent formam in materia, sensibilia sunt. Quo supposito, proponit rationem dubitandi, quæ de hoc esse poterat, ea enim, inquit, numero multiplicari possunt, quæ habent

habent formam in materia: sed cælum, id est, vniuersum, habet formam in materia: ergo est numero multiplicabile.

In secunda parte capitis respondet dubitationi, & quaestioni propositæ, dicens, ea esse numero multiplicabilia, quæ habent formam in materia, non tamen constant omni materia possibili, quia si illa constant, non sunt numero multiplicabilia, sicut inquit, licet nasus dicat formam in materia, si tamen esset aliquis nasus constans omni materia possibili, non esset alius nasus, & si esset homo constans in sua carne omni materia possibili, non esset possibilis alius homo, si tales partes dissolui non possent. Vt verò probet vniuersum constare omni materia possibili, supponit, acceptiones cœli, quas nos supra primo capite adduximus, scilicet, cœlum sumi pro primo mobili. Secundo, pro quocunque corpore cœlesti. Tertiò, pro vniuerso, secundum quod omnia corpora continet. De hoc cœlo, id est, de vniuerso, probat, quod contineat omnem materiam possibilem, quia materiam mundi est corpus sensibile: sed vniuersum continet omne corp⁹ sensibile: ergo. Probatur minor, quia si non contineret, esset, ergo aliud corpus

extra cælum, sed hoc esse non potest, ergo. Probat minorem, quia vel illud corpus esset mixtum, vel simplex, non simplex, quia vel moueretur motu recto, vel circulari: non circulari, quia cum esset eiusdem naturæ cum corporibus cœlestibus, moueretur ad loca horum corporum cœlestium, & sic iam non esset extra cælum; non motu recto, quia omnia, quæ mouentur motu recto, habent propria loca naturalia intra hoc vniuersum, vnde illud corpus non esset extra cælum. Quod verò illud corpus non possit esse mixtum, probat, quia cum mixta ex simplicibus componatur, si ibi sunt simplicia impossibilia, etiā mixtam erit impossibile. Secundo, quia illud mixtum debet esse graue, vel leue: ergo tēderet ad loca intra hoc vniuersū, vnde non esset extra, cōtinet ergo vniuersū omnē materiā possibile.

Ex his cōcludit Arist. dicēs, *Patet insuper, nec locū extra cēlū esse, nec vacuū, nec tēpus: nō locus, quia in omni loco potest esse corpus aliquod, extra vniuersū verò, v̄ probauit, nullū corpus esse potest, & propter eādē rationē, inquit, non esse vacuum, quia in vacuo, licet nullum sit corpus, potest tamen esse: sed extra cēlum non potest esse corpus: ergo, & propter eandem rationē,*

nec

nec est tempus, nec motus: nō tempus, quia non est numerus motus; sed non potest esse motus, quia nullum corpus naturale ibi esse potest: ergo non esset motus, nec tempus: vnde colligit extra vniuersum esse et, quæ non sunt apta ad assendum in loco, nec tempore senescunt, sed nullis alterationibus prorsus sunt subiecta, inter quas substantias vna, inquit, est omnium præstantissima, nec prauitatis cuiusq; est particeps, inquit.

Circa literam.

CIRCA id, quod dicit vniuersum habere formam in materia, dubium esse potest, quæ sit hæc forma huius vniuersi, de qua resuprà, capite 1. plura dixi, dum ostendi, vniuersum hoc tantum esse vnum ordine, in quantum corpora illa, quæ inter se maximè diuersa sunt, & in genere substantiæ non possunt in vnum conuenire, in genere ordinis, vnum dicuntur, secundum quod inter se observant quandam subordinationem, & sic formam huius vniuersi dicendum est, esse illam subordinationem, & commensurationem corporum: vnde male Simplicius finxit quan-

dam substantiam in medio mundi collocatam, ipsum gubernantem, quam illius formam esse asserbat, quod constat esse merum figmentum: tunc etiam, quia illa anima non posset omne vniuersum informare, cum anima tantum informet illud, in quo est: si ergo solum esset quidem in medio mundi, non esset forma totius vniuersi. Male etiam alij dicunt formam huius vniuersi esse Deum, cum constet propriè loquendo, Deum non posse habere rationem formæ, nisi metaphoricè loquamur, in quantum omnibus dat esse, & viuere.

Circa substantias illas, quas Aristot. dici esse extra cœlum, fuit sententia Alexandri, vt citat, D. Thom. hîc, qui asseruit Aristot. per has substantias intelligere cœlos, hoc tamen optimè reijcit S. Thom. Primò, quia Aristot. dicit illas non subire transmutationem, constat autem cœlum continuo transmutari. Prætereà, quia Aristot. illas ponit extra cœlum, cœlum autem est non extra cœlum, quare per illas substantias intelligit intelligentias, quæ neque in loco sunt, scilicet circumscriptiue, nec transmutatione patiuntur; inter illas verò est vnica perfectissima substantia, Deus scilicet, quæ, inquit, nullius prauitatis

prauitatis est particeps, sed de hoc dicam latius.

Disputatio III. Huius libri de unitate vniuersi.

Postquam Arist. egit de partibus huius vniuersi, merito iam in hoc capite, & præcedenti agit de unitate illius, docens non esse possibles plures mundos, loquitur autem de potentia naturali Dei, quia de supernaturali, vt sæpè dixi, nihil nouit.

Quæst. I. Vtrum possint esse plures Mundi.

Tria in hac quæstio examinanda sunt. Primò, an de facto sint, vel fuerint plures mundi. Secundò, vtrum sint possibles de potentia absoluta plures mundi solo numero differentes. Tertiò, vtrum etiam sint plures mundi specie differentes.

Circà primum fuit sententia antiquorum, plures esse, vel fuisse mundos, quia Anaximander, & Democritus de facto plures esse mundos asserabant. Empedocles verò, licet vnum

de facto tantum esse assereret, dicebat tamen plures fuisse, siue, & inimicitia iam corruptos. Et videtur rationibus probari posse hoc, quia forma huius vniuersi est in partibus ipsius vniuersi: sed corpora, quæ in principio creationis erant, iam corrupta sunt: ergo successerunt noua corpora, & in illis rebus nouus ordo, hoc autem est vniuersum: ergo non est hætenus vnicum solum vniuersum.

Secundò, quia natura semper facit melius, melius autem est esse plures mundos.

Tertiò, quia hoc vniuersum in se est vnum: ergo dicit distinctionem à quolibet alio, quia hoc est esse vnum: ergo est aliud vniuersum, à quo dicat distinctionem.

Hanc tamen sententiam, nō solum in hoc capite, & præcedenti reijcit Aristot. sed etiam 12. Methap. text. 49. vnde solū esse, & fuisse vnum vniuersum, de fide esse docent August. lib. de hæresibus hæresi. 77. Ibid. 1. Etymol. cap. 5. & colligitur ex illo Ioann. 1. Et mundus per ipsum factus est, vbi in singulari fuit locutio, & ratione conuincitur, solū debere esse vnicum mundum, quia mūdus, vt Cicero describit 2. de natura Deorum, Est communis hominū, Deorum, & omnium rerū vis, Omnia

autem ista vnico mundo contineri possunt, non ergo sunt plures.

Secundo, quia hoc vnico mundo sufficientissime demonstratur infinita Dei potentia, quia licet illa ad alios mundos se possit extendere, quia tamen hunc ex nihilo produxit, evidens est argumentum eius infinitæ potentia.

Tertio, quia si sint plures, non est maior ratio, quare sint duo, quam tres, vel octo, nisi id tantum in solâ Dei voluntatem referas: ergo dicendum est tantum esse vnicum.

Vnde ad primum argumentum respondetur, verum esse ordinem, & proportionem corporum, quæ est forma huius vniuersi, esse subiectiuè in ipsi corporibus, manet tamen semper idem ordo, quia licet corpora varientur materialiter, manet tamen idem locus, secundum proportionem, sicut dici solet adhuc variatis superficiebus materialiter, manere tamen eundem locum, secundum proportionem.

Secundo respondetur, quod partes quasi essentielles huius vniuersi, sunt elementa, & corpora cælestia, hæc autem semper manent eadem, quamuis elementa secundum partes diminuantur.

Ad secundum respondetur, non esse melius esse plura vniuersa, quia aliud esset frustra, quia multiplicatio individualis tantum est necessaria in his, quæ perpetuo non possunt conseruari, vniuersum autem non potest secundum naturam corrumpi: quia in primis corpora cælestia in corruptibilia sunt omnino, at verò elementa, licet sint corruptibilia secundum se tota (vt infra dicam) tamen non potest contingere hæc corruptio in toto elemento, secundum naturam, quia ad inuicem agunt, & sic aliquid vnius ab alio corrumpitur, postea verò per nouam actionem restauratur,

Ad tertium respondetur, duplicem esse distinctionem realem, alia positua, & hæc est inter extrema realiter existètia, neque est de essentia vnius: alia est distinctio negatiua realis, qualis est inter Petrum modò existètem, & Antichristum possibilem, qui non sunt idem: diceretur autem distinctio realis, quia si aliud extremum daretur, esset inter talia extrema distinctio realis positua, & actualis, & hæc est sufficiens ad rationem vnius, sufficit enim distingui à quolibet alio possibili. Ex quibus sequitur, quod de facto non solum non sunt plures mundi, sed nec possunt esse de potentia naturali,

rali, quia hic non potest secundum naturam corrumpi, ut dixi, & sic cum sufficiat iste, alius secundum naturam non est possibilis, quare solum potest esse alia quæstio, loquendo de potentia absoluta.

Et in primis certum est, non posse esse aliud vniuersum, secundum genericam pluralitatem, hoc est, quod contineat plura entitatum genera ab illis decem, quibus decem prædicamenta assignauit Aristoteles, est enim omnino inintelligibile dari aliquod ens, quod, vel non sit substantia, vel accidens, quod est quantitas, vel relatio, vel qualitas, &c. Similiter non potest dari aliud vniuersum inter plures gradus entium, quæ esse, viuere, & intelligere, qui sunt gradus generici, quia est inintelligibilis alius nouus gradus.

Quare tantum est difficultas de pluralitate specifica, vel numerica, scilicet, an sint possibiles plures mundi specie, vel numero distincti.

De pluralitate quidem specifica, scilicet utrum possit Deus creare aliud vniuersum, habens corpora specie distincta à corporibus huius vniuersi, aperte tenet Aristoteles, ut vidimus in litera huius capituli, non posse dari plures mundos,

quia inquit, si alius specie differret ab hoc, esset æquiuocus mundus.

Secundo probat, quia tantum possunt dari illi tres motus, à medio, ad medium, & circa medium: corpora ergo alterius vniuersi mouerentur his motibus secundum naturam: ergo haberent easdem naturas cum corporibus vniuersi, quia natura est principium motus: ergo essent corpora eiusdem speciei: atque adeo tale nouum vniuersum non posset specie differre ab hoc: loquitur tamen Aristotel. de potentia naturali, tamen etiam quantum ad supernaturalem eandem sententiam sequitur Durand. in 1. distinct. 44. quæst. 3.

Et probat hac ratione, quia ea, quæ essentialiter subordinantur, faciunt vnicum vniuersum, sed si hæc vniuersa specie distinguuntur, essentialiter inter se subordinantur, sicut perfectum, & magis perfectum, quæ non sunt duæ species æqualiter perfectæ: esset ergo idem vniuersum, & non plura.

Confirmatur, quia licet posset Deus alia corpora specie diuersa à corporibus huius vniuersi producere, haberent tamen intra se eundem ordinem cum ordine horum corporum: alia enim essent sursum, alia deorsum,

orsum, haberent eandem formam constitutiuam vniuersi, atque adeo esset idem specie vniuersum, sicut ternarius hominum, & leonum sunt eiusdem speciei, quamuis subiecta materialiter differant, semper enim sumitur distinctio à forma.

Hæc tamen sententia Durandi aperte falsa est, & sic merito fere ab omnibus impugnatur, quia vniuersum dicit collectionem creaturarum, secundum debitum ordinem, & dispositionem: sed potest Deus creare nouam aliam sphaeram, cuius corpora essent diuersæ speciei ab istis, & haberent diuersum ordinem: ergo posset facere aliud vniuersum ab hoc specie distinctum. Probatur minor, quia qualibet data specie, potest Deus aliam perfectiorem, & perfectiorem facere: posset ergo Deus creare alia corpora simplicia diuersæ naturæ ab his omnibus.

Similiter posset in talibus corporibus nouum ordinem describere, verbi gratia, si fingamus quandam aliam sphaeram non circularem, sicut hæc est, sed quadratam, & corpora non mouerentur à parte superiori, vel inferiori, vel sed ad latus, alio diuerso modo infinitæ Dei potentia possibili. Et per hæc

patet, male aliquos asseruisse, bene esse posse Deum quantum ad aliqua corpora nouum ordinem facere, non verò quantum ad omnia, quia contrarium est, quod qualibet data specie, potest alia perfectior & perfectior dari: ergo nullum est corpus, vel nullus est ordo ita perfectus, quo non possit melior, & melior fieri. Addo præterea etiam potuisse Deum alium mundum ex creaturis spiritualibus nouis constanter producere, hoc enim nullam dicit repugnantiam.

Vnde ad primam rationem respondetur negando, quod talis mundus esset æquiuocæ talis, quia sicut si Deus crearet de nouo aliam speciem animalis, illa vniuocè conuerteret in ratione generica animalis: ita si Deus produceret aliud specie vniuersum, vniuocè conueniret in ratione generica vniuersi, quæ est habere corpora ordinata.

Ad secundum respondetur negando, quod non possint esse aliæ species motus, quia sicut modò sunt motus à medio ad medium, & circa medium, ita in illo vniuerso quadrato possent fieri diuersi motus, alij ad dextrum, alij ad sinistrum, secundum diuersas positiones in tali vniuerso imaginabiles, quæ etiam ratione posset Deus; alia noua corpora simplicia cum nouis quali-

qualitatibus producere, cum qualibet specie data aliam, & aliam posset producere.

Ad tertiam rationem respondetur, quod vniuersum potest sumi dupliciter, vno modo pro collectione rerum subordinatarum, secundum magis, vel minus perfectum, & sic alium novum vniuersum in specie faceret, cum hoc vnum, quia in quantum differt specie, alteri subordinatur, sicut perfectum, & magis perfectum, nec hoc modo loquimur de vniuerso, quia sic bene Durand. sed quæstio est, vtrum possit dari alia sphaera habens diuersa corpora, & nouum ordinem: quamuis non dubium quod hæc, & illa sphaera, quia subordinatur, facerent vnū vniuersum, esset tamen alia sphaera, quod intelligimus nomine vniuersi.

Ad quartum respondetur, non tantum posse Deum noua corpora in specie creare, sed nouum ordinem, vt dixi.

Et obijcias, illa noua sphaera haberet eisdem gradus entis, quos hæc, scilicet, viuere, esse, & intelligere: ergo non differrent specie. Respondetur hos gradus esse genericos, & sic sub quolibet illorum, v.g. sub esse, vel sub viuere, sunt possibiles plures, & plures species ab his, quas hoc vniuersum habet.

Sed obijces, si illa duo vniuersa species differunt: ergo aliud est alio perfectius, atque addidit vnum esset imperfectius. Respondetur, quod non esset imperfectum, sed minus perfectum alio, quia species equi est imperfectior specie hominis, non tamen absolute imperfecta.

Maius ergo dubium habet tertium, quod inquirebar quæstio, vtrum scilicet possit Deus producere aliud vniuersum solo numero ab hoc differens, ita quod haberet elementa eiusdem speciei, similiterque corpora celestia, & eodem modo disposita. Arist. enim, vt vidimus in littera huius capituli, & præcedentis, ex professo contendit, hoc esse impossibile, loquitur autem per naturam. Quam sententiam probat ipse capite 8. quia si esset possibile aliud vniuersum numero ab hoc differens, cum terra huius, & alterius essent eiusdem speciei, & solo numero differerent, locus naturalis huius terre, etiam esset alteri naturalis, ergo naturaliter moueretur ad hoc centrum, atque addidit naturaliter recederet ab altero centro, quod est suus locus naturalis: sed repugnat mobile aliquod deferere suum locum naturalem naturaliter: ergo.

Nec vālet, inquit Aristotel
si dicas, hoc non esse, quia illæ.
duæ terræ cum numero distin-
guātur, postularent loca diuersa
numero, vnde terra alterius vni-
uersi postulans centrum alteri⁹
vniuersi, nō moueretur ad hoc,
quia contrā est, inquit, Aristor.
quod quia non magis differunt
duæ portiones huius terræ, quā
terra vnius, & terra alterius v-
niuersi, cum vtraque distinctio
tantum sit numerica: sed duæ
partes huius terræ habent natu-
raliter moueri ad centrum hui⁹
vniuersi: ergo etiā terra alteri⁹
moueretur ad centrum huius,
atque adeo naturalem locū na-
turaliter defereret.

Secundō hoc idem probat
in calce cap. 8. quia si darentur
plures mundi numero distincti,
darentur plura corpora cœle-
stia numero distincta, & plures
intelligentiæ, & plures primi
Motores distincti numero, hoc
tamen repugnat, ergo.

Tertiō, quia si tale vniuer-
sum daretur, vel esset sub hoc,
& sic iam corpora leuia illius
essent sub grauibus huius, vel
hoc esset sub illo, & sic idem
sequitur, quod corpora leuia
huius sint sub grauib⁹ alterius.

Quartō hoc idem probat
hoc capit. 9. quia ea, quæ licet
habeant formam in materia, cō-
tinet tamen omnem materiam

possibile, non sunt numero mul-
tiplicabilia: sed vniuersum con-
tinet omnem materiam possi-
bilem, quia extra vniuersum,
vt vbi latè probat, nihil est, nō
est ergo numero multiplicabi-
le. Hanc eandem Aristorel.
sententiam secutus est Auer-
roes, Simplicius, Niphus, Bero-
sus, Villalpand. Petrus Marti-
nez hoc capite, quam alijs ratio-
nibus confirmant.

Primō, quia si tale vniuer-
sum numero diuersum daretur,
esset frustra. Secundō, quia de
ratione vniuersi est continere
omnia, si ergo daretur aliud ab
hoc, neutrum contineret om-
nia, quia neutrum cōtineret ea,
quæ sunt in alio: ergo nō essent
vniuersa.

Tertiō, quia vniuersum est
vnum vnitatis ordinis, sed si al-
liud daretur, diceret vtrumque
ordinem ad vnum primum effi-
ciens; tantum ergo esset vnum
vniuersum, sicut plures ciuita-
tes existentes sub vno Rege
habent rationem vnius Regni.

In hac difficultate duo vidē-
da sunt. Primō, vtrum possit da-
ri aliud vniuersum numero ab
hoc differens quantum ad cor-
pora corruptibilia. Secundō, an
possit dari etiā, quantum ad in-
corruptibilia, vt cœli, & intelli-
gentiæ. Et quidem ab hoc se-
cundō exordientes, dicendum
est

est in primis ; non repugnare per diuinam potentiam creati aliud vniuersum , numero diuersum ab hoc ; non solum quantum ad corpora coelestia , verum etiam quantum ad intelligentias . Et quidem , quod possint esse plures intelligentiae , numero diuersae per diuinam potentiam , probauimus primo Physicorum , disputatione vltima de principio indiuiduationis , neque oportet rem hanc iterum repetere ; legantur ibi dicta .

De coelis vero probatur , quia in hoc nulla apparet implicatio contradictionis : ergo non est denegandum diuinae omnipotentiae . Antecedens probatur , quia in primis non repugnat ex parte Dei , cum habeat infinitam potentiam , atque adeo non limitatam ad vnum tantum numero coelum : neque etiam repugnat ex parte effectus ; quia ante creationem huius vniuersi sine dubio posset Deus alia corpora coelestia , numero diuersa loco istorum producere : ergo etiam post illa producta posset etiam alia similia producere .

Et si obijcias , repugnare quidem ex parte effectus , quia sequeretur esse natura sua corruptibile . Et probatur , quia si daretur alius orbis lunaris : ergo ma-

teria huius orbis haberet potentiam ad formam aliam , cum forma huius , & alterius non differant specie ; sed materia habens annexam potentiam , & priuationem aliarum formarum , est principium corruptibilitatis : ergo sequeretur coelum corruptibile esse . Respondetur tamen , coelum de facto nullam habere potentiam naturalem ad illam formam possibilem , quia sicut talis forma nunquam producenda erat per naturam , neque accepit coelum a natura inclinationem naturalem ad illam , & secundum suam naturam non habet principium naturale suae corruptibilitatis : verum est , quod sicut per diuinam potentiam non repugnat creati formam aliam similem illi , quam de facto habet coelum , ita non repugnat per diuinam potentiam , illam recipere , si daretur . Ex hoc tamen non probatur , coelum secundum suam naturam posse corrumpi .

Quantum vero ad corpora simplicia , vel mixta corruptibilia , dicendum est , etiam non repugnare Deum producere aliud vniuersum numero ab hoc distinctum . Probatur , quia potentia Dei infinita est , atque adeo se extendit ab omni id , quod non implicat contradictionem : sed non implicat con-

traditionem, Deum creare aliud vniuersum, in quo esset terra eiusdem speciei cum ista; sicut enim potest alium hominem creare, potest aliud terræ elementum in alia sphaera producere.

Denique si aliqua in hoc esset repugnantia, maximè illa, quæ tangitur in argumentis, illa autem non est, vt patet in eorum solutionibus, ergo.

Vnde ad primum Aristotelis respondetur negando in tali casu, terram alterius mouendam esse ad terram huius, & sic rationem illam Aristotelis friuolam esse, vt iam hoc tēpore plures docent.

Ratio est, quia terra alterius vniuersi haberet iam sibi suum locum naturalem: vnde non amplius moueretur. Ratio autem à priori huius est, quia in tantum corpus corruptibile, vt elementum, habet moueri naturaliter ad locum aliquem, in quātum in illo loco acquireret propriam conseruationem: vnde quia terra alterius in proprio cētro conseruaretur, sicut hæc cōseruatur in suo, cassaret finis motus, propter quem graua mouētur, atque adeo non moueretur, sed ibi naturaliter quiesceret.

Et si dicas: ad eum locum corpus aliquod naturaliter mo-

ueretur, vbi naturaliter quiescit: sed terra alterius naturaliter quiesceret in hoc centro: ergo naturaliter moueretur ad illud. Respondetur ad motum naturalem, non sufficere, quod sit ad locum naturalem, sed requiritur, quod sit à loco violento, quia ideò naturaliter mobile mouetur ad locum naturalem, vt fugiat à violento, in quo disponitur ad corruptionem, alias particula, ignis, existens in parte sursum huius hemisphærij, moueretur naturaliter ad alterum sursum alterius hemisphærij: vnde nō esset in hoc loco naturaliter quiescens: requiritur ergo, quod sit à loco violento, qualis non esset ille motus.

Ad replicam respondetur, esse disparem rationem de duobus portionibus huius terræ, & de hac terra, & terra alterius vniuersi, licet vtrobique ratum sit distinctio numerica, quia duę portiones huius terre sunt partes huius vniuersi, & ita habent inclinare ad cētrum huius vniuersi: terra verò hæc, & terra alterius, non essent partes eiusdem vniuersi, & ita quælibet inclinaret in suum cētrum. De terra verò absolute loquendo, dicendum est, nō inclinare ad vnum numero cētrum determinatum, sed ad hoc, vel illud, sicut potentia

visuā inclināt ad colorem absolute, non verō in hunc, vel illum, & sic quælibet terra esset contenta suo centro, quia ibi habet perfectionem naturalem, ad quam acquirendam mouetur, vnde cessaret motus.

Ad secundam rationem respondetur in primis, quod cum primus Motor sit infinitæ virtutis, vnus, & idem primus Motor sufficiens est ad infinitos mundos creandos, & gubernandos. De intelligentijs autem iam vidimus, non repugnare dari plures numero diuersas de potentia absoluta: vnde quando Arist. hoc loco asserit, ea numero multiplicari posse, quæ habent in materia formam, vt verum sit absolute loquendo, interpretandū est de multiplicatione facta per generationē, hæc enim educit formam de potentia materiæ. Rursus interpretandum est, non de quauis materia, sed de illa, quæ nō est satiata sua forma, quia cælum tametsi habeat formam in materia, nō est multiplicabile per generationem, per creationem tamen non repugnat, multiplicari ea, quæ non habent formā in materia: & quidē, quod Arist. tantū loquatur de multiplicatione facta per generationem, ex eo coniectari licet, quia satis dubium est, vtrum cognouerit

creationem Arist. vt. 2. Physi. diximus.

Ad tertium non esse inconueniens, corpora leuia esse sub grauib. in alio vniuerso, dūmodo hoc non sit intra idem vniuersum: tunc enim naturaliter petent partem superiorem.

Ad quartum respondetur, falsum esse vniuersum continere omnem materiam possibilem, licet enim contineat omnem materiam possibilem per naturam, non tamen possibilem de potentia absoluta: neque enim infinita Dei potentia exhausta est in materia huius vniuersi, sed aliam, & aliā creare potest, pro sua infinita virtute.

Circa hanc autem rationem aduerte, illam habere robur de potentia naturali loquendo, ad probandum non esse possibles plures mundos, licet nō probet de potentia absoluta. Similiter illa secunda ratio, quod deberent multiplicari intelligentiæ, & corpora cœlestia, etiam habet vim de potentia tantum ordinaria, cum non sit possibile de potentia ordinaria.

Prima tamen, & tertia ratio, nec de potentia ordinaria, nec de potentia absolutā aliquid concludit, licet enim plura vniuersa darentur, adhuc non sequeretur, secundum naturam

terram

terram vnius mouendam esse ad terram alterius, cum, vt dixi, suo centro esset contenta. Similiter non esset necessariū, multiplicare plures primos Motores, quia vnus infinitæ virtutis sufficeret, ad infinita vniuersa.

Tertia similiter ratio, nō probat etiam de potentia naturali, scilicet, quod corpora leuia alterius mundi essent sub grauius huius, quia hoc nullum est inconueniens, vt dixi, in diuersis vniuersis, esset tamen inconueniens intra idem.

Ad rationes autem eorū, qui Aristot. sequuntur, respondetur ad primam, negando tale vniuersum esse frustrā, posset enim Deus illud facere ad amplius, & amplius manifestandum suam omnipotentiam, licet secundum naturam non sit necessarium illud esse.

Ad secundum de ratione vniuersi esse, continere omnia, id est, omnes gradus entis essentialis, quales sunt, vt supra dixi, esse, viuere, & intelligere, vel quod contineat plures creaturas vni primæ causæ subordinatas, vt gubernanti illas. Vel secundò, solum esse de eius essentia continere omnia per naturam possibilia de potētia ab soluta.

Ad tertium, quod de vniuer

se possumus loqui dupliciter, vnomo do pro collectione creaturarum omnium, prout subordinatur primæ causæ gubernanti illas, siue ille sint sub vna, vel sub duabus sphaeris, & sic certum esse debet, vtrunque illud vniuersum pertinere ad idem gubernans, quia illa duo dicunt inter se subordinatiōnem ad vnum primum gubernans, sicut dicunt, lures populi ad vnum Principem, & sic vocantur vnum regimen: alio modo sumitur vniuersū pro sphaera sub se varia corpora continēte, & in hoc sensu loquimur de vniuerso, cū dicimus, aliud esse possibile, id est, aliam sphaeram, licet illa, & hac, reuera, propriè tantum essent vnicum vniuersum, in quantum habet subordinari primo gubernanti, & dirigenti, ea enim, quæ subordinantur, faciunt vnum.

Quest. II. Vtrum extra cælum sit ali-

quid?

Aristot. in fine huius capituli, vt vidimus, duo dicit, alterū est, extra cælū nō esse aliud corpus, nec locū, nec vacuū, nec tēpus, nec motum propter rationes, quas in litera adduxi.

adduximus, neq; oportet illas repetere. Alterum verò est, extra cælum esse substantias quādam immortales vitā habentes, quæ nec tempore senescunt, nec mutationibus subiiciuntur, quæ duo suo ordine examinanda sunt.

Circa primum videtur, quod extra cælum sit locus, quia si Deus ibi produceret aliquem hominem, verum esset dicere, illum hominem alicubi produci, id est, in aliquo loco: est ergo extra vniuersum locus.

Secundò, quia ille homo ibi factus ex diuina potentia posset extendere brachium, per motum localem, sed per motum localem acquiritur locus, esset ergo ibi locus, per quod probatur etiam, quod ibi possit esse motus, & tempus mensurans illum motum.

Præterea, quia ille homo mēsuraretur tempore, & haberet actiones vitales, est ergo motus, & tempus ibi.

Videtur etiam, quod sit vacuum extra vniuersum, quia homo ibi factus repleret spatium aliquod: ergo tale spatium defecto vacuum est. Præterea, quia si ille homo extenderet brachium, vel in illo spatio, per quod sit motus, inueniret corpus aliquod, & sic iam est corpus extra vniuersum, vel non

inueniret, & sic esset quidem vacuum illud spatium.

Pro solutione aduertendum est, ad vacuum duo requiri, & quod sit locus non repletus aliquo, aptus tamē repleti, & quod sit intra illum aliquod spatium non repletum, quod significatur illa definitione vacui, *Vacuum est locus non repletus, aptus tamen repleti.*

Vnde ad primum respondetur, quod si ille homo ibi produceretur, non diceretur produci alicubi, id est, in aliquo loco reali, sed solum in imaginario, sicut quando corpus mouetur per vacuum, solum acquiritur locum imaginarium.

Ad secundum respondetur, quod ille homo existens extra cælum, si extenderet brachium, non acquireret locum realem, sed imaginarium.

Sed dices, motus, vel est per locum aliquem, vel per vacuum, vel ergo illud corpus moueretur per locum, vel per vacuum: ergo extra vniuersum, vel est locus, vel vacuum.

Respondetur vacuum sumi duobus modis, vno modo pro loco non repleto, apto tamen repleti, quod propriè dicitur vacuum priuatiuè, quia dicit potentiam in subiecto apto: aliud verò est vacuum negatiuè, id est, quoddam imaginarium spa-

spatium non repletum, non vero connotat potentiam in subiecto apte. Quando verò dicitur, omne corpus, vel moueri per locum, vel per vacuum, intelligitur de vacuo primo, vel secundo modo, scilicet pro vacuo priuatiue, vel negatiue.

Ad tertium patet, quod ille homo diceretur replere vacuum, non tamé priuatiue sumptum, sed negatiue. Similiter in suo motu non inueniret corpus impediens, atque adeò diceretur moueri per vacuum negatiue. Et cum subdis, quod ille homo haberet actiones vitales, quæ mensurarentur tempore. Respondetur, quod ille homo, & eius actiones mensurarentur tempore intrinseco ipsis actionibus: ex hoc autem non colligitur, de facto esse tempus, vel motum, quod Aristot. contendit.

Maius tamen dubium habet id, quod secundo loco docuit Aristot. scilicet extra cælum esse substantias quasdam immortalem vitam habentes, nec alicui motui subiectas, quia hoc certum est, debere intelligi, ut supra probaui, de substantijs spiritualibus, ut sunt intelligentiæ, & Deus ipse, de quo verificantur verba Arist. *Neque prauitatis cuiusque est particeps, nec bonum cuiusque indiget*: de vtrisque

tamen videtur falsa assertio. Primò, quia secundum ipsum octauo Physic. cap. 10. primus Motor est in Orbe, non verò extra cælum. Secundo, quia Deus ubiq; est: ergo intrà vniuersū, & non extra cælum.

Tertiò, quia substantiæ spirituales, ut Angeli, ibi sunt, vbi operantur, quia operari supponit esse, sed omnes illæ operantur circa cælum: sunt ergo in cælo, & non extra cælum.

Pro solutione aduertendum est, quod aliquid esse in loco contingit dupliciter. Primò circumscriptiue, ita quod ambiatur, & circumscribatur à corpore locante, & sic tantum corpora sunt in loco. Secundo definitiue, quia non circumscribatur à loco, ut Angelus, sed est ibi, media aliqua operatione transiente, ita quod, sicut in loco circumscriptiue aliud est locatum, aliud locus, aliud ratio essendi in loco, scilicet quætitas, ita in loco definitiue, aliud est id, quod est in loco, & quasi locatum, quod est Angelus, aliud est locus ipse definitiuus, scilicet res, vbi operatur Angelus, & aliud est ratio essendi in loco, quod secundum authores, qui dicunt Angelos esse in loco per operationem, est operatio ipsa: secundum eos verò, qui dicunt, esse per suam sub-

stantiam in loco; est substantia ipsius Angeli: quemadmodum autem sunt duo modi essendi in loco, scilicet definitiue, & circumscriptiue, ita sunt duo modi essendi extra locum, scilicet definitiue, & circumscriptiue: illud est extra cœlum circumscriptiue, quod non circumscribitur à locante, illud verò definitiue, quod nullibi definitur loco.

Quibus positis, variæ sunt expositiones circa illa verba Aristotel. quod extra cœlum sunt illæ substantiæ immortales, supposito, quod intelligatur de intelligentijs, & Deo. Sed omnium optima est, quod sint extra cœlum circumscriptiue, id est, non circumscribuntur à cœlo, nec à toto orbe, & sic, licet intelligentiæ sint in cœlo definitiue, quia ibi operantur, & eadem ratione Deus sit in orbe, quia omnia conseruat media hac actione, dicuntur tamen circumscriptiue esse extra cœlum, id est, non circumscribuntur à cœlo.

Addo Deum etiam habere realem præsentiam in spatio infinito, quod est extra cœlum, est enim immensus, immensitas autem dicit infinitam repletionem loci: ergo Deus non solum est in spatio finito contento intra hoc vniuersum, sed etiam in spatio infinito, quod est

extra cœlum, per quod patet solutio ad rationes dubitandi.

Caput X.

Postquam Aristot. hactenus egit de partibus vniuersi, & de pluralitate, vtrum, scilicet sint plures, & postquam demonstrauit vnicum solum esse, agit iam in fine huius libri de natura huius vniuersi, & tractat eam quæstionem toties ab Antiquis Philosophis agitatam, Vtrum mundus sit ingenerabilis, & incorruptibilis, & in hoc capite tantum adducit placita aliquorum, & ea refutat, vt veritatem ex propria sententia in 11. & 12. capit. huius libri demonstraret. Proponit tamen, prius quam veritatem definiat, antiquorum Philosophorum placita, & rationes, vt his explicatis, inquit, veritas magis credatur.

Tum etiam, inquit, quia oportet ante quam sententiam de aliqua re feratur, partes ipsas litigantes audire, ne videamur absentes dānare. Omnes, ergo Philosophi, inquit, mundum generabilem, imò genitum esse asseruerunt, quidam tamē illum incorruptibilem esse assignarunt, vt Plato, quidā corruptibile, vt Democritus: imò

tandem corrumpendum, & nunquam iterum reuocandum, quidam verò de facto asseruerunt, lite, & inimicitia elementorum continuò corrumpi, & iterum renouari, vt Argentinus, Empedocles, & alij. Primam autem opinionem Platonis sic reijcit, quia nulla res naturalis est, quæ si generabilis est, etiam corruptionem non patiatur: ergo mundus si generabilis est, corruptibilis etiam debet esse.

Secundò, quia illa, ex quibus Plato posuit mundum in sua formatione conflatum fuisse, vel possunt transmutari, vel non; si non possunt, quomodo ergo ad esse, & ad formam mundi transmutata sunt, secundum ipsum, quando mundus formatus est? si verò possunt transmutari: ergo & modo possunt etià transmutari, ita quòd mundus aliquando dissoluendus sit; ergo si generabilis, etiam corruptibilis est.

Sed quia Platonici Philosophi, vt Xenocrates, & Calcedonius, illum conabantur excusare, dicentes Platonem secundum rem non posuisse materiam mundi rudem, & informem, priusquam mundus formaretur, sed vt melius eius doctrina intelligeretur, explicauit materiam istam præcisse aliquomo-

do rudem, & informem, sicut licet lineæ, quæ sunt in aliqua figura, non sint prius, quam ipsa figura: Geometræ tamen prius illas designant, vt deinde melius intelligatur, figuram ex illis melius conflare. Hoc, inquit Aristoteles, nihil valet, quia Plato posuit prius illam materiam inordinatam, quia ponebat elementa confusa esse, donec per veram illam transmutationem mundus formatus fuit; qualiter in exemplo, si lineæ sumantur non formatae, sed extra figuram, tempore præcedunt ipsam figuram.

Refutat deinde Argentinum, & Empedoclem, & alios eiusdem opinionis, quia assererent, mundum continuatransmutatione generari, & corrumpi, dicens, reuera hos Philosophi. mundum in substantia incorruptibilem assignare, solumque, secundum accidentalem quandam mutationem varietatem suscipere, sicut transmutatur, ait, puer, cum ex puero fit senex, idem secundum substantiam permanens.

Refutat in calce capit. Democritum, mundum generabilem, & corruptibilem, imò tandem corrumpendum, & nunquam iterum renouandum asserentem, quia

quā nihil, inquit, ex nihilo fit, fuit ergo mundus factus ex aliqua materia, si ergo, inquit, mundus fuit genitus, secundum Democritum ex eo, quod materia transmutata est ad formam mundi, quando desinat mundus, iterum poterit materia ad eandem formam transmutari, non ergo secundum hoc repugnare debet, quod mundus iterum non renouetur.

Circa hoc caput nihil notandum occurrit, rationes enim, quibus Aristot. horum Philosophorum opiniones explodit, sunt sufficientes, tum quia de confutatione sententiæ Platonis, de qua poterat esse aliqua difficultas, latius agit infra caput. 12. Posset etiam hic esse questio, utrum idem numero corruptum possit per naturam redire, quod aliquater attingit Aristot. in refutanda opinione Democriti, illam tamen omnes tractant secundo de generatione, cap. 11.

Caput XI.

Relectis iam Philosophorum opinionibus, de quaestione proposita, scilicet, utrum mundus sit ingenerabilis, & incorruptibilis, incipit iam Aristot. propriam de hac re ex-

plicare sententiam, & in hoc capite explicat quot modis aliquid generabile, vel ingenerabile, corruptibile, vel incorruptibile dici possit, ut hoc supposito, sequenti capite veritatem aperiat. Duo agit. In prima parte explicat, quot modis dicatur aliquid generabile, & ingenerabile, corruptibile, & incorruptibile. In secunda vero parte docet, qualiter sit definienda potentia, & impotentia.

Primo ergo modo dicitur aliquid ingenerabile, quia de nouo incipit, non tamen per veram generationem, ut mortuus, qui per alium mortuum non incipit, alias esset processus infinitum.

Secundo dicitur ingenerabile, quod licet generari possit, non tamen est genitum: tunc enim ingenerabile dicitur, qui ex suppositione, quod non sit, non potest esse, alias simul esset, & non esset. Tertio modo, & potissimum dicitur aliquid ingenerabile, quod impossibile est esse, vel quod impossibile est non esse, postquam habuit esse, siue hoc sit per veram generationem, quæ est transmutatio, vel non.

Sed adhuc hoc ingenerabile est duplex, quia vel dicitur tale, quia negat substantiam ætiam:

actionis, scilicet, quia nullo modo fieri potest, vel dicitur tale, quia negat modum solum actionis, scilicet, quod non facile, vel celeriter fieri potest. Similiter generabile tripliciter dicitur, primò pro eo, quod potest habere esse post, esse non siue hoc sit per veram generationem, vel non. Secundò modo dicitur generabile, quod generari potest, sumpto posse pro actione possibili, id est, cuius est possibilis generatio, siue etiam pro modo, quia scilicet facile fieri possit. Tertiò modo dicitur generabile, cuius esse est possibile fieri, siue de facto sit, siue non sit, dummodo sit possibile.

Adducit deinde acceptiones corruptibilis, & incorruptibilis, dicēs; corruptibile primò sumitur pro eo, quod prius erat, & postea non est, vel pro eo, quod nunc est, potest tamen non esse, siue vera corruptione hoc contingat, siue non. Secundò pro eo, quod potest non esse per veram corruptionem, quæ sit transmutatio subiecti, qualis est corruptio hominis. Tertiò tandem pro eo, quod facile corrumpi potest.

Incorruptibile similiter tripliciter dicitur. Primò pro eo, quod non potest definire per veram corruptionem, ut motus,

qui sicut propriè generari non potest, ita nec corrumpi. Secundò, quod ab intrinseco non potest non esse, ut Angelus. Tertiò, quod difficile corrumpitur: sed quia in definitione generabilis, & ingenerabilis, corruptibilis, & incorruptibilis positum est possibile, & impossibile, explicat quot modis dicantur. Primò ergo dicitur aliquid possibile, vel impossibile simpliciter, nulla facta comparatione ad alterum: alio modo comparative, id est, quod alicui est possibile, vel impossibile, quod contingit secundum potentiam, vel impotentiam, unde dicit, quod quando rem aliquam definimus secundum potentiam eius actiuam, talis potentia est definienda per maximum, ad quod se extendit, ut si quis habeat potentiam ad portandum centum libras, non bene definimur, quod possit portare octo, sed centum.

Et si obijcias Aristot. quod non semper, qui videt rem magnam, potest videre minutissimam: ergo potius per minimum, quam per maximum est definiendi potentia actiua, cum sit maioris perfectionis, videre rem parvam, quam magnam. Respondetur, quod potentia debet definiri per maximum excellens,

cellens, quantitas verò parua, licet talis sit in quantitate, est tamen magna in virtute, quia arguit magnam virtutem potetiae. Impotentiam verò docet, definiendam esse per minimū, quod non potest: sicut si quis potest portare centum, & non centum & vnum, per hoc minimum, quod non, est definienda talis impotentia.

Circa regulas Arist. determinis potentiae, & impotentiae.

Suppono primò Arist. hoc cap. loqui de potentia, & impotentia comparative ad aliam, non verò de potentia absolute loquendo, & secundum se, qualiter. 5. Metaph. text. 17. definitur ab illo, quod sit principium agendi, vel patiendi. Hoc verò ex eo patet, quod postquā dixit possibile sumi dupliciter, scilicet absolute, & comparative, statim agit de potetia, à qua tale denominatur.

Vt verò illius regulas sigillatim discutiamus, aduertendū est, circa definitionem potetiae, & impotentiae tres regulas deduci ex Arist. hoc cap. Prima est, quod potentia actiua est definienda per maximum, quod sic. Secunda, impotentia actiua definienda est per minimum,

quod non. Tertia, potentia passiua debet definiri per minimū, quod sic, à quo pati potest: quibus Niphus hic addit quartā, quam dicit deduci ex capite sequenti, scilicet: impotentia passiua definienda est per maximum, quod non potest pati.

Vt autem omnes istae regulae intelligantur, reuocanda est in memoriam definitio horum terminorum, maximum quod sic, minimum, quod sic, maximum quod non, minimum, quod nō, quia maximum, quod sic in potentia actiua, est vltimum in quod potest, & ultra nō potest, minimum verò, quod sic in potetia passiua, est illud minimū, à quo potest pati, & minus non potest propter paruitatem, maximum verò, quod nō, est illud, in quod nō potest propter paruitatē, potest verò in quodcūq; maius: dicitur verò maximum quod nō, quia inter obiecta, inter quae, nō potest obparuitatē, est maximum, sicut si potetia potest in obiectū, vt 4. & in quodcūq; minus nō potest obiectū, vt tria, est maximum quod non, quia inter obiecta, in quae non potest obparuitatē, est maximum minimum verò, quod non est illud, in quod non potest, & potest in quodcūq; maius. Quibus suppositis de singulis regulis suo ordine agendum est.

Sit ergo prima conclusio. Potentia actiua debet de finiri per maximum quod sic, ad quod se extendit. Probat, quia definitio debet explicare totam perfectionem definiti: sed non potest explicari tota perfectio potentia actiua, nisi per maximum quod sic, ad quod se extendit, verbi gratia, si quis potest portare centum, non recte explicatur tota vis, & perfectio potentia per quatuor: ergo est per maximum quod sic definienda.

Secundò, quia si in definitione explicetur maximum quod sic, ad quod se extendit potentia, explicantur etiam alia obiecta minora, in quibus talis potentia potest, verbi gratia, si dicamus posse portare centum libras, explicamus etiam posse portare viginti, & triginta, non tamen e contra, si explicemus posse portare triginta, non explicamus ultimum, ad quod se extendit, scilicet centum: ergo ut recte naturam explicemus, debemus illam per maximum, quod sic, definire.

Sed contra hanc conclusionem sunt difficilia argumenta. Primò, quia potentia infinita Dei est potentia actiua, omnipotens, scilicet, illa verò nullum habet maximum quod sic, quia nullum habet terminum,

cum potest amplius, & amplius sine termino.

Secundò, quia ut Aristot. docuit: si igni addas infinita combustibilia, in infinitum crescet, illa comburendo, non ergo habet terminum potentia actiua ignis, ad calefaciendum.

Terriò, quia actio prouenit à proportionem maioris inæqualitatis: ergo potentia portatiua centum, quod est maximum illius, excedit aliquo excessu resistantiam passi, quod portatur: tunc sic, ille excessus non est indiuisibilis, quia per indiuisibile nihil est maius, atque adeò neque excedit, est ergo diuisibilis: excedat ergo per excessum, ut duo. Tunc sic, superaddamus pondus, ut vnum, super pondus, ut centum, quod erat maximum: potentia portatiua adhuc excedit totum hoc pondus, quia excedebat excessu, ut duo, pondus, ut centum, & de nouo solum additur pondus, ut vnum, correspondens excessui, ut vnum, atque adeò semper manet aliqualis excessus, ex parte potentia: ergo illa potentia potest portare plus quam centum: ergo centum, quod supponebamus esse maximum, non potest esse maximum potentia, ergo potentia actiua potest se extendere ad maius maximo, atq; adeò per
maxi

maximum, quod sic non potest definiri.

Quandò, quia ex hac sententia sequitur, posse motum definire per ultimum sui esse, quod est impossibile, ut latius probatur. 6. Physicorum.

Probatur sequenti, quia si potentia actiua, verbi gratia, portatiua habet maximum, sit illud centum, & moueatur quis portando pondus nonaginta & nouem in hoc tempore, si immediate post hoc superadditur pondus, ut vnum, adhuc potest potentia portare, quia est pondus, ut centum, ad quod se extendit, atque adeò adhuc immediate post tale tempus durabit in illo instanti motus, tamen si tempore sequenti addas maius pondus, iam potentia non potest, quia excedit maximum, ad quod se extendit, atque adeò cessabit motus, erit ergo in tali casu verum dicere: nunc est motus, & immediate post hoc non erit, quia erit pondus ultra maximum: sed hoc est definire per ultimum sui esse: ergo poterit dari ultimum esse motus.

Quintò, contrà eandem sententiam arguitur, quia sequitur ex ea dari tardissimum motum, quod est impossibile, sicut dari calorē remississimū, cum quolibet dato possit dari

minor, ut tenet verā opinio primo Physicorum, tract. de maximo, & minimo. Probatur sequenti, quia quandò grauius pondus alicui imponitur, tardius, & difficilius portabit, & si grauius, difficilius; ergo si imponatur maximum pondus, quod est maximum respectu suæ potentiae, portabit tardissime: dabitur ergo tardissimus motus.

Confirmatur, quia quandò maior est resistentia passi, tantò minuitur excessus potentiae actiuae agentis, & motus fit tardius: ergo si resistentia passi respectu potentiae sit maxima, quia habet maximum pondus respectu, potentiae talis: ergo motus erit tardissimus.

Ultimò, quia ponamus maximum potentiae actiuae, esse centum libras, reuera incredibile est, quod si alicui portanti illas superaddatur res leuissima, V. g. palea, non possit illam portare, potest ergo potentia actiua ultra maximum, quod sic, atque adeò nō est per illud definienda.

Pro harum obiectionum solutione, & huius rei exacta intelligentia, notandū est, quod dupliciter potest intelligi, potentia aliquā habere maximū, vel minimū; vno modo in re aliqua determinata in singulari,

aliò modo in numero, & colle-
ctio aliquarum rerum, ita quòd
citratalem numerum, vel colle-
ctionem non possit.

Secundò aduertendum est,
quòd maximum, & minimum
est duplex, aliud Physicum, &
est illud, quòd ita est Physice
determinatum, vt licet poten-
tia possit in aliquid ultra inper-
ceptibile, non tamen in aliquid
ultra sensibile Physice, ita q̃
sit excessus sensibilis. Aliud
est maximum, vel minimũ Ma-
thematicum, & est illud, in q̃
ita potest potentia, vt nullo mo-
do possit amplius, nec sensibi-
liter, nec mathematicè. Simili-
ter excessus duplex est Phyfi-
cus, qui est sensibilis, & nomi-
nalis. Mathematicus, qui nò est
sensibilis, sed quasi minimus
excessus.

His suppositis, respondetur
ad argumenta, & quidem Ni-
phus in hoc capite videtur asse-
rere, Arist. solum hìc loqui de
potentia mutabilitatis, quæ ha-
bet magis, & minus, per quod
videtur excludi potentia Dei:
si tamen Niphus hoc intendat,
eius sententia est falsa, quia vt
infra ostendam, etiam potentia
actiua Dei habet suum maxi-
mum. Quare ad 1. arg. respon-
detur Arist. etiam loqui in hoc
capite de potentia actiua Dei
loquitur enim vniuersaliter, &

ita verũ est, illa habere máximũ
per quod sit definienda, nò qui-
dẽ máximũ in re aliqua particu-
lari determinata, cum quolibet
dato singulari, possit aliud, &
aliud facere, sed in aliquo de-
terminato numero, & collectio-
ne, scilicet in numero infinito
syncategorematicè. Et quod
hoc ita sit dicendum, proba-
tur, quia illud est maximum
alicuius potentia, in quod po-
tentia potest, & ultra non; sed
Dei potentia se extendit ad in-
finitum syncategorematicè, cũ
possit facere, non tot, quin plu-
ra, & plura, quod est esse infinitum
syncategorematicè, & nò
possit ultra se extendere ad in-
finitum in actu, illud enim vt
suppono, non est possibile: er-
go maximum diuinæ potentia
est numerus infinitus syncate-
gorematicè, & cum dici, potẽ-
tia Dei est infinita: ergo nullũ
habet terminum. Respondetur,
si rem attente consideres, non
quodcumq; habere terminum,
collit infinitatem potentia: sed
illa potentia est finita, quæ ha-
bet terminum finitum, tamen
potentia habens terminum in-
finitum non est finita. Ratio est
aperta, quia quilibet potentia
habet proportionari cum suo
maximo, ad quod se extendit;
vnde potentia quæ termina-
tur ad maximum finitum, est
finita;

finita, quæ verò ad infinitum, est infinita, qualis est potentia Dei, & sic consequentia hæc habet terminum: ergo est finita, vera est, loquendo de termino finito, non verò de infinito.

Ad secundum respondetur quod de potentia calefactiua ignis, vel possumus loqui de eius maximo, quantum ad intensiorem, vel quantum ad extensionem, quantum ad intensiorem quidem habet maximum, etiã mathematicum, quia cum caleat ignis tantum sit, vt octo, tantum se potest extendere ad maximum intensiõis, vt octo, & nullo modo vltra, nec Physice, nec Mathematicè, cum nihil possit dare, quod non habet: si verò loquamur, quantum ad extensionem, Respondetur, nõ habere maximum finitum, & determinatum in singulari, cum possit plura, & plura combustibilia comburere, habet tamen pro maximo infinitum syncategorematicè, id est, nõ tot, quin plura, quia cum non possit se extendere ad numerum infinitum in actu, cum illud non sit possibile, maximum illius est infinitum syncategorematicè.

Ad tertium respondetur verum esse, potentiam debere excedere relatiuentiam passi excessu aliquo diuisibili, tamen quã-

uis excessus ille sit diuisibilis Mathematicè, non verò Physice, & sic si potentie portatiuæ centum addatur aliqua quantitas parua, adhuc poterit potentia illam portare, quia licet centum esset maximum Physicũ, non tamen Mathematicum, tamen vltra maximum Mathematicum, nullo modo potest potentia, quia excessus est Mathematicus, & indiuisibilis in ratione excessus: vnde qualibet quantitate superaddita, iam non est excessus indiuisibilis requisitus. Et si obijcias, excessus Physicus respectu maximi Physici, non est vnica vncia, nec secunda, nec tertia, poterit ergo vltra mille vncias portare, quod est falsum. Respondetur quod licet quælibet vncia secundum se non sit excessus Physice sensibilis, tamen est deuenire ad tantam quantitatem, quæ sit excessus sensibilis, in quem non possit potentia, sicut vna gutta tantum non excavat lapidem, multæ tamen facientes quantitatem sensibilem, dicuntur illam excavare.

Ad quartum respondetur negando ex hac sententia sequi, quod detur vltimum esse motus, quia licet tali maximo immediate post hoc superaddamus quantitatem sensibilem, quã-

quis ultra maximum portare non possit, ratione cuius immediate post hoc non possit esse motus, cum sit quantitas sensibilis maior maxima: tamen quia in hoc nunc non est motus, quia repugnat motum localem habere esse in instanti ideo, non est verum dicere, nunc est, & immediate post hoc non erit, atq; adeo non definit per ultimum sui esse.

Ad quintum respondetur, non dari tardissimum motum, quia licet supponamus potentiam portare maximum quod sic, tamen poterit esse tardior motus, quia potest illi aliquid aliud, licet non sensibile, super addi, quod poterit portare, quod causabit tardiorē motū, licet non sensibiliter.

Et si dicas: ponamus ergo potentiam portare maximum etiam mathematice, tunc erit tardissimus motus, quia nullo modo potest ultra portare, & sic cum hoc adæquet totam actualitatem potentiae, dabitur ergo tardissimus motus. Respondetur non dari maximum mathematice, sed terminatur potentia portatiua mathematicè termino extrinseco minimo quod non, in quo sit verum dicere, non potest centum, v.g. potest tamē quodlibet minus, tamen quia illud citra centum,

non est determinatum, sed potest esse maius, & maius secundum partes proportionales, nūquam poterit dari summa quantitas, atq; adeo nec tardissimus motus.

Ad ultimum iam patet ex dictis, qualiter potentia portatiua habens pro maximo quod sic centum, possit ultra unam paleam, vel duas portare, quia potest ultra maximum Physicū aliquid sensibile portare propter excessum sensibilem, & Physicum, quem habet supra maximum suum, ratione cuius, dum modo non addatur quantitas sensibilis, adhuc potest aliam portare, si tamen superaddatur quantitas sensibilis, non poterit, quia æquabit tunc excessum, quem habebat potentia.

Tandem prædicta conclusio, non leuem ingerit difficultatem, quia si potentia actiua habet terminum intrinsecum, scilicet maximum quod sic: ergo potentia illuminatiua solis illuminat totam suam sphaeram actiuitatis, vel illuminat superficiem ultimam terminantem illam sphaeram, vel non: si non illuminat, ergo illa potentia non habet terminum intrinsecum, quia terminatur per indiuisibile, existens extra lumen à simili productum: si verò illuminat

utq; ad illam superficiem inclu-
siue: tunc argumentor sic:
Vel in tali superficie vltima pro-
ducitur lumen diuisibile, quo
ad intensionem: & hoc non,
quia si talis superficies habet
lumen diuisibile quoad inten-
sionem, poterit in parte sibi
propinqua producere lumen
aliqua-
liter intensum, licet non
in tanta intensione, quantam
in se habet, iuxta dicta. 1. de
generatione, capit. 7. & sic illa
superficies non erit terminus
vltimus sphaerae actiuitatis:
vel producit in tali superficie
lumen indiuisibile, quoad in-
tensionem, & hoc non, quia
vt. 6. Physi. vidimus, indiuisi-
bilia extensionis qualitatis,
sicut est superficies luminis,
possunt esse diuisibilia, quo
ad intensionem, & sic non re-
pugnabit superficiem vltimam
luminis correspondentem vlti-
mae superficiei sphaerae, ta-
met si sit indiuisibilis quoad ex-
tensionis profunditatem, esse
tamen diuisibilem, quoad in-
tensionem. Tum etiam, quia
in qualibet parte ante vlti-
mam superficiem talis sphae-
rae, lumen habet aliquam in-
tensionem: ergo poterit ta-
lis intensio produci in super-
ficie vltima, quae immédia-
te adhæret tali parti, videtur
ergo non habere terminum

intrinsecum potentiam acti-
uam.

Respondetur in tali super-
ficie vltima produci quidem
lumen diuisibile, quoad in-
tensionem, vt argumentum
probat, tamen non ex illa su-
perficie deriuari lumen ad par-
tes profundas, quæ sunt extra
talem superficiem. Ratio est,
quia cum illa superficies con-
tineat lumen in extensum
quoad profunditatem, non
probat^{ur} producere lumen di-
uisibile quoad profunditatem,
sicut quod non habet inten-
sionem, non probatur produ-
cere intensionem, & finitus
sphaerae actiuitatis intrinsecè in
illa superficie vltima termina-
tiua.

Sit secunda conclusio in hac
quaestione. Secunda regula
Arist. vera est, scilicet quod im-
potentia actiua est definienda
per terminum quod non, v.g. si
quis potest portare centum, &
non centum & vnum, per illud
centum & vnum, quod est mi-
nimum quod, non potest por-
tare, est definienda. Ratio
est, quia potentia & impoten-
tia actiua sunt contrariae: ergo
per contraria sunt definienda,
sed potentia actiua definitur
per maximum quod sic: ergo
impotentia per minimum quod
non.

Secundo & clarius probatur, quia sicut potentia actiua eò est maior, quò plura potest: ita impotentia actiua, eò est maior impotentia, quò minus potest: ergo vt explicemus totam latitudinem impotentia, debemus explicare minimum, quod non potest, alias non recte explicabitur tota impotentia illius.

Tertio, si explicemus minimum, quod non potest, etiam explicamus alia obiecta, in quæ non potest, v.g. Si quis potens centum, non potest centum & vnum, etiam per hoc minimum quod non, explicamus alia maiora, in quæ non potest, v.g. centum & duo, & centum & quatuor, &c. Non verò è contra: ergo per ly terminum quod non, est definienda.

Quarto, quia si talis impotentia actiua non definitur per minimum quod non, scilicet centum & vnum, non est maior ratio, quare definiatur per alia maiora, v.g. per centum & viginti, quàm per totum, &c. Ergo solum per illud minimum quod non explicans alia obiecta, in quæ non potest, definienda est talis impotentia.

Sed dices: ideo impotentia actiua non potest centum & vnum, quia talis quantitas excedit potentiam, hic autem excessus debet esse diuisibilis, quia

per indiuisibilia, vt dixi, nihil excedit: si ergo hæc quantitas est diuisibilis, & dimidium illius excedit potentiam, v.g. Si potentia portatiua extendebat se ad centum, minimum quod non potest, est centum & vnum. Tunc sic, ille excessus supra potentiam, quæ se extendebat ad centum, est diuisibilis: ergo etiam medietas, vel tertia pars illius, cum sit aliqua supra centum, quod erat maximum quod sic, erit obiectum, in quod non potest potentia: ergo centum & vnum non erat minimum quod non, quia etià medietatem illius, quæ additur supra maximum, non potest portare: ergo non habet minimum quod non.

Responderur de hoc proportionali modo esse loquendum, sicut de maximo, & sic sicut potentia non potest in maius maximo, quod nō, sensibiliter, ita impotentia nō potest in minus minimo quod non, insensibiliter, qualis est aliqua pars illius, quod additur supra centum, quod erat maximum, non tamen est impotens in minus minimo quod non, sensibiliter.

Tertia conclusio sit. Tertia regula Aristotelis. scilicet, quòd potentia passiuæ debet definiri per minimum quod sic, est vera. Probat. conclusio, quia quæ-

tō magis potentia passiua à mi-
 nori patitur, eò est perfectior,
 vt potentia visiva eò est perfe-
 ctior, quantò à minori obiecto
 potest pati, & immutari: sed de
 finitio debet explicare vltimam
 perfectionem rei; ergo debet
 dari per minimum q̄ sic, quod
 minimum appellatur ab Arist.
 maximum in eadem potentia
 passiua, vt actiua est, scilicet
 maximum virtuale, quia requi-
 rit maximam virtutem.

Quarta conclusio sit, quarta
 regula Aristot. vera est, scilicet
 quod in potentia passiua debet
 definiri per maximū quod non,
 verbi gratia. Si potentia passi-
 ua poterat pati ab obiecto vt
 quatuor, non tamen potest pati
 ab obiecto vt tria, propter par-
 uitatem, vel aliam similem cau-
 sam, per hoc obiectum vt tria,
 quod est maximum inter ea,
 quæ non potest pati, est definiē-
 da. Ratio est, quia si illa est ma-
 ior potentia passiua, & perfe-
 ctior, quæ à minori patitur: ergo
 illa erit maior impotentia, quæ
 à maiori non patitur: sicut il-
 la est maior impotentia ad vi-
 dendum, quæ maiores colores
 nō potest videre, quàm ea, quæ
 minores, qui difficilius viden-
 tur, ergo vt quis recte explicet
 totam impotentiam, debet illam
 definire per maximum, quod
 non potest videre.

Circa has omnes conclusio-
 nes rursus aduertendum est,
 quod eadem qualitas, v. g. po-
 tentia visiva, vocatur potentia
 respectu illius obiecti, à quo pa-
 titur, respectu verò illius, in
 quod non potest, vocatur im-
 potentia: & idem est de impo-
 tentia passiua, ita quod eadem
 qualitas secundum rem sit in-
 duplici specie qualitatis sub
 diuersa consideratione, scilicet
 in specie potentia, & impoten-
 tia; sicut idem calor in quantū
 disponit subiectū ad formā sub-
 stantiale, est dispositio, in qua-
 tū verò est principium produ-
 cendi alium calorem, est in spe-
 cie potentia.

Caput XII.

Licet Aristot. suprā cap. 10.
 Opinionem Platonis ponen-
 tis mundum generabilem,
 & incorruptibilem, reiecisset,
 hoc tamen capite ex professo
 illam explodit, intendens pro-
 bare, nullum incorruptibile ef-
 se generabile, & nullum inge-
 nerabile esse corruptibile, vt
 constet ex propria eius senten-
 tia mundum sempiternum, in-
 generabilem, & incorruptibile
 esse: quæ conclusio questionī
 superioribus capitibus propo-
 sitæ respondet. Et in hoc capi-

te tria agit. Primò more solito aliqua supponit, ex quib⁹ in secunda probat rationibus communibus suum intentum: tandem in vltima parte id cõfirmat rationibus proprijs.

Ad primam ergo partem accedentes. Prima suppositio est, quòd omne illud, quod habet potentiam ad esse, & non esse, debet habere determinatum tempus, in quo sit, & etiam determinatum, in quo non sit. Probat sic hanc suppositionem, & declarat, quia si homo habet potentiam, vt sit albus, & idem est de alijs prædicatis, v.g. vt sit tricubitus, quod pertinet ad quantitatem, si non habet determinatum tempus, in quo sit albus, & determinatum, in quo non sit albus, potest ergo esse maiori, & maiori tempore, atq; adeò infinito sub albedine: tunc sic vel tempus, in quo potest esse non albus, sequitur post hoc tempus infinitum, in quo est albus, & hoc non, quia vltra infinitum nihil est: vel est pars illius temporis infiniti, in quo est albus, & tunc etiam cum illo tempore homo sit albus, iam simul erit albus, & non albus, quod est impossibile, aut saltem habebit potentiam, vt sit albus, & non albus, quod etiam est impossibile.

Secundò supponit, non esse

idem falsum, & impossibile, sicut quando ego sto, falsum est quod sedeam, non est tamen impossibile, nec etiam est idem verum, & possibile, quia possibile est Antichristum esse, non tamen verum est.

Tertiò supponit, quòd falsum, & impossibile dupliciter possunt accipi. Primò ex suppositione, sicut falsum est, & impossibile me stare, supposito quod sedeam. Secundò absolute, & simpliciter, qualiter est falsum, & impossibile, hominem esse equum.

Quartò supponit, quòd non est idem supponere falsum, & impossibile, sicut non est idem falsum, & impossibile, vt dixi.

Quintò supponit, quòd ex vno impossibili sequitur quodlibet.

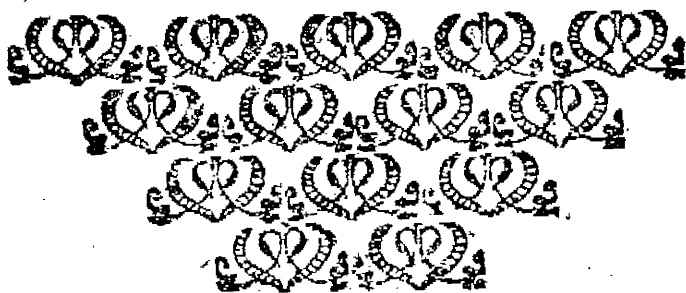
Sextò, & vltimò supponit, quòd licet duo actus oppositi similesse non possint, vt stare, & sedere, tamen potentia ad illos actus simul esse possunt. Hæc in 1. par. cap.

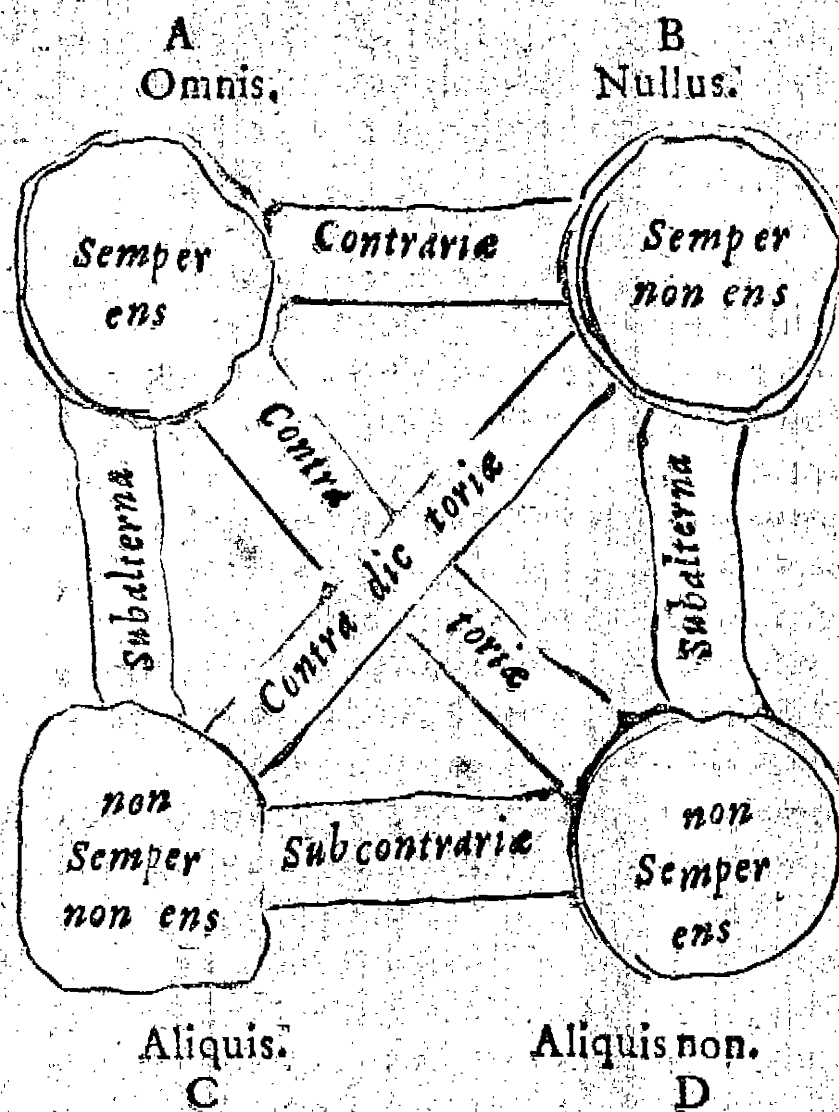
His suppositis, in secunda probat Aristotel. suum intentum, scilicet quòd nullum incorruptibile sit generabile, & nullum ingenerabile sit corruptibile, hoc syllogismo. Nullum sempiternum est generabile, & corruptibile, omne ingenerabile, & incorruptibile est sempiternum:

num: ergo nullum ingenerabile est corruptibile. Consequentia est nota, quia est syllogismus factus in Celarem. Maior verò probatur ex vi primæ suppositionis, quia omne generabile habet potentiam ad essendum, & non essendum: id enim est generabile, ut supra cap. 10. dixi, & similiter corruptibile, ut esse, & non esse possit: debet ergo habere determinatum tempus, in quo sit, & determinatū, in quo non sit: sempiternum autem non habet determinatum tempus, in quo non sit, quia semper est: ergo nullum generabile, & corruptibile est sempiternum: aliās si generabile, v. g. sempiterno tempore est: ergo, vel tempus, in quo potest non esse, est post hoc tempus sempiternū, & hoc non, quia ultra infinitum nihil est, vel est pars illius temporis, & sic iam simul esset, & non esset.

Secundo probat eandem maiorem, quia aliquando esse, & aliquando non esse, est superius ad generabile, & corruptibile, quia bene valet: est generabile:

ergo aliquando est, & aliquando non est, & idem est de corruptibili, non tamen valet: aliquando est, aliquando non est: ergo est generabile, quia potest esse corruptibile, quæ licet secundum rem coincident, ut probat infra Arist. non tamen formaliter: sed de sempiterno negatur aliquando esse, aliquando non esse, quia semper est: ergo de illo debet negari esse generabile, vel corruptibile. Patet consequentia, quia de quo negatur prius, debet negari posterius; sicut de quo negatur animal, negatur homo: illa ergo maior vera est, scilicet nullum generabile, & corruptibile est sempiternum: sed quia sempiternū, tan conuenit rebus, quæ sempiternæ non sunt, ut chimeræ, quàm rebus, quæ sempiternæ sunt, ut Deo. Probat quod sempiternum, siue accipiatur pro semper esse, vel pro semper nō esse, non possit verificari de generabili, & corruptibili per quod iterum illam maiorem positam confirmat.

Et vt illius probatio recte intelligatur, aduertendum est, quod hæc particula, *sēper ens*, habet se sicut hæc particula, *omnis*, quia idem est *semper ens*, quod *omni tēpore ens*, & *sēper nō ens* sicut *nullus*, quia idem est *semper nō ens* quod *nullo tēpore*, & *non semper ens*, sicut *aliquis nō*, & *non semper non ens*, sicut *aliquis*, quia duæ negationes affirmāt:

vnde eadem oppositio est inter has particulas, *semper ens*, *semper non ens*, &c. quæ est inter illa signa, *Omnis*, *Nullus*, *Aliquis*, vt aparet in figura nuper posita: vnde sicut, *Omnis*, & *Nullus* opponuntur *contrarie*, quia alter est *modus vniuersalis affirmatiuus*, & alter *negatiuus*, ita *semper ens*, & *semper non ens*, opponuntur *contrarie*: & sicut, *omnis*, qui est *modus vniuersalis affirmatiuus*, & *aliquis non*, qui est *particularis ne-*

gatiuus, opponuntur *contradictorie*, ita *semper ens*, & *non semper ens* opponuntur *contradictorie*; & sicut *aliquis*, qui est *modus particularis affirmatiuus*, & *nullus*, qui est *vniuersalis negatiuus*, opponuntur etiam *contradictorie*; ita *semper non ens*, & *non semper non ens*, opponuntur etiam *contradictorie*: & sicut *aliquis*, & *aliquis non* opponuntur etiam *subcontrarie*, sic etiam *non semper non ens*, & *non semper ens* opponuntur

ponuntur subcontrariæ, & sicut omnis, & aliquis sunt subalterna, ita semper ens, & non semper non ens, & sicut nullus, & aliquis non, sunt etiam subalterna, sic semper non ens, & non semper ens sunt etiam subalterna.

Hoc supposito, sic arguit: Istæ duæ subcontrariæ, scilicet, non semper non ens, & non semper ens, verificantur de generabili, & corruptibili, quia idem sunt, quod aliquando ens, & aliquando non ens: ergo illæ contrariæ, scilicet semper ens, & semper non ens, debent negari, quia aliàs verificarentur duo contradictoria, quia supposito quod de generabili, & de corruptibili verificentur, non semper ens, & non semper non ens, etiam verificantur duæ illæ contrariæ, semper ens, & semper non ens, cum semper ens, & non semper ens sint contradictoria, & etiam semper non ens, & non semper non ens, iam verificabuntur de generabili, & corruptibili duo contradictoria: ergo cum verificentur de illo duo subcontraria, scilicet non semper ens, & non semper non ens, quia idem sunt quod aliquando ens, & aliquando non ens: quod est generabile, & corruptibile. Alia duo contraria, scilicet semper ens, & semper non ens, debent remoueri:

ergo repugnat generabile, vel corruptibile esse sempiternum, siue illud sumatur pro eo, quod semper est, siue pro eo, quod semper non est.

Eandem rationem conficit Aristot. in literis, ut constat, non solum esse veram ratione materiæ, sed ratione formæ, ita quod in quacumq; teneat: sit ergo A. semper ens, & B. semper non ens, & C. non semper non ens, & D. non semper ens. Tunc fit: inter A. & B. est medium, quia sunt contraria, tum etiam, quia contraria non possunt verificari de eodem subiecto, v. g. quod homo sit albus, & niger: ergo debet dari medium, quod verificetur, tamen inter A. & C. vel inter B. & D. cum sint contradictoria, non est medium: ergo verum est dicere, quod de quibus verificatur, C. & D. quæ sunt subcontrariæ, non possunt verificari A. & B. aliàs cum A. & C. & B. & D. sint contradictoria, verificabuntur de eodem duo contradictoria: ergo cum de generabili, & corruptibili verificentur C. & D. scilicet non semper non ens, & non semper ens, debet de illo negari, tam semper ens, quam semper non ens, atque adeo nullus generabile & corruptibile, potest esse sempiternus, siue illud sumatur pro semper ente, siue pro semper

non ente: reliquitur ergo sufficienter probata maior illius syllogismi, scilicet, quod nullum sempiternum sit generabile, & corruptibile, Minorem vero eiusdem syllogismi, scilicet quod omne ingenerabile, & omne incorruptibile est sempiternum, probat deinde Aristot.

Et primò dicit, quod si ingenerabile, & incorruptibile conuertuntur, si sempiternum prædicatur de vno, etiam prædicabitur de vtroque: unde omne ingenerabile erit sempiternum, & omne etiam incorruptibile, quia ingenerabile dicitur semper esse à parte ante incorruptibile à parte post: ergo si ad inuicem conuertuntur, quodlibet erit simpliciter sempiternum. Quod autem conuertantur, probat, quia generabile, & corruptibile conuertuntur: ergo etiam ingenerabile, & incorruptibile debent conuerti. Antecedens vero probat dupliciter. Primò ex suppositione, quia si ingenerabile, & incorruptibile conuertuntur, etiam generabile, & corruptibile debent conuerti, quia si non conuertuntur: ergo non bene valet: est generabile, ergo corruptibile: ergo est incorruptibile, quia contradictorie opponuntur, & non debet dari medium: ergo

si conuertuntur ingenerabile, & incorruptibile, iam generabile, quod erat incorruptibile, erit ingenerabile, atque adeò idem erit generabile, & ingenerabile, quæ sunt contradictoria: per quam rationem intendit Arist. probare, quod si ingenerabile, & incorruptibile conuertuntur, etiam generabile, & corruptibile debent conuerti, sed ostensue. & nulla facta suppositione probat, quod generabile, & corruptibile debeant conuerti.

Pro quo aduerte, quod semper ens idem est, quod ens necessarium, id est, quod ab intrinseco non potest non esse, Similiter semper non ens, est nõ ens necessarium, id est, quod ex se nõ potest esse, vt chimera. Hoc supposito, sic arguit Arist. quia generabile est mediũ inter semper ens, & semper nõ ens, cum sit aliquando ens, & aliquando non ens, sed hoc idem habet corruptibile, est enim medium inter semper ens, & semper non ens, cum sit aliquando ens, & aliquando non ens: ergo generabile, & corruptibile conuertuntur: & idem argumentũ conficit Arist. in literis.

Probat deinde quod ingenerabile, & incorruptibile conuertantur ostensue, quia si non valet: est ingenerabile, ergo incor-

incorruptibile: ergo est corruptibile, ergo generabile, quia corruptibile, & generabile, ut probavi, conuertuntur, ergo idem esset ingenerabile, & generabile, quæ sunt contradictoria: sicut corruptibile, & incorruptibile.

Ex dictis colligit Aristotel. malè Platonicos posuisse mundum generabilem, & incorruptibilem, quia ea ex parte, quæ est generabilis, est aliquando ens, & aliquando non ens, atq; adeò cum habeat potentiam ad essendum, & non essendum, debet habere determinatum tempus in quo sit, & in quo nō sit, ex prima suppositione supra probata. Ex ea verò parte, quæ illum incorruptibilem ponunt, faciunt illum sempiternū, quia ut probatum est, ingenerabile, & incorruptibile conuertuntur, id verò quod est ingenerabile, & incorruptibile, est sempiternum, cum dicat semper esse à parte ante, & à parte post: ex quo fit, quod non debeat habere determinatum tempus essendi, & non essendi, sed quòd debeat esse tempore infinito.

Secundò probat hoc esse falsum, quia, inquit, omnia quæ sunt, necesse est agere, vel pati, esse, vel nō esse tempore infinito, vel definito, id est, determi-

nato: si autè aliquid esset generabile, incorruptibile tū illud, nec posset agere, nec pati, esse, vel non esse tempore infinito, vel definito: non infinito, quia non ex omni parte est infinitū: præsertim quòd ipsum, inanim, infinitum aliquo modo est definitum, quo scilicet nō est maius; quod verò est infinitum ex vna parte, non est hoc modo definitum, quia potest esse illo aliquid maius, cum à parte ante sit finitum, ex quo non repugnat augeri, nec tempore definito, quia ut dixi, quod est à parte post infinitum, ut est generabile, & incorruptibile, ut posuit Plato, vniuersum à parte post non definitur, id est, determinatur, atq; adeò propriè nec est infinitum, nec definitum.

Tertio contra eandem sententiam arguit, quia si aliquid est incorruptibile, generabile tamē, potuit ergo antea, & antea esse, quia non est, inquit, maior ratio, cur in hoc signo, quam antea incœperit, potuit ergo esse ab æterno: ponatur ergo in esse simul: ergo est, ut probat ratio, & nō est, ut Plato posuit, atque adeò (ut quidam exponunt) hac ratione probat, qd si est infinitum ex vna parte, scilicet à parte post, debet esse ex omni, scilicet à parte ante, & eadem ratione cōvinci potest, quòd

quodd nullū sit ingenerabile, & corruptibile, quia si corrumpitur, cur magis in hoc signo, quā anteā corruptum est, vel postea? potest ergo magis, & magis durare, ita quod sit sempiternum: ergo si ex alio capite non est, ut authores contrarij ponunt, simul erit, & non erit.

Quartō, & ferè in idem cōcidit, quia omnis, inquit, potentia habet antecedere suum actum: ergo potentia, quam habuit mundus ad essendum, antequā esset, potuit prius, & prius reduci in actum: ergo ab æterno est, quia ponamus hoc in esse: ergo si secundum Platonem, non est ab æterno, quia est genitus simul: ergo fuit, & non fuit.

Sed quia posset aliquis dicere pro Platone, mundum quidem, sicut materia sua est generabilis ita corruptibilis, nunquā tamen corrupēdum. Arguit. Contra, quia omne, inquit, corruptibile tandem corrumpetur, & omne generabile tandem generabitur, quia habet potentia n generabile ad esse, & corruptibile ad non esse: ponatur ergo in esse, aliās nunquam generabitur, nec corruptibile corrumpetur: est ergo sempiternum: ergo semper ens, ut & aliās ponebamus aliquando es-

se, si est generabile, & aliquando tandem non esse, si est corruptibile: ergo simul esset, & non esset.

Nec valet, inquit, si dicas incorruptibile habere potētiam, ut non sit, non tamen postquam est, sed ad non esse præteritum, quod præcessit generationem. Contrā arguit, quia omnis potentia est, vel alicuius præsentis, vel futuri, non verò præteriti, quia ad præteritum non est potentia: ergo si habet potentiam ad non esse, debet esse, ad nō esse, vel præsens, vel futurum, atq; adeo iam generabile erit corruptibile contra Platonem.

Vitimō tandem arguit contra Platonem, quia generabile, inquit, & corruptibile alterabilia sunt, alteratio autem fit è contrario: ergo omne generabile est corruptibile contra Platonem: & similiter omne corruptibile debet esse generabile, quia sicut fit alteratio ad corruptionem huius, sic potest fieri ad generationem illius. Hæc de litera, quæ longè profectō difficilior est, quā utilis.

Dubia circa literam.

Prima suppositio huius capituli sequenti explicabitur, circa secundam verò, quod dicit,

dicat, non esse idem falsum, & impossibile, aduertendum est, illam debere intelligi in materia contingenti, vt patet in exemplo ab Aristot. adducto, de eo qui cū sedeat, falsum est, quod stet, non verò impossibile, in materia verò remota ratione materiæ idem est falsum, & impossibile, sicut falsum est, hominem esse equum, & etiam impossibile. Similiter id, quod dicit, non esse idem possibile, & verum, debet intelligi in materia contingenti, in qua verum est, Petrum v.g. posse esse nigrum, non tamen verum est, esse nigrum, nō verò debet intelligi in materia necessaria, quia in hac ratione cū prædicatum possibile necessario insit, idem est, possibile, & verum, vt verū est esse hominem animal, atque etiam possibile.

Contra rationem illam, quæ Aristotel. probat sempiternum esse ingenerabile, & incorruptibile, quia sempiternum semper est, generabile verò, & corruptibile aliquando non est, ponatur in esse: ergo simul erit, & non erit.

Obijcit S. Tho. hic text. 131. quia licet quis habeat potentiā ad duos actus contrarios, non tamen potest poni vnus actus, stante contrario actu, sicut ille, qui stat, habet potentiā ad se

dendum, non tamen ita quod possit poni sessio simul, quando stat, sed in alio tempore, & sic stante sempiterno, nō potest poni in esse non esse.

Respondetur, quod omne accidens debet poni absq; corruptione subiecti: vnde, quia stare non est accidens sessionis, nec è contra, non oportet, quod adueniente sessione, maneat stare, qui sunt actus incompossibiles: tamen si ponamus, sempiternum esse generabile, & corruptibile, cū sempiternum necessario sit, deinde potest accidentaliter generari, & corrumpi. Hæc omnia debent supponere ipsum esse necessarium illius sempiterni, & sic adhuc illo stante, secundum illam opinionem posset esse, & non esse corruptionis, quia est accidens illius generatio, vel corruptio: omne verò accidens debet supponere subiectum: vnde optimè sequitur, quod simul sit, & non sit: non verò sequitur in sessione, quia sessio non est accidens huius, quod est stare, vel è contra: & sic vno adueniente, oportet aliud permaneat.

Contra id quod dicit, quod inter duo contraria, scilicet, semper ens, & semper non ens, debet dari medium, scilicet, aliquando ens, & aliquando non

ens, est argumentum, quia non semper inter contraria datur medium, quia inter par, & impar, ægrum, & sanum, quæ sunt contraria, non datur medium. Respondetur, quod loquendo de rebus ipsis contrarijs, quando talia contraria vniuersalia sunt, datur medium, sicut inter omne, & nullum, aliquis: sic inter semper ens, idest, omni tempore ens, & semper non ens, idest, nullo tempore ens, datur medium, scilicet aliquando ens, & aliquando non ens. Cuius ratio est, quia alterum affirmat totum, alterum negat totum. Vnde ille dedit medium, quod ex parte affirmat, & ex ex parte negat, vt aliquando ens, & aliquando non ens.

Sed dices: Hæ duæ propositiones subcontrariæ. Aliquis homo est albus, & aliquis homo non est albus, non possunt eidem rei conuenire: ergo nec hæ duæ subcontrariæ, hoc aliquando est ens, & hoc aliquando non est ens, non debent verificari de generabili, & corruptibili. Respondetur esse diuersam rationem, quia esse album, & non album, sunt actus oppositi, qui non possunt eidem conuenire, tamē aliquando ens, & aliquando non ens, nō sumuntur pro actibus oppositis, nec pro eodem tempore; sed pro potētia

ad opposita, scilicet pro posse esse, & posse non esse, potentiæ autem ad opposita optimè possunt esse simul, non verò actus: præsertim quod si sumatur pro actu aliquando ens, & aliquando non ens, non sumuntur pro eodem tempore, quia illa particula, aliquando, nō determinat tempus, & sic pro diuerso tempore non repugnat: esse verò album, & non album, si sumantur pro eodem tempore, etiam repugnat: si verò pro diuersis, non repugnat. Vnde argumentum nihil concludit.

Circa illam probationē, quā Aristot. probat, generabile, & corruptibile conuerti, quia ingenerabile, & corruptibile conuertuntur, & rursus ingenerabile, & incorruptibile conuerti, quia generabile, & corruptibile conuertuntur, aduertendum est cum Augustino Nipho hīc, quod etiam in litera nos aduertimus, non esse circulum, quia primum probat ex hypothēsi, idest, si generabile, & corruptibile conuertuntur, etiam ingenerabile, & incorruptibile debent conuerti: & deinde ostēdit, siue, & a priori, probat generabile, & corruptibile, ingenerabile, & incorruptibile, conuerti rationibus in litera explicatis.

Est autem argumentum contrarationem, quā probat, generabile;

rabile, & corruptibile conuer-
ti, ex eo quod à quo remouen-
tur extrema, debet convenire
medium; sed à generabili, &
corruptibili remouentur extre-
ma, scilicet semper ens, & sem-
per non ens: ergo debet illi con-
venire medium, scilicet aliquā-
do ens, & aliquando non ens.
Est contra hoc argumentum,
quia ex eo quod generabile,
& corruptibile sit medium in-
ter semper ens, & semper non
ens, quia est aliquando ens,
& aliquando non ens, non se-
quitur, quod inter se conuer-
tantur, quia etiam fuscum, &
viride, sunt medij colores in-
ter album, & nigrum, non tamen
inter se conuertuntur.

Secundò, quia non semper
est verum, quod à quo remouē-
tur extrema, debet illi conveni-
re medium, quia albi & nigri non
conveniunt extrinsecus colores, scilicet
album, & nigrum, non tamen con-
veniunt colores medij.

Respondetur ad primū, quod
medium est duplex, aliud est
adequatū inter extrema, ut in-
ter impossibile, & necesse me-
diū adequatū est contingens,
quia extra illud nullū aliud est
mediū inter illa extrema: aliud
verò est mediū inadæquatū, vi-
tra quod est aliud mediū, quali-
ter fuscū est mediū inadæqua-
tū inter album, & nigrum. Aristote-

ergo non probavit generabile,
& corruptibile converti præci-
sè, quia sint medium inter sem-
per ens, & semper non ens; sed
quia conuertuntur cum medio
adequato, scilicet aliquando
ens, & aliquando non ens, quod
est contingens, quia cum utrū-
que sit aliquando ens, & aliquā-
do non ens, optimè sequitur ef-
se idem.

Sed obijcies: Contingens est
superius ad generabile, & cor-
ruptibile, quia generabile dicit
prius non esse, & postea esse,
cum generatio incipiat à priua-
tione rei: corruptio verò è con-
tra prius dicit esse, & postea non
esse. Contingens verò dicit pos-
se esse, & non esse absolute, si-
ne hoc, vel illo ordine, ex eo ve-
rò quod aliqua sint idem secū-
dum genericam rationem in ali-
quo superiori, non sequitur ef-
se idem inter se omnino, ut pa-
ret de homine, & equo: ergo li-
cet generabile, & corruptibile
sit contingens, non sequitur ef-
se idem inter se. Respondetur,
quod contingens solum est
superius secundum rationem
generabile, & corruptibile;
non verò secundum rem, quia idē
sunt, & nunquā reperitur vnū
sine alio. Aliud tñ est genus,
quod reperitur sine hac specie
determinata, & sic non habet
converti cū hac specie determi-

nata, neque cum illa, contingens autem cum qualibet illarum conuertitur, quia solum est superius secundum rationem, & ita etiam species inter se conuertuntur, & cum genere, quia secundum rem in idem coincidunt.

Est præterea dubium circa illa verba Aristotelis, quibus arguens contra Platonem in secundaratione dixit, aliqua posse agere, vel non agere tempore infinito, vel finito, & similiter esse, vel non esse. Contra enim est, quod secundum ipsum, ea quæ habent potentiam ad essendum, & non essendum, vel agendum, & non agendum, debent habere determinatum tempus, non ergo infinitum. Respondetur, quod ut ibi ipse exponit, hoc tempus infinitum, aliquo modo est definitum, scilicet, quod non est maius, & sic quando dixit, quod habet potentiam ad essendum, & non essendum, debere esse determinatum tempus essendi, & non essendi; idem est determinatum tempus, quod definitum, quale est aliquo modo infinitum.

Melius tamen secundò respondetur, quod illa prima suppositio intelligitur de his, quæ habent potentiam ad essendum, & non essendum, vel agendum, & non agendum: per alia vero

verba non dicit Arist. quod aliquid posset agere, & non agere, esse, & non esse tempore infinito, sed loquitur disiunctiue, id est, vel debet esse tempore infinito, vel definito, & similiter agere, vel pati. Et per hoc patet, cum hoc non contrariari aliud, quod supra cap. 6. docuit, scilicet, quod omnis actio agentis naturalis debet esse tempore finito, vel determinato. Ratio est, quia ad verificationem propositionis disiunctiue sufficit altera pars vera, & sic cum dicit hic, omnia agentia agere, vel pati tempore infinito, vel finito, non est contradictio.

Contra tertiam rationem, qua contra Platonem arguens, dicit, quod si mundus generabilis fuit, potuit ergo antea, & antea, ergo ab æterno generari, atque adeo quæ debuit esse ab æterno. Est argumentum primò, quia cum hic effectus dependeat à causa libera, licet ex se possit esse antea, & antea, & ab æterno, tamen de facto propter liberam Dei voluntatem non fuit ab æterno: nihil ergo concludit.

Secundò, ille modus argumentandi non videtur legitimus, quia est arguere ab infinito in potentia, ad infinitum in actu, quod non valet, sicut non valet, quantum est diuisibile in plures, & plures partes: ergo potest esse

diui-

diuisum in omnem suā partem. Similiter nō valet, Deus potest facere plura, & plura indiuidua vnius speciei: ergo potest facere infinita in actu: ergo Aristot. consequentia nulla est.

Pro solutione duo aduertenda sunt, quæ sunt præcipua fundamenta, quibus nituntur rationes Arist. in hoc cap. Alterum est. Arist. in hoc cap. supponere id, quod 8. Physicor. docuerat, scilicet Deum operari saltē quantum ad productionem rerum incorruptibilium, vt cēlū, & vniuersum, vt quoddā agens naturale, necessariō, & non liberē, quidquid sit de huius rei veritate: hoc verō constat primō, quia 8. Physic. text. 79. ad probandum Deum non habere aliquam quantitatem, quia, inquit, si esset corpus, cū sit infinitæ virtutis, moueretur in nō tempore. Ratio verō hæc non haberet vim, si omnibus liberē ageret, quia tunc prohibito moueretur in tempore. Præterea 8. Physic. text. 7. dicit, quod si mobile aliquod est ab æterno, & similiter mouens, motus debet esse ab æterno. Hæc autem consequentia nō potest habere vim, nisi quia Deus necessariō agit, aliās non benè sequitur, qd sit ab æterno, quā licet sit mouens, & mobile, nollet tñ mouere illud ab æterno;

Secundō aduertendum est, quod vt omnes referunt, Platonē in Tymæo asseruit, mundum genitum fuisse ex materia quadam informi, apta tamen, & disposita ad recipiendam formam mundi. Ita docet Diuus Ambros. in Exameron ex Basilio Magno. Ita etiam explicat ipsum Platonem in Tymæo ferē omnes eius discipuli, dicentes, ipsum posuisse quandā materiam, ex qua fuit formatus mundus, quam vocauit Hylem, in qua media Idæa introducta fuit forma mundi, & ita consequenter asserunt, ipsum creationem impossibilem existimasse.

Vnde ad argumentum respondetur, non posse esse recursum ad Dei libertatem; quia supponit ex 8. Physicor. Deum esse agens necessarium, quantum ad productionem vniuersi, atque adeō in materia ab æterno disposita necessariō ab æterno debuit introduci forma.

Ad secundum verum esse, illum modum argumentandi non tenere ratione formæ, vt probant exempla adhibita, tenet tamen ratione materiæ, quia si materia prima est vltimatē disposita, & Deus in illa actione est agens necessarium, rectē sequitur, quod non so-

Num anteâ, & anteâ, sed ab æterno debuit esse mundus, quia ab æterno est materia disposita, & etiam agens, operans necessario. Et in his suppositionibus fundatur illud, quod in eadem tertia ratione sumit, scilicet, quod illud, quod est infinitum ex vna parte, debet esse infinitum ex omni, quando scilicet est potentia in subiecto ad recipiendam formam tempore infinito à parte antè, & agens operatur necessario, vbi verum est, quod si illud tale infinitum à parte post in duratione, quale est vniuersum secundum Platonem, etiam debet esse tale ex parte antè, vt dictum est. Alia difficilia ab Arist. hoc capit. dicta, sequenti disputatione examinabuntur.

Disput. IIII. De incorruptibilitate vniuersi.

IN hac disputatione, quia quod præcipuam habet difficultatem, in tex. ipse Arist. explicuit, peculiariter illius explicationem attingam, quæ sane difficilis est, dicam tamen quæ ad eius intelligentiam communiter tradunt authores,

Quest. I. Vtrum omne id, quod habet potentiam ad essendū, & non essendum, debeat habere determinatum tēpus essendi, & non essendi?

Ratio dubitandi est primò ex principijs ipsius Arist. quia vt cap. ii. docuit, potentia passiva habet terminari per minimum: constat verò, potentiam esse ad essendum, & non essendum, esse potentiam passiuam materię primæ ad recipiendam, vel deperdendam formam, à qua prouenit esse, & non esse: ergo hæc potentia passiva non habet determinatum maximum tempus essendi, & non essendi.

Secundo, quia in sententiâ Arist. ponentis mundum ab æterno, etiam motus cælorum sunt ab æterno, atq; adeò etiã dantur duo tempora infinita mensurantia duos illos motus: male ergo in ratione, qua illam suppositionem probat, adducit ad inconueniens, quod dantur duo tempora infinita.

Confirmatur, quia non est inconueniens, dare duo tempora infinita, etiam vnum post aliud, si alterum sit infinitum à parte antè, alterũ verò, à parte post,

post, quia constat, animam rationalem habere esse infinito tempore à parte post, cum sit immortalis, & habuisse non esse infinito tempore à parte ante: male ergo adducit ad inconueniens, quod dentur duo tempora infinita, vnum post aliud, præsertim quod Arist. sua ratione non cōuincit, illa duo tempora esse infinita ex omni parte.

Sed ratione tertiò arguitur, quia si omnia habent determinatum tempus essendi, & non essendi: ergo omnes res permanentes desinerent per vltimum sui esse, quod est falsum, vt ostēditur. 6. Phys. Probatur, quia in instanti terminatio illius temporis maximi, est verum dicere, Nunc est tempus maius maximo, & immediatè post hoc non erit: ergo etiam est verū dicere: Nunc est res, & immediatè post hoc nō erit, quia erit tempus maius maximo: ergo desinit per vltimum sui esse.

Vltimò, quia materia primā Petri habuit potentiam ad esse, & non esse formæ, & tamen corrupta forma, est in infinito tempore sub non esse illius, quia in æternum erit sine tali forma: ergo non habet determinatum tempus non essendi.

Et confirmatur, quia nulla videtur esse potentia ad essen-

dum, & non essendum, quia vel hoc conuenit rei, quando est: & hoc non, quia iam de facto est: ergo non habet potentiam ad essendum: vel conuenit rei, quando non est: & hoc etiam non, quia tunc non habet potentiam, vt non sit, quia iam non est: nunquam ergo est illa potentia ad esse, & nō esse.

Pro intelligentia huius dubij reuocandum est in memoriam, quod suprā cap. 3. quæst. 3. dixi, scilicet quod potentia contradictionis, quæ est de esse ad non esse, non eodem modo ordinatur ad esse, & ad non esse, quia ad esse ordinatur primariò, & ad non esse per accidens, quia omnis potentia habet respicere aliquem actum, vel quæ causet, si actiua sit, vel quem recipiat, si sit passiuæ: vnde ad non esse actus, solum ordinatur per accidens ratione alicuius incōpossibilis cum tali actu.

Secundò aduertendum est, quod licet potentia actiua, vt dixi capite præcedenti, non habeat semper terminari maximo finito, sed infinito, vt dixi de potentia Dei: tamen potentia ad esse, & non esse, debet habere terminum finitū. Ratio est, quia si ille terminus est infinitus, nō ergo potest pertransiri: si ergo duraret sub esse infinito tē-

porè, nunquam posset peruenire ad non esse, atque adeò iam non haberet potentiam ad non essendum, debet ergo talis potentia tam ad esse, quàm ad nò esse, terminari termino finito: & hæc est aperta ratio, quare ex se æterna non habeant potentiam contradictionis, verbi gratia, coelum, quia si infinito tempore ex se sunt: ergo ex se non possunt peruenire ad nò esse, quia illud infinitum tempus est impertransibile, & propter eandem rationem conuincitur, materiam coeli non esse potentiam contradictionis, vt supra cap. 3. dictum est.

Tertiò notandum est, quòd quando Arist. dixit, ea quæ habent potentiam essendi, & non essendi, &c. loquitur de his quæ possunt esse, & non esse ab intrinseco, non verò ab extrinseco, qualis est Angelus, & anima rationalis, vt dicam cap. sequenti, in illis verò, quæ possunt esse ab intrinseco, & non esse, scilicet ratione materiæ dispositæ ad esse, vel non esse formæ, duplex est potentia, alia remota, alia proxima, potètia materiæ remota ad esse formæ est ipsa potentia materiæ secundum se, quando non est disposita ad tale esse, vel ad non esse, ita quòd eadem potentia materiæ primæ, quæ ante dis-

positionem dicebatur potètia remota, quando incipit disponi, dicitur potentia proxima. Arist. ergo in illa suppositione loquitur de his, quæ habent potentiam proximam ad essendū, & non essendum, quando dicit ea habere determinatum tempus essendi, & non essendi, & sic ex illa suppositione intellecta optime collegit contra Platonem, quòd materia mundi non potuit esse ab æterno sine forma illius, quia cum mundus sit incorruptibilis, materia illius non dicit potentiam ad formam alterius, atque adeo est de se sufficienter determinata, & in potentia proxima ad formam huius vniuersi: vnde non potuit esse infinito tempore ab æterno sine tali forma.

His suppositis sit conclusio, quòd prima suppositio Arist. sit vniuersaliter vera, quòd scilicet omne id, quod habet potètiā essendi, & non essendi, debet habere determinatum tempus, quo sit sub vtroq;, scilicet sub esse, & non esse, & quidem supposito quòd loquitur de his quæ possunt esse, & non esse ab intrinseco, probat, quia, vel tempus, quo est sub vtroque termino, est finitum, & determinatum, & tunc habeo intentū, vel infinitum, & tunc res nunquā posset peruenire ad alterum

extre

extremum V.g. ad non esse, si est tempore infinito sub esse, quia siue tale tempus sit infinitum categorematicè, siue syncategorematicè, nunquam potest finire.

Et si dicas, quod est sub esse determinato tempore, & sub non esse infinito à parte post. Contra est, quia quando illud tale est sub non esse, vel habet potentiam ad essendum, vel non, si dicas quod non: iam ergo non intelligitur de hoc supposito, quia est de his, quæ ex se possunt esse, & non esse: si verò habeat potentiam ad essendum, ergo potest tempus illud, quo est sub nō esse, finire, alias nequeres posset peruenire ad esse: est ergo finitum tempus, & determinatum.

Vnde ad argumenta in contrarium opposita respondetur, ad primum, quod licet potentia ad essendum ex parte materiæ primæ sustentantis formā, à qua principaliter prouenit, sit talis potentia, tamen respectu formæ dantis esse, non est potentia passiva.

Ad secundum respondetur, quod sicut in motibus cælorū non sunt duo motus infiniti, & ab æterno vnum post alium, sed duo motus infiniti simul ab æterno in sententia Arist. ita non est inconueniens secundū

ipsum, dari duo tempora infinita simul, est tamen inconueniens dari vnum potest aliud, & ad hoc inconueniens adducit Aristoteles in illa sua ratione iam adducta.

Ad confirmationem respondetur verum esse, non repugnare, dari duo infinita vnum post aliud, si aliud solum sit infinitū à parte ante, aliud verò solum à parte post, quia hæc tempora per accidens sunt infinita, qualiter non esse animæ rationalis per accidens durat tempore infinito in materia, quia scilicet materia solum est in potentia remota ad esse illius, & non disponitur proxime: Aristot. vero debet intelligi de potentia proxima ad esse, quam negat posse esse tempore infinito.

Ad tertiū res. ō letur, quod maximum tempus, quo res potest esse, vel non esse, non est maximum, ita quod nullo modo ultra illud aliquid aliud, saltem insensibile, possit durare, sed est maximum physice, & sic non definit per ultimum suū esse, quia ultra, aliquid potest durare, scilicet non sensibile: mathematicè autem non terminatur maximo quod sic, sed minimo quod nō, id est, in hoc instanti inceptio temporis, quod est minimum quod non, non

non potest durare, & in minori tempore potest, tamen in illo minori non est dare ultimam partem proportionalem, & sic non dabitur ultimum esse rei permanentis, de quo philosophandum est, sicut supra de potentia portatiua locuti sumus.

Ad ultimum respondetur quod ut supra dixi, duplex est potentia ad esse, alia proxima, alia remota, & similiter ad non esse: suppositio ergo Aristotelis debet intelligi de potentia ad esse, vel non esse proxima, qualis fuit in materia mundi secundum Platonem, materia vero Petri non habet potentiam ad esse formæ illius tempore infinito, loquendo de potentia proxima, quia non fuit ab æterno disposita ad esse formæ Petri, post corruptionem verò equi, verbi gratia, licet materia illius sit sub non esse tempore infinito, quia nunquam illa redibit, non sequitur falsam esse suppositionem Aristotelis, quia post corruptionem equi non habet potentiam ad essendum, & non essendum, quia non potest esse, semel corruptus per naturam: non quidem, quia in materia prima non sit potentia ad illam formam amissam, ut male quidam asserunt, quia eadem est materia modò, ac fuit

ante corruptionem formæ, sed antea secundum se erat potens illam recipere; ergo & modo, quantum est de se, sed ratio est, quia non est agens naturale, quod possit eandem formam corruptam reproducere, cum probatum sit in libris de generatione, & corruptione per naturam id esse impossibile.

Sed obijcies. Potentiæ passivæ naturali debet correspondere agens naturale, inducens talem formam, alias illa potentia esset frustra: ergo si ad formam corruptam maneret in materia potentia naturalis, esset agens naturale illam inducens.

Respondetur, quod hæc potentia passiva materiæ ad formam corruptam, tantum est naturalis ex parte termini, non verò simpliciter, quia non respicit agens naturale, nec actionem naturalem, qua talis forma introducatur: illud verò axioma debet intelligi de potentia simpliciter naturali, tam scilicet ex parte termini, quam ex parte actionis, vel passionis.

Et si dicas, frustra ergo est illa potentia, siquidem ad actum non solum non est reducenda, sed nec potest per naturam reduci.

Respondetur etiam, hoc axioma debere intelligi de potentia

rentia naturali simpliciter, qualis non est illa, ut explicui.

Ad confirmationem respondetur, quod duplex est potentia, alia priuatiua, hoc est, quæ secum habet adiunctam priuationem actus, & hæc potentia tollitur adueniente actu, quia iam non est priuatio illius; alia est potentia perfectiua, quæ non tollitur suo actu, sed potius illo perficitur, quæ duæ potentia eadem sunt secundum rem, quia eadem potentia secundum quod habet adiunctam priuationem actus, vocatur priuatiua, secundum verò quod potest perfici per actum aduenientem, dicitur potentia perfectibilis.

Vnde dico ad argumentum, quod quando res est, non habet potentiam priuatiuam, vel ut melius dicam, priuatam, quia iam habet actum, scilicet esse, habet tamen potentiam perfectibilem, quia hæc non destruitur adueniente actu, sed potius perficitur, quia materia prima actualiter habens formam, actualiter ab illa patitur illam recipiendo: ergo adhuc habet potentiam passiuam ad illam, alias non posset pati.

Sed dubitabis ultimo in hac questione, quia saltem non videtur vera suppositio Arist. in accidentibus, in quibus etiam

est potentia ad essendum, & non eisendum, quia hæc potentia, ut explicuimus, debet esse potentia proxima ad esse, vel non esse, scilicet medijs dispositionibus præuijs, in accidentibus verò non est potentia proxima, & remota, quia saltem non omnia requirunt dispositionem præuiam ad suum esse, ut patet de calore & frigore, licet alia propter sui maiorem perfectionem hanc requirant, ut patet de lumine, & speciebus intencionalibus, quæ requirunt diaphaneitatem in subiecto.

Responderetur tamen, quod etiam in accidentibus, in quibus non est necessaria dispositio præuia, datur aliquo modo potentia proxima, & remota, quia quando incipit esse approximatione inter agens, & passum ad productionem accidentis, tunc subiectum censetur esse in potentia proxima ad esse talis accidentis, ante talem verò approximationem est in potentia remota.

Quest. II. Vtram immortalitas animæ rationalis stet cum principijs Aristotelis hoc capite?

NON est cur in hoc loco disputemus, vtrum anima ratio-

rationalis immortalis sit, habet enim quæst. hæc propriam sedem in libris de anima, vbi ab omnibus disputatur. Tantum ergo est difficultas, vtrum immortalitas hæc pugnet cū principijs Aristotelis in hoc capite, quia quod alibi ipse existimauerit, animam rationalem immortalem esse, est certissimum, & vt tale ab omnibus recipitur, quia secundo de generatione ait, animam rationalem extrinsecus accedere, & non communicare cū corpore in suis actionibus, id est, habere rationes spirituales essentialiter independentes à corpore. Idem repetit 3. de anima c. 4. & 5. docens intellectum agentem, & possibile separatum esse à corpore tamquam à subiecto, scilicet in hæfionis. Idem docet 1. de anima text. 12. & 1. lib. assignans differentiam inter animam rationalem, & alias animas, quod illa perpetua sit, hæc verò corruptibiles.

De proposita ergo quæstio. Auerr. quem simpl. & alij hoc capite sequuntur, existimant re vera immortalitatem animæ rationalis non cohærere cū his, quæ hoc capite ab Aristotel. traduntur, quia primò in prima suppositione dixit, quod ea, quæ possunt esse, & non esse, debent habere determinatum

tempus essendi, & non essendi, sed anima rationalis vt constat, potest esse, & non esse, cū aliquando sit, & non sit, debet ergo secundum Aristotel. habere determinatum tempus, in quo sit, non est ergo secundum ipsum perpetua, & immortalis.

Secundò, quia secundum ipsum, omne possibile non esse, est corruptibile, & secundum ipsum tandem corrumpetur, sed anima rationalis potest non esse: ergo corruptibilis, & tandem corrumpetur.

Terriò, quia ex eo probat, generabile, & corruptibile conuertere, quia est mediū inter semper ens, & semper non ens, scilicet aliquando ens, & aliquando non ens: sed anima rationalis, aliquando est, & aliquando non est: ergo est generabilis, & corruptibilis, non ergo est immortalis.

Quartò, quia quod est infinitum ex vna parte, debet esse ex omni secundum Aristotelem hic; sed anima rationalis non est infinita, quantum ad durationem ex omni parte, cum ex parte antea habuerit initium; ergo ex nulla parte est infinita in duratione.

Quintò, quia secundum ipsum necessariū, contingens, & impossibile diuidūt omne ens; sed

sed animā rationalis non est impossibilis, vt de se patet, nec necessaria, quia aliās sēper fuisset, sicut Deus; est ergo contingens, atque adeò aliquādo ens, & aliquando non ens, & consequenter corruptibilis.

Sextò, quia secundum Aristotelem hīc, quod nō est ingenerabile, est generabile, quia secundum ipsum opponuntur contradictoriē, sed anima rationalis non est ingenerabilis, quia secundum illum est semper ens, anima autem non est semper ens, ergo est generabilis, ergo corruptibilis, quia secundum ipsum conuertuntur.

Opposita tamen sententiā nobis tenēda est, quam moderni expositores, vt Villalpādus, & Petrus Martinez, sequuntur cum Nipho in hoc capite. Et vt rectē intelligatur, aduertendum est, rationes Aristotel. in hoc capite habere robur circa id, quod intendunt, scilicet impugnare Platonem ponentem mundum incorruptibilem, genitum tamen ex materia præexistēti, nō verò probant cōtra nos, quia mūdū nō ex materia, sed ex nihilo factum esse credimus: vnde sū in suppositionibus, quā in rationibus loquitur de generabili vera generatione hoc est, quæ fit per transmuta-

tionem materiæ, de nō esse ad esse, qualē posuit Plato mundi generationem: vnde nō loquitur de corporibus cœlestibus: constat enim, cœlum hac ratione esse ingenerabile, & incorruptibile.

Ex quo vlteriùs etiam fit, quòd licet prima suppositio Aristot. quòd scilicet omnia ea, quæ habent potentiam essendi, & non essendi, debent habere ad vtrumque determinatum tēpus, possit intelligi de omnibus formis substantialibus, præter animam rationalem, de qua infra dicam, quia illæ incipiunt, & desinunt cum substantia totali & completa, quæ habet determinatum tempus essendi, & nō essendi, tamen reuera Arist. hoc cap. tantum loquitur in illa prima suppositione, & in alijs rationibus de substantijs cōpletis, & totalibus, vt patet. Primo, quia loquitur de illo, quod vere generatur, & corrūpitur: forma verò substantialis in rigore loquēdo, nō est id, quod fit, vt quod, sed vt quo. Tum etiā, quia omnia in hoc capite adducta ab Arist. eò tēdunt, vt probet, quòd si mundus genitus est, debeat esse corruptibilis, constat autē Platonem (contra quem arguit in hoc cap. Arist.) locutum fuisse de vera generatione, & quæ sit vera transmutatio.

Tandem aduertendum est, quod duplex est potentia adesse, vel non esse: alia ab intrinseco, quæ conuenit rebus corruptibilibus, cum habeant materiam, quæ est potentia contradictionis, ratione cuius possunt esse & non esse, & hoc tale dicitur generabile ab intrinseco, quia habet in se principium. ut possit fieri, & corrumpi, media materiæ transmutatione, alia vero est potentia ab extrinseco, qualiter omnia incorruptibilia, antequam essent, habebant potentiam ad essendum, scilicet ex parte agentis, Dei scilicet, non verò ab intrinseco, quia in se non habent materiam, per cuius transmutationem possint esse, ut patet de rebus spiritualibus, & corporibus cœlestibus, quæ non habent materiam transmutabilem, & quæ sit potentia contradictionis, ut latè suprà dictum est capit. 3. postquam verò istæ res incorruptibiles sunt, habent potentiam intrinsecam ad essendum, & tantum possunt non esse ab extrinseco. De spiritualibus patet, quia non habent materiam, quæ est principium corruptibilitatis. De cœlis verò etiam constat, quia illorum materia, ut loco citato dixi, non est potentia contradictionis, nec principium

corruptibilitatis: vnde tantum ab extrinseco principio, postquam sunt, possunt non esse, quæ omnia habet anima rationalis.

Vnde ad primum argumentum oppositæ sententiæ respondetur, illam suppositionem intelligi de his, quæ possunt esse, & non esse ab intrinseco, quales sunt res generabiles vera generatione, quæ sit transmutatio, hæ enim res habent materiam, quæ dicit potentiam contradictionis, quæ est potentia subiectiua, & intrinseca adesse, & non esse, non verò intelligitur de anima rationali, quæ non habet potentiam ab intrinseco, ut nō sit, postquam est, & ut sit, postquam non est, ut dixi de rebus incorruptibilibus.

Ad secundum, quod omne possibile non esse ab intrinseco, est corruptibile, quia illud tale habet potentiam contradictionis, quæ est principium corruptibilitatis, & sic non habet locum in anima rationali, quæ tantum potest non esse ab extrinseco, quia scilicet Deus potest illam corrumpere.

Ad tertium, verum esse illud, quod est aliquando ens, & aliquando non ens, esse generabile, & corruptibile, hoc verò intelligitur de his quæ, sunt
alia

aliquando ens; & aliquando non ens ab intrinseco, scilicet quæ ex se possunt esse, & non esse, qualis non est anima rationalis.

Sed dices: inter duo contradictoria non est medium; sed anima rationalis ab intrinseco non habet esse semper non ens: ergo ab intrinseco est aliquando ens, quod est contradictorium semper non entis. Respondetur, cum reduplicatione optime dari medium inter contradictoria, qualiter loquuntur Logici, quod de se natura non habet esse vniuersalem, neque non vniuersalem, quia si de se haberet esse vniuersalem, nullo modo posset esse singularis, nec per se, nec per accidens. Similiter si de se esset non vniuersalis, nullo modo posset esse vniuersalis: sic anima rationalis cum hac reduplicatione ab intrinseco, neque est semper non ens, neque aliquando ens, quamuis sint contradictoria.

Ad quartum iam dixi supra, illud principium, scilicet, quod est infinitum ex vna parte, debet esse ex omni, intelligi quantum ad durationem, & in his, quæ cum infinito tempore sunt à parte post, habent materiam à parte ante, infinito tempore proximè dispositam (vt

posuit Plato materiam mundi) & sic in his illud principium est verum, vt dictum est in dubijs circa literam, constat enim, animam rationalem, quamuis in finito tempore sit à parte post, non habuisse à parte ante materiam vltimatè dispositam in finito tempore.

Ad quintum, verum esse, animam rationalem esse quid contingens, hoc verò ab extrinseco, quia ab extrinseco potest esse, & non esse; contingens verò, quod conuertitur cum generabili, & corruptibili, est contingens ab intrinseco, illud scilicet, quod in se habet materiam, quæ sit potentia contradictionis ad esse, & non esse talis rei.

Ad sextum respondetur, quod anima rationalis non est generabilis, sed ingenerabili quia generabile propriè loquendo conuenit rebus, quæ sunt per veram generationem, quæ sit transmutatio materie primæ; anima verò non fit ex vi transmutationis, sed per creationem: generabile enim, vt supra cap. ii. dictum est, propriè sumitur pro eo quod affirmat inceptionem, & modum inceptions, transmutationem scilicet. Quando autem Arist. dicit, omne ingenerabile esse sempiternum, id est est ingenerabile apud ipsum, ac illud, quod

quod non fit media transmuta-
tione subiecti, qualiter mun-
dum fuisse factum existimauit
Arist. licet verò anima rationalis
non fiat per transmutatio-
nem, fit tamen media aliqua
transmutatione materiæ primæ,
quia per actionē illā, qua anima
iam creata est à Deo in priori
natura, postea quando corpo-
ri vnitur, transmutatur materiā,
abijciendo vnā formam, & aliā
recipiendo. Tum etiam trans-
mutatur per dispositiones an-
tecedētes, abijcientes formam
contrariam, vt ad introductio-
nem animæ rationalis materia
sit disposita, quia vt dicitur in
libris de anima, licet anima ra-
tionalis non inhæreat corpori,
est tamen actus corporis, ratio-
ne cuius requirit in corpore de-
terminatas dispositiones, vt à
Deo solo conseruetur, sicut à
solo ipso creata est, quia quan-
tum ad præsentiam talium dis-
positionum, illam in corpore
conseruat. Aristotel. verò lo-
quitur de ingenerabili, nulla fa-
cta transmutatione, qualiter ab
æterno mundum fuisse factum
putauit, & sic dixit illum
esse semper
ens.

(?)

*Quest. III. Vtrum omne cor-
ruptibile sit tandem corrup-
pendum, & omne gene-
rabile generan-
dum.*

Notanda sunt verba Aristō
telis hoc capite, text. 133.
non enim sicut dixit, om-
ne corruptibile tandem corrū-
petur, dixit: Omne generabile
tandem generabitur, sed dixit:
*Si generabile est, ortum est, id est,
si id, quod est generabile, de facto
est, necesse est habuisse ortum.* Per
quæ verba, vt rectè Niphus in
hoc capite, ponit differentiam
inter generabile, & corruptibi-
le, quia omne corruptibile tan-
dē corrumpetur in indiuiduo,
tamen omne generebile non
necessariò generabitur in in-
diuiduo, sed in specie. Ratio
disparitatis est, quia materia pri-
ma rei corruptibilis, verbi gra-
tia, lapidis, habet potentiam, &
appetitum desiderij naturalem
ad alias formas: debet ergo ista
potentia reduci in actum, aliàs
frustrà erit: sed non potest re-
duci in actum, nisi hoc indiui-
duum lapidis corrūpatur, quia
duæ formæ substantiales sunt
incompossibiles in eadem ma-
teria: ergo verū est, omne corru-
ptibile esse in indiuiduo corrū-
pendū. De generabili verò alia
est ratio, quia materia prima
non

ma non per se respicit, nec dicit potentiam ad hanc determinatam formam in individuo, sed ad hanc, vel illam, atque adeo non est necesse, quod hæc in particulari generetur, quia tamen materia prima rei corruptibilis, verbi gratia, lapidis, licet non respiciat per se formam hanc plantæ, tamen per se respicit hanc, vel illam; & nulla ex his potest introduci, nisi per hoc, quod hoc individuum corrumpatur, idcirco necessario hoc in individuo corrumpitur; non verò hoc in individuo generatur, nisi solum in specie. Cuius rei etiam alia potest reddi ratio, quia minus requiritur ad corruptionem huius rei in individuo, quam ad eiusdem rei in individuo generationem, quia ad corruptionem illius rei in individuo sufficiunt dispositiones alterius cuiuslibet formæ, quia ad quamlibet formam expellitur hæc in individuo; tamen ad generationem huius rei in individuo, requiritur determinata dispositio tali formæ appropriata, quæ non necessario opponitur, & sic non omne generabile generabitur in individuo nisi fortè in illa tali specie tantum sit vnicum individuum, qualis est mundus, tunc enim hoc generabile in individuo tandem generabitur. Ratio est,

quia huiusmodi species habentes vnicum individuum, habent illud incorruptibile, ut patet de mundo, & corporibus cælestibus; & sic illud est generabile, supponendo materiam illius: sic enim loquitur Aristot. necessario illud tale in individuo generabitur, quia materia rei incorruptibilis tantum dicit potentiam ad individuum illius speciei, ut supra cap. 3. dixi de corporibus cælestibus; & sic illud tale in individuo, si est generabile, ut posuit Plato: mundum esse generabilem, in materia disposita tandem generabitur, alias materia esset frustra, si formam huius individui non suscipit, quia alias nequit recipere.

Sed sententia hæc Aristotelis sic intellecta, apparet falsa. Primò, quia lumen Solis corruptibile est, nunquam tamen corrumpitur, ergo.

Secundò, partes terræ, quæ sunt in centro terræ, ex se corruptibiles sunt, tum quia habent materiam annexam privationi, quæ est principiū corruptibilitatis: tum, quia omne corrumpitur à contrario, qualibet verò pars terræ habet contrarium potens corrumpere frigiditatem illius, qua cōservatur; illæ tamen partes nunquā corrumpentur: ergo.

Tertiò, quia corrumpi rem, est quid contingens, dependet enim à causa contingenti: ergo non necessariò corrumpitur.

Quartò, quia si generabile potest non generari in indiuiduo, potest ergo esse semper non ens: ergo non erit aliquando ens, quia sunt contradictoria: ergo generabile non est aliquando ens, & aliquando non ens, contra Aris. hoc cap.

Ad primum respondeo, lumen de se non esse corruptibile, quia non habet contrarium, sed per accidens, ex defectu cōseruantis, Aris. verò loquitur de illo, quod per se est corruptibile.

Ad secundum sunt qui dicant, quòd licet terra sit secundum partes corruptibilis, non tamen secundum se totam: hoc verò, vt sequenti q. explicabimus, est omninò falsum. Quare respondeo, verum esse secundum se totam, & secundum partes esse corruptibilem, & sic aliquando corrumpetur, non tamen secundum se totam, sed secundum partes; sic enim debet intelligi hæc sententia Aris. partes verò illæ, quæ sunt in centro, cōmunis opinio est, aliquando esse corrumpendas, quia per continuam partium terræ transmutationem ab elementis contra-

rijs factam, aliquando erūt partes existentes in superficie terre, & sic aliquando corrumpentur, sed melius dicitur, illas partes non esse existētes intra sphæram actiuitatis agentium, quibus possunt transmutari: debet autem Aris. intelligi de corruptibili existenti intra sphæram actiuitatis agentis.

Ad tertium, licet sit contingens, rem corrumpi hoc, vel illo tempore, non tamen est contingens corrumpi aliquando, sed necessariò ex se tandem finietur, nisi ab extrinseco conseruetur, qualiter potest Deus lapidem perpetuò conseruare.

Ad quartum, quia licet omne generabile, & corruptibile sit ex se aliquando ens, & aliquando non ens, quia ex se potest modo esse, postea vero nō esse, per accidens tamen ab extrinseco potest esse semper nō ens, quia ab extrinseco fit, quòd nunquam producat, ipsum enim, quantum est ex se, est generabile, & aliquando ens, & aliquando nō ens, vt Aris. docuit.

Sed quæres, vtrum hæc propositio: Omne corruptibile tandem corrumpetur, habeat verum in accidentibus. Responderetur, quòd sicut in substantijs non est verum, omne generabile in indiuiduo generandum esse, ita neque est verum in acci-

dentibus; quia in qualibet re sunt accidentia, quæ comprouducuntur ad productionem illius: unde si in indiuiduo hæc res non tandem generabitur, etiam neque illius accidentia. Quantum ad corruptionem verò alia est ratio, quia licet quantitas perpetuò maneat in materia prima, ut potè, quod veluti passio illius ab illa conseruatur effectiue, tamen ferè omnia alia accidentia pendet in suo conseruari à forma, & sic corrupta illa, corrumpuntur: & sic si omnis substantia corruptibilis tandem corrumpetur; etiam accidentia illius corrumpentur.

Quest. IIII. Vtrum mundus sit incorruptibilis?

Conclusio est affirmatiua, scilicet mundum natura sua esse incorruptibilem, licet secundum mixta omnia, corruptendum esse sit de fide. Conclusio est certa apud omnes Peripateticos: & probatur, quia quidquid est corruptibile, est generabile; sed mundus non est generabilis: ergo. Probatur, quia omnis generatio fit aliquo præsupposito subiecto, scilicet materia prima, in quo differt à creatione: vel ergo si mundus est generabilis, fieret ex materia præexistenti cū alterius mū-

di forma: & hoc non, quia de potentia saltem ordinaria non sunt possibles plures mundi, vel ex materia præexistenti sine forma: & hoc etiam non, quia non potest materia existere sine forma.

Secundo, & efficacius probatur, quia mundus est vnus vniuersitate ordinis, sed non potest in corporibus huius vniuersi alius ordo inueniri: ergo non potest corrumpi. Probatur consequentia, quia corruptio in hoc differt ab annihilatione, quod illa relinquit subiectum transmutatum ad aliam formam: annihilatione verò nullum relinquit subiectum, sed omnia destruit, sicut creatio est productio totius ex nihilo. Minor verò probatur, quia corpora huius vniuersi natura sua petunt ordinem, quem de facto habent, scilicet quod alia sint sursum, & alia deorsum, &c. ergo mundus incorruptibilis est: quæ ratio est præcipuum illius conclusionis fundamentum, aliæ enim, quæ hîc adduci solent, non multum sunt efficaces, in quibus non est opus destineri, ut ad alia gradum faciamus.

Contrà conclusionem est argumentum, quia illud est corruptibile, quod in se habet contraria, cū corruptio fiat à contrario, sed vniuersum continet

In se elementa contraria: est ergo corruptibile. Ad hoc argumentum solet esse aliquorum solutio, quod elementa, licet secundum partes sint corruptibilia, non verò secundum se tota. Hoc tamèn planè est falsum, quia pars terræ habet eandem materiam saltem eiusdem rationis cum tota terrâ; sed pars terræ, habet materiam, quæ dicitur potentiam contradictionis, & cui est annexa priuatio aliarum formarum, quæ est principium corruptibilitatis: tam ergo tota terra quam pars est secundum se corruptibilis.

Secundo, quia in tantum aliquod est corruptibile, in quantum suæ qualitates conseruatiuæ habent contrarium, à quo expelli possint, per quod contingit corruptio; sed frigiditati totius terræ est aliquid contrarium, scilicet calor totius ignis: ergo.

Nec valet, si dicas quod licet hæc contrarietas inueniatur, nō potest vnum elementum alteri applicari, atque adeò nō potest contingere corruptio, quia contraria est, quod per accidens est omninò ad propriam, & intrinsecam naturam rei, quod possit alteri applicari, vel non.

Tertiò probatur, quia terrâ est corpus homogeneum, scilicet, cuius partes sunt eiusdem rationis cum ipso toto: si ergo partes corruptibiles sunt, etiâ totum ipsum est corruptibile, quauis hæc corruptio de facto solum exerceatur in partibus.

Et si dicas, potentia, quæ nō potest reduci ad actum, est frustra; sed hæc corruptibilitas nō potest reduci ad actum: ergo non est, quia esset frustra. Respondetur, quod nulla est naturalis potentia per se, ordinata ad corruptionem, quia non intendit per se corruptionem, sed per accidens, inquantum ex eo, quod materia habeat appetitum ad alias formas, potest hanc definire per se tamen non ordinatur ad corruptionem.

Quare ad argumentum respondetur, quod licet quodlibet elementum sit corruptibile, nō tamen hoc cedit ad corruptionem vniuersi, quia illud, quod creatur ex tali elemento, etiam esset pars vniuersi, & manet in eodem situ, & ordine: constat verò, vt dictum est, formam vniuersi esse ordinem. Et

hæc de hoc
libro.

(?)

LIBER SECVNDVS de Cœlo

CAPVT PRIMVM.

IGIT Aristoteles de toto vniuerso, & de eius partibus, cognitione aliqua conlata, iam ergo de cœlo, & illius partibus agit cognitione distincta, & clara, & primò ex dictis infert, dicens: *Patet igitur, vniuersum nec habuisse initium, nec finem habiturum*: vnde docet etiam cœlum esse perpetuum: & maximè laudat antiquos asserentes, cœlum tanquàm quid immortale esse perpetuum: & inde docet motum cœli esse perpetuum, non laboriosum, & sic impugnat Empedoclem dicentem cœlum esse graue, non tamen ruere in hæc inferiora, quia violenter per illum motum circularem detinetur, sicut aqua in vase in gyrum mota contingit aliquantulum de-

tineri: hoc impugnat, dicens, quòd si motus cœli sic esset violentus, nulla ratione perpetuus esse posset, secundum illud axioma, *Nullum violentum perpetuum*.

Circa hoc cap. potest esse quaestio, vtrum motus cœli sit naturalis, circa illa verba; *Quòd motus cœli non est laboriosus*. De qua 2. Physicor. egimus, & idèd à nonnullis eorum hic supersedere operæ pretium duximus.

Caput II.

INtendit Aristoteles in præsentis capite agere de qualitatibus cœli, quæ vocantur differentiae positionis: duo agit, in prima parte impugnat Pythagoricos ponentes in cœlo dextrum, & sinistrum, non verò alias differentias. In secunda

Verò parte propriam de hac re explicat sententiam. Primò ergo dicit, videndum est, cum sint, qui tantum in cælo dextrum, & sinistrum assignent, ea ita res se habeat, vel aliter etiam differentie positionis ponenda sint: ut verò hoc præster, explicat in ordine ad quid sumantur istæ differentie positionis, & dicit posse sumi in viventibus in ordine ad dimensionem, & in ordine ad motum localem. In ordine quidem ad dimensionem, quia sursum, & deorsum sunt principia longitudinis, quæ sumitur à parte superiori, quæ est sursum, & ad inferiorem, quæ est deorsum: dextrum vero, & sinistrum sunt principia latitudinis, ut in animalitudo sumitur à latere sinistro ad dextrum: antè verò, & retrò sunt principia profunditatis.

In ordine verò ad motum sumuntur hæc ratione, quia sursum, & deorsum sunt principia argumentationis. Primò, quia per partem sursum sumitur alimentum, tum etiam, quia versus illam partem fit præcipue augmentatio: dextrum verò, & sinistrum sunt principia motus localis, semper enim incipimus motum à medio pede dextro: antè verò, &

retrò sunt principia alterationis, quia sensatio, quæ quidem alteratio quædam est, est in parte anteriori animalis, quia ibi sunt sensus.

Ex his verò differentiis docet, non omnes esse in omnibus viventibus, qualiter, inquit, in planta tantum est sursum, & deorsum: unde videndum est, inquit, an ita in cælo contingat.

Ex dictis verò inferitur in inanimatis non reperiri differentias positionis, quia istæ semper sunt principia motus, quia incipiunt à parte determinata, motus verò inanimatorum incipit à parte qualibet, quia versus quamlibet moventur, & versus quamlibet augentur, & versus quamlibet alterantur, equaliter quod in viventibus non est: sunt tamen istæ differentie positionis in inanimatis in ordine ad nos, & per extrinsecam denominationem: & hoc tripliciter, primò per similitudinem, qualiter in statua dicimus esse brachium dextrum, & sinistrum. Secundò per positionem, qualiter Augures, ea quæ ad nostram dextram sunt, vocant dextrum, qualiter columnam appellamus dextram. Terriò per contrapositionem, qualiter in imagine representata in speculo sinistram est,

est, quod oppositum est nostro dextro.

His suppositis, impugnât deinde Pythagoricos ponentes in cœlo, tantum dextrum & sinistrum, reliquas differentias omitrentes. Primò hoc impugnât, quia sursum & deorsum, non minus sunt principia dimensionum, vel motuum, quàm dextrum, & sinistrum, imò multo melius, quia dextrum & sinistrum, tantum differunt virtute, non vero figura, qualiter brachium dextrum non differt à sinistro; at vero sursum & deorsum secundum virtutem & figuram differunt, sunt ergo potiores differentię: ergo si inuenitur in cœlo dextrum & sinistrum, etiam debet inueniri sursum & deorsum.

Secundò, quia posteriores differentię semper supponunt priores, dextrum autem, & sinistrum sunt posteriores differentię, quàm sursum & deorsum, quia illud est prius, à quo non valet subsistendi consequentia, in omnibus vero animalibus experimur, quod ubi est sursum & deorsum, etiam sit dextrum, & sinistrum, non tamen è contra, quia, ut supra dixi, in plantis inuenitur sursum & deorsum non tamen dextrum & sinistrum.

Tertiò, quia sursum & deorsum sunt principia longitudinis, dextrum, & sinistrum latitudinis; sed prior est longitudo, quàm latitudo, quæ illam supponit: ergo dextrum, & sinistrum supponunt sursum & deorsum.

Quartò, quia in quolibet motu animatum est, unde motus, à quo motus, & per quod motus, unde motus est pars directiua motus viventis, hoc autem est pars sursum scilicet caput, quia ibi residet imaginatio à qua dirigatur motus, à quo est pars dextra, à qua incipit motus in executione, per quod motus est ante, quia per partem anteriorem continuat animal suum motum sed prius est, unde motus, quæ à quo motus, quia prius est dirigere motum, quàm illum incipere: ergo si est in cœlo à quo motus, scilicet, dextrum, debet esse unde motus, scilicet, sursum. Hæc in prima parte cap.

In secunda parte propriam de hac re explicat sententiam, dicens, in cœlo esse omnes sex differentias positionis. Quod probat hac ratione. Omne animatum perfectum habet sex differentias positionis: cœlum est perfectè animatum, ergo.

Nec valet, inquit, si dicas, Cœlum esse homogeneum, & habere partes eiusdem rationis, & figuræ, non ergo potest habere has differentias: hoc, inquit, non valet, quia quamvis eandem habeat figuram in omnibus partibus, habet tamen in illis diversam virtutem, & qualitates: sicut inquit, in homine posito in figura circulari, adhuc in illo est dextrum, & sinistrum. Nec valet rursus, si secundo dicas, in cœlo non esse dextrum, quia dextrum est, in quo incipit motus, motus autem cœli secundum Arist. ponentem mundum ab æterno, non incepit: ergo: Respondetur, quod quamvis motus cœli, non inceperit, tamen si inciperet, ab Oriente inciperet, & ita Oriens habet virtutem dextram inceptivam motus.

Explicat deinde Arist. quo pacto inveniatur istæ differentie positionis in cœlo. Est autem advertendum in cœlo esse duos polos, qui sunt quædam puncta fixa, super quæ fit motus (ut est videre in quolibet globo) quorum alter dicitur Polus Arcticus, qui nobis est manifestus, alter Antarticus, qui nobis est occultus: dicit ergo sursum in cœlo esse Polum Antarticum, deorsum verò Polum Arcticum. Quod

probat, quia sursum, & deorsum sumuntur penes maximam distantiam, maxima autem distantia à cœlo, est à Polo Artico ad Antarticum, ergo.

Nec valet etiam si dicas, esse maximam distantiam in cœlo ab Orientem Occidens, quia, inquit, Oriens, & Occidens sunt latera cœli, scilicet pars dextra, & sinistra, sursum autem, & deorsum, scilicet Polus Arcticus & Antarticus, est maxima distantia, præter distantiam laterum, atque addò illa est longitudo. Quòd autem Polus Antarticus sit sursum, & Arcticus deorsum, probat, quia si fingamus hominem habentem manum dextram in Orientem, & sinistram in Occidentem, cuius facies esset versus hoc hemispheriũ, per quod continuatur motus, tunc ille homo, intelligimus quod moveret cœlum, sicut moveretur modo, scilicet, ab Oriente in Occidens: ergo cum in cœlo ponantur ad modum, quo ponantur in animali, debemus dicere, Oriens est dextrum, cum ab illo incipiat, & Occidens sinistrum: sed ille sic positus haberet caput in Antartico, & pedes in Artico: ergo Arcticus est deorsum, & Antarticus sursum, proportionali modo, & ante erit hoc hemispheriũ, versus quod est facies illius hominis, retro verò

verò, aliud hemispherium, quia si fingamus hominem contrario modo, non moueretur ab Orienti in Occidens cœlum, vt de facto moueretur: ergo cum differentię positionis debeant assignari in cœlo, ad similitudinem hominis, ibi existentis secundum modum aptum, vt rectè moueat cœlum, dicendum est, differētiās esse has hoc modo assignatas.

Vnde colligit, quod nos, qui sumus in Polo Artico, sumus reuera in parte deorsum: homines verò alterius hemispherij, qui sunt in Antartico, in parte sursum: dicit tamen nos esse in parte sinistra, quia sumus in vero Orienti, alios verò in dextera. E contra verò contingere, si cōsideremus sursum, & deorsum, & alias differentias respectu motus planetarum, quia cū planetę moueantur opposito motu, deberemus fingere illum hominem, vt media manu dextra mouere cœlum, positum contrario modo, scilicet, ita quod haberet faciem ad alium hemispherium versam, & caput in Artico, & pedes in Antartico, & manum dextram, à qua incipit motus in Occidenti, sinistram verò in Orienti, & ita respectu huius motus, opposito modo sunt sumendę differentię, & ita erit sursum Articus, & deor-

sum Antarticus, & sic de reliquis. Hęc de litera.

Disput. I. Huius libri de differentijs positionis cœli.

IN hęc disputatione non solum ostendam, quid de differentijs positionis cœli sentiendum sit, sed etiam de viuētib; illas habentibus non nihil dicam, vnum enim ferè ex alio pender.

Quest. I. Vtrum cœlum sit animatum, atq; adeo capax ad habendas differētiās positionis?

VT breuiter, quę in hęc quæstione dicenda sunt, & in quo difficultatis punctum consistat aperiamus, notandum est, duobus modis posse intelligi cœlum esse animatum. Primo quidem anima informanti, ita vt habeat animam, quę sit pars substantialis, & essentialis ipsius cœli, non secus, quàm homo informatur anima rationali. Secundo anima assistenti, ita quod quamuis illius anima non sit pars substantialis essentialis

tialis illius, dicatur tamen per
assistentiam animæ, & de utro-
que genere animationis viden-
dum est, utrum cœlum possit
dici animatum.

Loquendo ergo de anima in-
formanti communis opinio te-
nem Platonem in phædone, &
sæpè alibi existimasse, cœlum
esse animatum anima informan-
ti. Citatur pro eadem sententia
Origenes 1. Periæcon, Euse-
bius, Alexander Aphrodis. &
alii plures, existimo tamen, ut
tenet iam communis opinio,
debere esse certissimum cœlū
non esse animatum anima in-
formanti, & oppositum existi-
mo esse errorem in Philosophia
& Porſan in Fide, quia certum
est, cœlum non esse informatū
animæ sensitivæ, vel vegetativæ,
quia hæ sunt formæ corruptibi-
les, & rerum corruptibilium, &
generabilium, cœlum autem ni-
hil horum est, ut supra vidim⁹:
tūc etiam quia cœlum non ha-
bet augeri, vel alterari per pri-
mas qualitates, neque genera-
re sibi simili, quæ sunt opera-
tiones animæ vegetativæ, ne-
que etiam habet potentias pro-
prias animæ sensitivæ, ut est
tactus, visus, gustus, &c. ut
falsò Iſiodus, & Syrianus, si-
militerque Stoici (ut hīc om-
nes citant) fabulantur: quod
verò informetur anima ratio-

nali existimo esse contra fi-
dem, quæ credimus beatos,
vel damnatos fore, qui talia
anima informantur, quare cœ-
lum, nunquam fore constat,
& ita Divus Thomas de po-
tentia, quæstion. 6. articul. 6.
asserit, hoc esse contra fidem,
quavis de hoc alibi fuerit.
Dubius.

Sed secundo probatur, aper-
tè hoc repugnare in ratione na-
turali, quia forma informans
essentialiter habet facere v-
num per se substantiale cū ma-
teria prima, constat autem, in-
telligentiam, cū sit quoddam
ens totale, & completum, non
posse facere vñ per se substa-
tiale cū ipso cœlo, ex duo-
bus enim entibus in actu, non
potest fieri vñ per se: imò
neque Arist. existimavit cœlum
esse animatum anima informan-
ti (ut bene hoc in loco quidā
advertunt) ipse enim 2. de ani-
ma cap. 1. definit animā, quæ est
actus informans, dicens: *Esse an-
imam corporis organici potentia vi-
tam habentis*: constat autem cœ-
lum non esse organicū corpus:
& 3. de anima, text. 6. 2. ait,
animam intellectuam non pos-
se esse in eo, cū repugnat
anima sensitivæ, & vegetati-
væ, quæ ut probauimus, cœ-
lo repugnant, & 8. Physicor.
dicit, intelligentiam magis
esse

esse in vna parte cœli, quam in alia, quod non potest conuenire formæ informanti, cum substantialiter sit in qualibet parte.

Restat ergo totius difficultatis punctum, & controuersia in hac re, vtrum cœlum sit animatū anima assistenti, ita quod nomen animati mereatur. In quare, prima sententia est Aristot. in hoc capite, quem omnes eius expositores sequuntur asserentes, quod quamuis cœlū non sit animatum anima informanti est, tamen informatum anima assistenti, ita quod, esse animatum dicatur de cœlo analogia proportionalitatis, quæ analogia consistit in hoc, quod quemadmodum anima informans est in suo toto, & in qualibet eius parte, per informationē, ita anima assistens informat cœlum per operationem, & motū, quem in ipso exercet. Pro qua sententia tuenda, variè arguunt, authores.

Primò sic arguit Auerroes, quia cœlum producit viuentia, cum Sol, & homo generent hominem, debet ergo ipsum cœlum esse animatum, vt animal producat, quia imperfectum non potest producere perfectius.

Secundò, quia quotiescunque aliqua operatio dependet

à duobus, alterum se debet habere, vt actus, alterum, vt potentia, vt docuit Arist. 2. de anima, capit. 2. qualiter intelligere, depēdet ab intellectu, & specie, ita vt intellectus se habeat, vt potentia, species verò, vt actus informans, sed motus cœli dependet ab ipso, & ab intelligentia: habet se ergo intelligentia, vt actus, nō informans: ergo assistens, est ergo animatū anima assistenti.

Tertiò, quia anima est principium vegetandi, sentiendi, & loco mouendi, vt dicitur 2. de anima cap. 2. non quidem omnium simul, quia anima vegetatiua, non est principium sentiendi, vel intelligendi, sed desunctiue: sed intelligentia in cœlo est principium loco mouendi, ergo est anima cœli.

Quartè, quia corpus cœlestē est prestantius omnibus corporibus inferioribus: sed multa inferiora corpora sunt animata: ergo & cœlum, aliàs esset imperfectius.

Hæc tamen Arist. sententia, quamuis ab eius expositoribus sustineatur, nullus tamen est, quia apertè, non videat eam esse fabulosam, & omninosam; Quod euidentibus rationibus conuinci potest, quia animatum, vt animatum est, dicit vnū per se resultas ex corpore,

& animā; sed ex cælo, & intelligentia nullomodo fit vnum per se: ergo non est animatum. Probat minor, quia in primis in genere substantiæ non fit vnū per se, quia vt supra dixi, ex duobus entibus in actu non potest fieri vnum ens per se in genere substantiæ: constat autem tam intelligentiam, quàm cælum, esse quasdam substantias totales; vel fit vnum per se (vt communiter dici solet) in genere motus, & hoc non, quia genus motus est quantitas, nec ens enim, secundum se pertinet ad prædicamentum quantitatis, constat autem, intelligentiam nullo modo posse constituitur aliquid quantitatum.

Si autem dicas, quòd facere vnum per se in genere motus, re vera non est facere vnū quantitatum, sed facere vnum principium totale motus, in quo genere fit vnum per se ex cælo, & intelligentia. Contrà arguentor, quia si res attente consideretur, duo aliqua facere vnum principium totale operationis, non est, quod ex istis duobus fiat aliquod tertium totale, sed dicuntur esse vnum totale principium, quia vnā operationē causant, sicut Petrum, & Paulū esse vnum principium portandi lapidem, non est quòd ex illis fiat aliqua res tertia, sed quòd

cooperentur eadem actionē, ita que esse vnum, est habere vnā operationem, hoc autem nō est quòd ex vtroque fiat aliquod tertium, tum etiam, quia animatum, vt sic ad prædicamentum substantiæ pertinet: ergo si ex intelligentia, & cælo fit vnum per se in genere animati, iam fieret vnum per se in genere substantiæ ex duabus substantijs totalibus.

Sed obijcies: operari supponit esse: ergo vnum in operatione, supponit vnum in esse: si ergo cælum, & intelligentia sunt vnum in operatione, debent esse vnum in esse, & substantia; atque adeò constituunt vnum animatum. Respondetur esse fallax argumentum, quia cum operatio supponat actiuitatem in agente, & actiuitas proueniat ab actu, omnis operatio supponit actum primum, qui est esse, tamen quia plura habentia diuersa esse, possunt operari eadem actione, si sint agentia subordinata, vt Deus & creatura, ideo non requiritur vnum in operatione esse vnum in esse.

Probat secundò: quia non minus est Deus in re qualibet inanimata per actionem, quam in illa exercet, scilicet illam cōseruando, quàm sit intelligentia in cælo per motum, vtrumque enim ibi est per operationem, vel

Vel secundum alios per suam substantiam, quamvis Deus habeat alios modos essendi, sed quolibet res in animata, v.g. lapis propter hanc Dei assistentiam, non potest dici animatus: alias nihil esset inanimatum: ergo neque esse Angelum cœlo assistentem per motum localem, debet sufficere, ut cœlum dicatur animatum, quia sicut intelligentia essentialiter ordinatur ad movendum cœlum, & naturaliter, ut cœlum moveatur ab intelligentia, ita Deus in quantum causa naturalis universalisissima, natura sua, ordinatur ad hæc inferiora conservanda, per quam conservationem rebus omnibus assistit, & e contra res inferiores postulant, natura sua à Deo conservari.

Quod argumentum rejicit quandam solutionem, quæ ab authoribus contrariæ sententiæ assignari solet, quia dum ipsis obijcitur: etiam navis posset dici animata à nauta in illâ per operationem assistentem. Respondent esse diversam rationem, quia navis non ordinatur natura sua, ut gubernetur à nauta, vel e contra, sed totum hoc fit per artem; at verò cœlum essentialiter ordinatur, ut moveatur ab intelligentia, & e contra, ut intelligentia moveat cœlum: hæc, in qua, solutio illa ratione manet rejecta: quia inter Deum, &

causam secundam, est hæc naturalis ordinatio agentis, & passivi cum tamē hoc non sufficiat ad animationem.

Tertio probatur, quia quamvis intelligentia sit in cœlo, & in qualibet eius parte, sicut est anima in toto, per informationem, malè colligunt auctores oppositæ sententiæ: animatum dici de cœlo, analogia proportionalitatis: quia ad rationem animæ non sufficit esse in qualibet parte, sed requiritur facere vnum per se, cum corpore animato habenti vitam, qualiter non fit vnum ex intelligentia, & cœlo, ut vidimus, imò hoc, quod est esse in qualibet parte cœli, est quædam ratio communis omnibus formis & non solum animabus, malè ergo ex illa assistentia vocatur intelligentia animata.

Ex dictis infero, cœlum nulla ratione esse dicendum animatum, quia hoc dicitur quandam unitatem per se resultantem ex anima, & corpore; quia ex cœlo, & intelligentia nullo modo resultat; & propter hanc rationem colligo secundo, nullam esse animam assistentem, nisi nimis loquamur improprie, quia ex re assistenti, & illo, cui assistit, non fit vnum per se, qualiter debet fieri ex anima, & corpore animato: unde intelligentia non assistit cœlo.

Super II. Liber de Cælo,

cælo, vt anima; sed vt motor mobili: imò esse assis- tens, & esse animam, credo esse terminos repugnantes, sed hæc assis- tentia intelligentiæ in cælo, vt motor mobili, non est, vt insinuauī supra, sicut assis- tentia in naui, quia illa assis- tentia non est ex natura rei, sed ex arte, hæc verò est ex natura rei.

Tertiò infero, aliquos negā- tes in cælo esse differentias po- sitionis, male concedere, cælū posse dici animatum anima assi- stenti, quia assistere re vera nō est animare, vel esse animam, aliās Deus, vt supra probauī, posset dici cuiuslibet rei anima assis- tens.

Vnde ad argumenta pro A- ristotel. sententia facta respon- detur. Ad primum, quod ali- quid concurrere ad generatio- nem alterius, stat duobus mo- dis, vno modo solum dispositi- ue disponendo ad talem gene- rationem, alio modo vltimatè attingendo ipsam generatio- nem substantialem. Dico ergo, quòd cum cælum non sit ani- matum, non habet attingere ip- sam productionem viuentium, sed solum: occurrit ad illam dis- positiue, sicut dicere concurre- re ad generationem muris, quia medio suo calore, & influenza disponit terram, vt media illius

putrefactione generetur mūs, & ad hoc non est necesse, cæ- lum esse animatū, quia non at- tingit ipsius animæ productio- nem, & ita verum est, quòd Sol & homo generet hominem, sed diuersimodè, quia Sol generat dispositiue solum, homo verò propriè.

Ad secundum, illud princi- pium Arist. 2. de anima tradi- tum, quotiescunque vna opera- tio pendet à duabus, alterum se debet habere vt actus, alte- rum vt potentia, debere intelli- gi, quando pendet à duobus in genere causæ efficientis, quali- ter intellectio dependet ab in- tellectu, & specie intelligibili; constat autem, motum cæli nō depēdere à cælo in genere cau- sæ efficientis, quia solum con- currit passiuè, intelligentia ve- rò actiue, vt statim dicam.

Et si obijcias, quòd calefa- ctio ignis dependeat ab igne, & à Deo in genere causæ efficien- tis, non tamen vnum se habet vt actus, alterum vt potentia, Respondetur, hoc principium debere intelligi, quando depen- det à duobus efficienter, tamē ab vno, vt agente quo, ab alio verò vt agente quod, qualiter calefactio ignis dependet à ca- lore illius, vt ab efficiente quo, & ab igne, vt ab efficiēte quod; & ita efficiens quo, se habet vt actus

actus alterius, illi inhærens, non verò debet intelligi de efficiētibus quòd, qualiter calefactio dependet ab igne, & à Deo.

Ad tertium, quòd anima est principium loco mouendi, non quidem circulariter, vt est intelligentia, sed motu recto, vel progressiuo, vt in pluribus animalibus, vel qui sequatur ad augmentationem, qualiter animalia illa dicta conchilia habent moueri localiter.

Ad quartum, corpus cœleste non esse simpliciter præstātius corporibus animatis, sed solum secundum quid, quia est incorruptibile, & perpetuum natura sua, non verò simpliciter, quia quodlibet animatum minimū, verbi gratia formica, multò præstātius est ipso cœlo, cum habeat animam, à qua perfectio simpliciter sumitur, tanquam à forma.

Ex dictis sequitur, quòd ratio, propter quam motus cœli est vniformis, & ordinatus, non est, quia in se habet intellectum illum sic ordinantem, vt falsò quidam antiqui existimarunt, sed quia ita petit illum natura sua, non verò quia habeat animam rationalem, & cognitionem.

Sed dubitabis vltimò in hac quæstione, quare si intelligentia non est anima cœli, indi-

geat cœlum illa tanquam motrice. Est autē ratio dubitandi. Primo, quia omnis motus, vel est à se, vel à generante, sed cœlum non mouetur à generante, ergo à se: non ergo indiget intelligentia.

Secundò, quia omnis passio effectiue oritur ab essentia: sed motus cœli est illius passio, ergo oritur effectiue à forma cœli: non ergo indiget cœlum intelligentia motrice.

Tertiò, quia operationes Angelorum solum sunt velle, & intelligere: ergo non mouēt cœlos.

Sed his non obstantibus dicendum est, cœlum indigere intelligentia, quamuis non vt anima, vt motrice tamen. Ratio autem est, quia ea solum habent in se principium actiuum motus, quæ mouētur propter proprium bonum, & propriam perfectionem, vt patet de viuētibz, quia moueri à se, debet esse propter bonum sui; cum ergo cœli non moueantur propter propriam perfectionem, sed horum inferiorum, vt scilicet sint generationes, & corruptiones, ideò indigent intelligentia mouenti. Vtrum autē hæc intelligentia moueat necessariò ipsum cœlū, quidā existimāt necessariò illud mouere, ita quòd possit desistere à mouēdo, quidā

sicūt. Si supremū corp^o mouet inferiora corpora necessario, scilicet cœlum, ita infimus spiritus, vt Angelus, debet necessario mouere inferiora corpora; existimo tamen nulla ratione posse probari, quod cœlum moueatur ab intelligentia necessario, ita quod illa non possit desistere à mouendo, est enim intelligentia natura sua agens liberum, vnde sicut liberè mouet Angelus alia corpora, ita cœlum, quamuis diuersimodè, quia ex natura rei non ordinatur tanquàm agens naturale ad alia corpora mouenda, qualiter ordinatur ad mouendum cœlum: vnde sicut Deus concurrit liberè ad motum cœli, tamen tanquàm agens naturale, & quod nunquam desistit ab illa operatione; sic Intelligentia tanquàm agens naturale libere mouet, & mouebit cœlum; est tamen longè dispar ratio de supremo corpore, quale est cœlum respectu inferiorum quia illud non est agens liberum per voluntatem, qualis est Angelus.

Vndè ad rationes dubitandi responderetur. Ad primā, quod quando dicimus, omne motum vel esse à se, vel à generante, debet intelligi de motu recto, circularis autem naturalis, neque est à se, neque à generante, sed ab intelligentia.

Ad secundum, quod motus cœli non est passio illius, nulla enim operatio est passio alicuius rei, sicut ridere non est passio hominis, sed potentia siua, ita moueri non est passio cœli, sed habere aptitudinem passiuā ad motum, & hæc oritur ab essentia illius.

Ad tertium dico, quod quāuis operationes interna Angelorum solū sint intelligere, & velle, tamen etiam habent alias externas, vt mouere corpora, in quo multi falluntur, existimantes Angelum nullo modo attingere ipsum motum exteriorē, quia dicunt: Solū operatur Angelus per voluntatem, ita quod ad velle exterius sequatur motus: hoc tamen est falsum, quia non minùs, imò multo perfectiùs operatur Deus per voluntatem, quàm Angelus, cum hoc tamen habet actiones ad extrā, quia concurrit eadem actione qua creatura, quæ est actio ad extrā, sed dicitur operari per voluntatem, quia media sua voluntate se mouet, & quasi sibi impetat, vt actionem ad extrā producat, sicut artifex media intellectione se dirigit

in actionem ad extrā causandam, sic in Ange-

lis dicendum est.

Quest. II. Vtrum in cælo inueniatur sex differentiæ positionum.

ANte quàm explicemus, vtrum in cælo inueniantur differentiæ positionis, explicandum est quid illæ sint, & qualiter sumantur. Primò ergo notandum est, quòd in viuentibus, v.g. in homine, reperiuntur sex differentiæ positionum quia caput est sursum, pedes deorsum, & alterum brachium est dextrum, & aliud sinistrum, pedes autè, tergum verò retrò.

Secundò notandum est, sufficientiam harum differentiarum sumi in ordine ad dimensiones, & in ordine ad diuersos motus, & etiam in ordine ad eundem. In ordine quidem ad dimensiones, quæ sursum sunt, sunt principia longitudinis, eo quòd versus illas sumitur longitudo: dextrum autem, & sinistrum sunt principia latitudinis, autè verò, & retrò sunt principia profunditatis: vnde cum constet, tres tantum esse dimensiones, quarum cuilibet duæ differentiæ correspondent, tantum possunt esse sex positionum differentiæ.

Secundò etiam sumuntur in ordine ad diuersos motus, quia sursum est principium augmentationis, quia per partem supe-

riorem, es scilicet, sumitur alimentum, ex quo prouenit augmentatio, & illi correspondet in parte opposita deorsum; dextrum verò est principium motus localis, quia constat anima aptiora esse ad motum localem in parte dextra, quàm in sinistra ex natura rei, cui correspondet in parte opposita sinistra: ante verò est principium alterationis vitalis, quæ est sensatio, quia in parte anteriori sunt sensus, in quibus sensatio contingit, quia solum à tergo inuenitur tactus, omnes verò sensus simul reperiuntur in parte anteriori, ita principaliter illi tribuitur sensatio. Sumuntur etiam in ordine ad motum localem, quia sursum est, vnde motus, id est, est directiuum motus, quia in parte sursum est imaginatio, media qua anima se dirigit ad motum, & huic oppositum est deorsum: dextrum verò est, à quo motus, quia quantum ad accreationem incipit motus à parte dextra, & illi opponitur sinistrum. Autè verò est, per quod motus, quia per partem anteriorem continuatur huiusmodi motus inceptus, & illi opponitur retrò.

Tertiò notandum est circa ordinem inter has differentias positionum, quòd sursum, & deorsum sunt simpliciter priores

omnibus alijs, quia si loquamur respectu dimensionum, prior est longitudo, cuius principia sunt sursum, & deorsum: si respectu diuersorum motuum, etiam sunt priores, quia augmentatio est prior motu locali, prout enim quam viuens possit moueri, debet augeri, & nutriri, ad habendam in membris quantitatem, & proportionem ad motum localem requisitam, unde quando 8. Physicorum dicitur, motum localem esse priorem omnibus alijs, non debet intelligi in viuentibus, sed loquendo de illo secundum se, quia ratione, quia ubicunque reperitur augmentatio, & alteratio, inuenitur motus aliquis localis, non tamen e contra, quia cælum non augetur, neque alteratur alteratione, quæ sit motus propriè dictus, quia est inter qualitates contrarias, quæ cælo, ut supra vidimus, non insunt; ideo motus localis est vniuersalior, atque adeo prior prioritate vniuersalitatis: respectu verò eiusdem motus localis, etiam patet, quia sursum est unde motus: hoc autem prius est, quia unde motus est pars directiua motus: dirigere autem prius est, quam incipere, & continuare: quod conuenit alijs differentijs. Dextrum verò, & sinistrum, si loquamur in ordine

ad eundem motum localem, vel dimensiones, priores sunt antè, & retrò, quia prior est latitudo in dimensionibus, quam profunditas; & in motu prior est incipere motum, quam continuare: constat autem dextrum, & sinistrum esse principia latitudinis, & etiam continuationis motuum. Si verò loquamur respectu diuersorum motuum, prior est antè, & retrò, quam sursum, & deorsum, quia alteratio vitalis, scilicet sensatio, prior est in viuentibus, quam motus localis, cuius est principium dextrum, quia antequam animal incipiat moueri, habet sensum operationes, cuius est principium antè. Neque est inconueniens idè respectu diuersorum esse prius, & posterius.

Quartò circa essentiam, & quidditatem harum differentiarum aduertendum est, quòd licet differentie positionis promateriali dicant in parte, in qua sunt, qualitatem aliquam, qualiter pars dextra dicit virtutem incipientiam motus, formaliter tamen potius dicunt relationem quandam, quia sursum, ut sic, dicitur respectu deorsum; & sic de alijs. Vnde, quod plures asserunt differentias positionis esse principia motus, non est intelligendum de differentijs positionis formaliter sumptis, relatio

relatio enim non est actiua, sed de parte materiali, cui talis relatio inest, quia pars dextra est, quæ incipit motum; & sic de alijs.

His suppositis, primò certū est in hac quæstione, in viuētib; perfectis horum inferiorū reperiri has omnes differentias positionis, vt in homine, & equo, &c. Est enim in his fursū, & deorsum, dextrū, & sinistrū, antè, & retrò.

Secundò cōueniunt omnes, non reperiri has omnes differentias in omnibus viuētib; quia in plantis non est dextrum, & sinistrum, neque antè, vel retrò, cum non inueniantur in his partibus diuersæ virtutes in plantis, vnde solū reperitur in illis fursum, & deorsum: fursum sūt radices, quia per illas partes sumitur alimentum, sicut in nobis pars superior est fursum, deorsum verò sunt rami. Cuius ratio est, quia planta solū habet augmentationem, cuius principia sunt fursum, & deorsum: in animalibus verò affixis petris, quæ vocantur conchilia, reperiuntur quatuor differentie, scilicet fursum, & deorsum, quia habent augmentatiōē, cuius sunt principia, est etiā antè, & retrò, quia habent alterationem, quæ est sensatio, cuius sunt principia, non verò habent dextrum,

& sinistrū, quia non habent motum localem progressiū, cuius sunt principia illæ differentie: in animalibus autem perfectis, in quibus reperiuntur illi tres motus, scilicet augmentatio, alteratio, & motus localis, inueniuntur omnes differentie.

Tertiò conueniunt omnes, huiusmodi differentias positionis, propriè, & formaliter nō reperiri in rebus inanimatis, vt in lapide, quia hæc non habent partem determinatam, versus quā, aut per quam augeantur, vel moueantur localiter, vel alterentur, sed per quamlibet illorum partem possunt fieri hi tres motus, quod secus est in viuētib; atque adeò differentie positionum sunt propriæ animatorum, solū vero possunt reperiri in inanimatis impropriè, & per extrinsecam denominationem tribus modis, scilicet, per ordinē ad nos, per similitudinē, & per contrapositionem, vt Arist. explicuit in litera capituli, vt vidimus.

Sed obijcies primò, quia in inanimatis inueniuntur omnes tres dimensiones, quarum differentie positionis sunt principia: ergo.

Secundò, quia Arist. cap. de quantitate dixit, quantitatem continuam habere positionē in cōtinuo; sed omnia inanimata

sunt quantæ ergo habent differentias positionis.

Respondetur ad primum, nō satis esse habere dimensiones ad tales differentias positionū, nisi sint partes determinatæ, quæ sint principia illarum, quæ liter non sunt in non-viventibus, cum homogenea fiat.

Ad secundum, aliud esse habere differentias positionum, aliud verò habere positionem in cōtinuo, quia hoc solum est, quòd vna pars sit in alia, vt digitus in manu, nō verò habere differentias positionum.

Restat ergo difficultas, vtrū in cælo insint huiusmodi differentie positionum. De qua prima sententia est Aristotelis in hoc capite, quem ferè omnes eius expositores sequuntur: cuius sententia consistit in hoc, quòd quamvis cælum secundum figuram sit homogenum, est tamen secundum virtutem heterogeneum, & habet distinctas virtutes, quæ sūt differentie positionū, sumuntur autē secundum illum, & eius expositores hac ratione, quòd Polus Antarcticus sit sursum, Arcticus verò deorsum, quia versus hos Polos sumitur longitudo cæli.

Pro quo notant eius expositores, quòd quāvis apud Astrologos sumatur longitudo cæli ab Orienti in Occidens, quia

isti considerant cælum in ordine ad terram habitabilem, esse autem multò maior terra habitabilis ab Orienti in Occidens, quàm ab vno Polo ad alium, tamen quantum attinet ad ipsum cælum longitudo sumitur ab Antartico ad Arcticum.

Docent deinde, dextrum esse Oriens, & Occidens illi oppositum sinistrum, quia ibi est pars inceptiua motus, quia quāvis secundum Aristot. de facto non inceperit motus, cum fuerit mundus ab æterno, tamen si inceperit, ab illa parte deberet incipere, eo quòd ibi est maior virtus: quod colligunt ex effectibus productis in terra Orienti correspondenti, vbi experimur esse multò præstantiores effectus. Antè verò docent esse hoc hæmisphærium, quia per hoc spatium continuatur motus cæli, & illi oppositum est retrò.

Hanc Arist. sententiam probant eius sequaces. Primò argumento ipsius. Cælum est animatum perfectum: ergo habet sex differentias positionis.

Secundò quia illud, quod movetur à parte determinata, & per partem determinatam, habet differentias positionis, quæ sunt principia motus sic facti, scilicet à parte determinata, & per partem determinatam, vt patet

in hominē; qui non mouetur per retrō, sed cœlum mouetur à parte determinata, & per partē determinatam, scilicet ab Orienti, & per hoc hemispheriū: ergo habet differentias positionum.

Confirmant, quia aliàs posset cœlum per quamlibet sui partem incipere, & continuare motum, sicut lapis per quamlibet partem sui potest incipere, & continuare motum deorsum, quia non habet differentias positionum.

Hæc tamen Aristot. sententia adeò falsa est, & fabulosa, ut acerrimus illius defensor Auerroes in hac parte ipsum Aristotelem sustinere non potuerit, & ita negat in cœlo esse differentias positionum, quem sequuntur Alexander Aphrodis. Themistius, & iam in insigni schola Complutensi cœpit hæc veritas introduci à viris doctissimis. Et vniuersaliter, quòd nullæ differentiæ positionum possint esse in cœlo, probatur, quia differentiæ positionum solum inueniuntur propriè, & formaliter in rebus animatis, lapis enim nō habet partem dextrā, vel sinistram, sed cœlum, ut vidimus præcedenti quæst. non est animatum: ergo non habet differentias positionum.

Secundò probatur, quia in

motu proiectorum ideò assignamus qualitatem illā, quæ dicitur impulsus, ut tale proiectum moueatur, quia in absentia, quæ distat à proijciente, non potest proijciens tangere ipsum passum, vnde opus est, illi imprimat virtutē, ut in absentia moueatur; sed intelligentia est semper præsens, & assistens ipsi cœlo, non ergo indiget aliqua qualitate in cœlo impressa, ut illud moueat, sed immediate potest ipsum mouere, male ergo in cœlo assignantur istæ differentiæ positionū, quæ sunt qualitates moriæ.

Sed specialiter tertio de singulis differentiis arguitur, quia ipsi dicunt in Polo Antartico, quæ dicunt esse sursum, esse virtutē directiuā motus, ad modū quo barbitonsor per quandam partem rotæ dirigit illius motum. Quia contra est, quod intelligentia tam perfecte mouet cœlum in hac parte, quam in illa, & æqualiter omnibus assistit per motum, quare ergo magis dirigit in hac parte, quam in illa?

Præterea quia id, quod dicit Aristoteles, scilicet longitudinem cœli sumi ab vno Polo ad alium, est omninò in intelligibile, quia in globo perfecte sphærico, quale est cœlum, tanta est distantia ab

Orienti in Occidens, quàm sit ab vno Polo ad alium: ergo in cœlo de se nulla est maior longitudo in vna parte, quàm in alia, sed solum potest habere maiorem longitudinem in ordine ad terram habitabilem, qualiter illam desumunt Astrologi.

Quartò, quia id etiam, quod dicunt, scilicet Oriens esse dextrum, est omnino falsum, quia id, quod est Occidens respectu nostri, est Oriens respectu aliorum alterius hemisphærij: & id quod respectu aliorum est Occidens, est respectu nostri Oriens: vnde iam essent plura dextra in cœlo: solum ergo in cœlo est Oriens, vel Occidens respectu hemisphærij. Tū etiam id, quod dicit Aristotel. quod si cœlum inciperet moueri, inciperet ab illa parte, est omnino falsum, quia intelligentia non prius mouet vnam partem cœli, quàm aliam, sed totum simul, & ita si inciperet moueri, vt de facto incepit, secundum veritatem omnes partes inciperet simul, quāuis hic motus fiat versus hoc hemisphærium propter rationē infra dicendam.

Ex dictis sequitur primò cœlum non moueri ab intelligentia media aliqua qualitate, illi impressa, sicut nec Angeli mouent alia corpora media qualita-

te illis impressa, sed immediate per se ipsam, quia ibi est presens producens ipsum motum, mediante naturali inclinatione passiva ipsius cœli ad talem motum: tantum tamen requiritur illa qualitas motiua in corporibus, quæ mouentur ab aliquo absente, vt in proiectis, vt media illa virtute tangat ipsum passum.

Sequitur secundò, solum esse differentias positionum in cœlo per similitudinem, sicut dicitur homo pictus, homo per similitudinem, & hac ratione verum est, Polum Antarticum esse sursum, Arcticum deorsum, Oriens nostrum dextrum, Occidens sinistrum, ante hoc hemisphæriū, & aliud retrò, quia cum hæc sumuntur per similitudinem ad hominem v.g. oportet fingere quēdam hominem, quasi insitum ipsi cœlo, & se mouentem simul cum cœlo, qui vt moueretur per hoc hemisphærium, qualiter mouetur cœlum ab Orienti, deberet habere caput, quod est sursum, in Antartico, pedes in Artico, manum dextram in Orienti, sinistram in Occidenti, & faciem, quæ est ante, versus hoc hemisphærium, & ita versus aliud hemisphæriū erit retrò.

Sequitur vltimò, quæ sit ratio

tio, quare intelligentia in cælo existens non dicatur moueri ad motum illius, sicut reliqua, quæ sunt in aliquo toto, dicuntur moueri ad motum illius. Ratio est, quia intelligentia non est in cælo, illi inhærens, sicut inhærent accidentia, quæ dicuntur moueri ad motum illius, sed est quoddam totum completum, per se subsistens, neque est in cælo, ut pars illius, sicut sunt reliquæ formæ substantiales in suis totis, propter quod dicuntur moueri ad motum sui totius, sed solum est in cælo assistendo, sicut Deus assistit in omnib' rebus, quia non dicitur moueri ad motum rectorum.

Vnde ad argumenta pro Aristot. sententia facta respondetur ad primum negando cælum esse animatum, ut supra ostensum est.

Ad secundum, falsum esse cælum moueri à parte determinata, quia omnes partes simul secundum rem in ceperunt moueri: quod autem moueatur per partem determinatam, scilicet versus hoc hemisphærium, non est quia hoc hemisphærium sit ante, per quod continuatur motus, sed quia natura cæli, quamuis inanimatū sit, postulat motum sic factum, sicut graua postulant motum ad locum inferio-

rem, & leuia ad superiorem solum, quia ita petit naturalis cæli inclinatio, sicut etiam planete petunt contrariū motū, scilicet ab Occidentē in Oriens.

Ad confirmationem patet solutio, quod non potest per quālibet partem continuare motū, sed ab Orientē in Occidens, sicut mouentur Planetæ contrario motu, solum quia talem motum exigit natura illius corporis, scilicet, quod fiat per illam partem, quod non petunt graua, & leuia.

Sed dubitabis vltimò in hac quæstione, & capite, quid ergo probat Aristot. hoc capite contra Pythagoricos. Respondetur Aristot. illa ratione, qua impugnavit Pythagoricos, non intendere probare, quod sint absolute omnes differentiæ positionum in cælo, sed hoc probauit post impugnata illorum opinionem, sed solū contendit, quod si ipsi ponunt in cælo dextrum, & sinistrum, etiā debeant ponere sursum, & deorsum, & hoc verè probat, quia sursum, & deorsum sunt priores differentiæ, atque adeò debent ab alijs supponi, & ita contra ipsos opportunè insurgit, quāuis deinde propriam de hac re proferens sententiam, errauerit. Et hæc de hoc capite.

Caput III.

Postquam Aristotel. egit de qualitatibus cælorum, ostendit ex vi motus esse plures cælos: & primò proponit difficultatem, quæ est de inueniendâ huius rei sufficienti ratione. Primò, quia motui cæli, vt supra capit. 4. nihil est contrariū, si autem haberet contrarium, facile esset colligere, esse plures motus corporum cælestiū, atque adeò plures cælos.

Secundò, quia cælum longe à nobis distat, ob eamque rem cognitio illius est maximè difficilis, sed nihilominus pergit ad hanc rem probandam, supponendo tamen, vnumquodque esse propter suam operationē.

Hoc suppositio, sic arguitur per consequentiâ aliquas hac ratione. Cælum est sempiternum, cum sit præcipua pars vniuersi, de quo iam dixerat esse sempiternum: ergo etiam eius motus est sempiternus: Pater consequentiâ, quia vnumquodque est propter suam operationem: tunc sic; motus cæli est sempiternus, sed motus circularis cæli fit circa medium mundi, quod est terra, debet ergo esse terra.

Quod rursus confirmat, quia omnis motus sumitur penes or-

dinem ad aliquod quiescens, penes ordinem ad quem dicatur moueri, vel elogiari, hoc autem quiescens non potest esse aliqua pars cæli. Probat, quia nulla pars cæli quiescit, quia vel quiescit naturaliter, & hoc nō, quia si pars cæli quiesceret naturaliter in centro, quod est fixum, in ordine ad quem sumitur motus localis, tenderet illa pars ad centrum, sicut tendunt graua: neque violenter, quia nullum violentum est perpetuum: constat autem tale fixum medium in motu circulari debere esse sempiternum, sicut est ipse motus circularis.

Arguit deinde hac ratione. Est elementum terræ, quod est medium mundi: ergo datur ignis. Probat consequentiâ, quia si datur vnum contrarium in rerum natura, etiam debet dari aliud, constat autem, ignem, & terram esse elementa contraria, quod intelligit secundum qualitates motiuas, quia secundum alteratiuas, magis contrariatur igni aqua. Tunc sic arguit. A parte rei datur ignis contrarius terræ, quæ sunt elementa extrema: ergo etiam debent dari alia duo elementa media. Probat, quia etiam terræ, quæ est frigida, & sicca, contrariatur aer, qui est calidus, & humidus: & igni, qui est calidus & siccus, contrariatur

riatur aqua, quæ est frigida, & humida: dantur ergo quatuor elementa.

Tunc rursus arguit sic. Si sunt in rerum natura elementa contraria, debent ergo esse generationes, & corruptiones, quæ resultant ex mutua contrariorum actione: unde ultimò colligit, quod si est diuersitas generationum, & corruptionum, debent esse diuersæ lationes, id est, diuersi motus cælorum, per quorum influentiam fiunt, quia si vnus tantum esset, cum sit vniformis, non fierent tam variæ generationes, & corruptiones: si ergo sunt plures motus cælorum, debent esse plures cæli, qui huiusmodi motibus moveantur.

Circa literam.

Circa probationem adducit Arist. ad probandum dari elementum in centro mundi, quod à quibusdam obijcitur de motu circulari Ecentricorum, & Epicyclorum, qui non sunt circa medium, & iam dixi supra c. 2. hos non cognouisse Arist. imò neque in re forsam est verum, esse tales epicyclos, ut plurimi ex Mathematicis contendunt, quæ disputatio illorū est propria, quare hinc solum habet difficultatem illa proposi-

ti) Arist. Quod vnum quodque sit propter suam operationem, quatuor, in quam, sit intelligenda. De qua re bene loquitur Arist. 1. 2. 7. 3. ar. 4. dicens, eam debere intelligi non quidem, quod esse sit propter operari, tanquam propter finem principale, quia finis principalis perfectior est re, quæ ordinatur ad illum: confutata autem operationem imperfectiorem esse ipsa substantia, cum sit accidens, sed propter operationem est tanquam propter finem minus principalem, ordinatum rursus ad ipsum esse, scilicet, ut illa operatione perficiatur ipsum esse rei, quia perfectior est res cum operatione, quam sine illa, cum habeat, quod ipsa dicit, & aliquid amplius, ut dici solet 2. de anima c. 2.

Neque valet si obijcias cælum habere operationem, motum scilicet, non tamē est propter illud, sed propter generationes, & corruptiones. Respondetur enim, quod quamuis cælū sit propter generationem, & corruptionem, tanquam propter finem vltimatum, tamen est etiam propter suam operationem, ut propter finem minus principalem, & non vltimum.

*Disput. II. De influē
tia cœli.*

QUod Aris. in hoc cap. per
tractat de distinctione, &
pluralitate cœlorum, pla-
cuit differre vsque ad disputa-
tionem vltimam horum libro-
rum, quæ erit de compositione
& partibus vniuersi, vbi hæc
omnialatius patebunt, quare
hoc loco à nobis agendum est
de influenza cœli requisita ad
generationes horū inferiorum.

*Quæst. I. Vtrum cœlum agat
in hæc inferiora, & quid
possit agere?*

INferiora hæc pendere à cœ-
lo, & ab eius motu, expresse
determinauit Arist. 1. Me-
teorologicorum capit. 2. dicēs:
*Oportere mundum hunc esse conti-
guum lationibus superioribus, vt
inde eius virtus in hæc inferiora
descendat.* Et 2. Physi. asserit:
*Quod Sol, & homo generant homi-
nem.* Et 2. de genera. tex. 55. do-
cet: *Motum planetarum per lineā
obliquam, scilicet per Zodiacum,
esse causam generationum, & cor-
ruptionum.* Idem docet Augus-
tin. dicens: *Corpora hæc inferiora
per subtiliora suprema gubernari.*
Quod etiam comprobatur expe-

rientia, quā constat, per diuer-
sum Astrorum motum diuersas
in his inferioribus fieri genera-
tiones: & denique ratio est,
quia quemadmodum omnia spi-
ritualia habent dependere in-
feri, & conseruari à primo il-
lius generis, quod est Deus, ita
omnia corpora debent depen-
dere ab vno primo corpore,
quod est cœlum.

Et si obiecias: omne agens
prius agit in propinquū, quā
in remotum: ergo si cœli supe-
riores habent transmutare hæc
inferiora, prius deberent trans-
mutare alia corpora cœlestia in-
termedia, vnde cœlum transmu-
tabile, & corruptibile esset. Res-
pondetur non oportere, quod
agens, quod agit in remotum,
agat in propinquum eadem ac-
tione, sed alia actione distinc-
ta. Patet hoc exemplo commu-
ni de illo pisce, nomine torpe-
do, qui media aliqua qualitate
impressa in rete, habet dein-
de causare in manu piscatoris
torporem, cum tamen illum
non causet in rete, quia est sub-
iectum incapax: eodem ergo
modo cœli superiores agunt in
inferiores illos illuminando,
non verò transmutando, quia
non sunt capaces: in hæc verò
inferiora agunt transmutan-
do.

Sed maxima hîc occurrit diffi-
cul-

cultas, quia si cælum agit in hæc inferiora, sequitur, quod imponat rebus inferioribus necessitatem, atque adeo, quod non sint effectus contingentes. Patet consequentia, quia transmutationes, & effectus in his inferioribus sequuntur ex vi actionis, & influentia cæli in hæc inferiora, cum ergo cælum sit agens necessarium, atque adeo necessario influens, sequitur omnia necessario euenire. Quæ difficultas eadem est cum illa, quæ tractari solet in libris de interpretatione cap. 8. vtrum, si Deus operaretur per modum naturæ, vt de facto operatur cælum, adhuc essent effectus contingentes.

Breuitè tamen hoc, quantum attinet ad cælum, à nobis explicandum est, & quidem Caletan. 1. part. q. 13. art. 6. plurimum laborat in hac re elucidanda, consistit autem eius sententia in hoc, quod quamuis cælum sit agens necessarium, nihilominus tamen non operatur se solo, sed cum causa secunda particulari, quæ quia contingens est, illa prima causa modificatur cum secunda contingenti, & ita sequitur effectus contingens, quod explicat in syllogismo, in quo quamuis maior propositio sit necessaria, tamen si minor est con-

tingens, conclusio ex vtraque procedens non sequitur necessario, sed contingens: & probatur, quia sequitur de billo rem partem.

Eundem modum dicendi sequitur Zumel 1. part. questio. 14. artic. 13. questio. 4. versus finem, hic tamen modus dicendi totaliter difficultatem non euacuat, quia supponit esse aliquam causam contingentem: cuius tamen oppositum contendit probare argumentum, & de quo redit eadem difficultas, quia causæ inferiores operantur ex vi influentia cælestis: ergo cum cælum necessario influat, omnes debent operari in euincibiliter, atque adeo non contingenter.

Quare, reiectis solutionibus quamplurimis, quæ de hac re in simili esse solent. Respondetur, quod in primis, si loquamur de aëribus liberis voluntatis, argumentum nullam habet difficultatem, quia cum actus liberi nostræ voluntatis sint actus spirituales, cælum non habet directè influere in illos, cum sit quid corporeum, sed solum potest moueri indirectè voluntas ex impressione aliqua cælesti impressa in appetitu, vel corpore: verbi gratia si cælum influat in appetitum calorem, vel alias qualitates

tares inclinantes ad libidinem, quamuis ex his contingat attrahi voluntatem ad res libidinosas, & turpes, non tamen necessario, sed libere, quia potest illis resistere, non sequens tales impressiones cœlestes, quia voluntas operatur per cognitionem, quia possunt proponi illi, res libidinosæ, vt non faciendæ: vnde cum voluntas sequatur cognitionem deliberatam, potest ab illis cessare.

Maiores ergo est difficultas de alijs causis merè naturalibus, quæ non habent operari media cognitione, vel arbitrio, & in his dico etiam reperiri effectus contingentes, quantumuis cœlum necessario influat, quia quamuis, quantum ex parte cœli, effectus necessario eueniat, tamen absolute loquendo contingenter euenit, quia non repugnat ab alia extrinseca causa effectum impediri: imò effectus ipse, quantum est de se, est aptus impediri, vel non impediri, & ita absolute loquendo, est in effectibus contingentia.

Sed contra hunc dicendi modum arguit D. Thom. 1. p. q. 115. art. 6. hac ratione, quia adhuc impedimentum, ratione cuius potest effectus vitari, etiam est reducendum in cœlū, quia cœlum est causa illius: ergo necessario ponitur, si cœlū

influit, vt ponatur, vel necessario non ponitur, si cœlum non influit, vt ponatur, & ita si ponitur, necessario vitatur effectus, id est necessario non sequitur: si autem non ponitur, necessario sequitur ex vi influxus cœlestis; nunquam ergo dabitur altera pars contradictionis contingens, scilicet, quod contingenter ponatur, vel contingenter non ponatur: & ita loco citato D. Tho. affert alium modum dicendi, forsan maioribus difficultatibus implicatum, in quo breuitatis gratia non moror.

Quare ad illius argumētum respondeo, eodem modo esse loquendum de illo impedimēto, quod sequitur ex influxu cœlesti, sicut locuti sumus de effectū quolibet absolute, quia illud impedimentum, quantum est ex parte cœli, necessario ponitur, si cœlum ad illud influit, vel necessario non ponitur, si non influit, tamen absolute contingenter ponitur, quia non repugnat illius naturæ poni, vel non poni, propter quod de se, & intrinsece est quid contingens, atque a seō etiam effectus contingenter sequitur, vel contingenter non sequitur.

Quantum ad secundū, quod inquit quaestio, dicendum est in primis, cœlum lumen producere

esse in hæc inferiora, quod ex perientia constat, cum videamus per accessum, vel recessum Solis, quo omnia alia lumen participant, causari dies, vel noctes. Et similiter medio lumine habet producere calorem, & ita experimur noctes semper frigidiores esse, quam dies per absentiam luminis, à quo provenit calor, eo quod continetur virtualiter in lumine propter ipsius luminis eminentiam.

Neque mihi placet hac in re aliquorum sententia, dicentium, cælum non posse in hæc inferiora producere motum, constat enim tempore Februarii maiores concitari ventos, quam in alijs mensibus ex diversa Astrorum predominatione, ad quod non opus est, prius corpora superiora moveantur, quia ut dixi supra, non est necessarium agens, quod agit in distans, agere in propinquum eodem generationis, sed dum occultam virtutem imprimit, potest Planeta in aere causare ventum, & revolutionem: imò id docet Arist. infra cap. 7. dicens. Astra tales facere aerem, ipsum conterendo, scilicet mouendo: neque intelligas ventum esse aliquid distinctum ab ipso aere, quia ex Arist. ventus non est aliud quam aer commotus, ita quod differat ab aere, sicut homo cur

rens differt ab ipso quieto. Denique ex diversa planetarum natura diversæ qualitates producantur in his inferioribus, de quo plura à pluribus traduntur tractatu de sphaera, quæ longum esset hic recensere.

Secundò dicendum est, cælum concurrere ad generationem omnium rerum inanimatarum, siue simplicia fiat, siue mixta, unde habet producere metalla, & lapides pretiosos, quia his omnibus perfectius est cælum. Solum ergo in hac re habet difficultatum, vtrum cælum producat viuientia: de quo post questionem sequentem erit specialis quæstio.

Quæst. II. Vtrum cessante motu cœli, cessarēt generationes, & corruptiones?

Primò certum est in hac quæstione, quod cessante motu cœli possunt esse generationes, & corruptiones de potentia absoluta, quia quod Deus facit medijs causis secundis, potest facere se solo: ergo generationes, quas modò causat mediante motu cœli, posset se solo causare: solum ergo est difficultas, quid fieret ex natura rei.

Secundò certum debet esse in hac quæstione, motum cæli non esse rationem formalem, & agens quo, cælum influat in hæc inferiora, sicut calor ignis est agens quo, & ratio formalis producendi alium calorem, vt optimè vidit Durandus in 2. dist. 19. q. 3. & cum eo Son. 12. Metaph. q. 13. Ratio est, quia ad actionem non est actio: ergo motus localis cæli non est principium quo, operandi in generationes, & corruptiones huius vniuersi.

Tertiò certum esse debet, quod motus cæli non sit ipsa actio, qua cælum concurrat ad generationes, & corruptiones horum inferiorum, quia cælum alia actione influat in hæc inferiora corpora, illa alterādo, alia verò mouendo: quemadmodum ergo in igne alia actio est alteratio procedens ab igne: alia verò motus localis illius.

Solum ergo est dubium, vtrum motus cæli sit conditio necessaria requisita ad generationes, & corruptiones horum inferiorum. In qua re prima sententia est D. Tho. hic lect. 4. & sæpè alibi, Ferrara 2. contra gentes cap. 2. Scot. in 4. d. 48. q. 1. art. 2. Petri Martinez, & Villalpand. hoc loco, & plurium aliorum, qui dicunt, quod cessante motu cæli nullo modo

possent contingere generationes, & corruptiones, ad quam sententiam probandam multa congerunt argumenta.

Primò, quia mouere immotum, est proprium Dei: ergo cælum non potest concurrere ad generationes horum inferiorum, nisi medio suo motu, & ipso non concurrente, non fierent, quia est causa vniuersalis, à qua alia particulares dependent: ergo cessante illius motu, non essent generationes, & corruptiones.

Secundò, quia motus localis cæli, vt Arist. docet 8. Physicor. est primus inter omnes motus: ergo ablato illo auferuntur reliqui. Patet cōsequentia, quia ablato primo in vnoquoque genere, auferuntur reliqua, quæ sunt post illud.

Tertiò, quia sicut cor in animali est præcipua pars ipsi⁹, ita cælum respectu vniuersi: ergo sicut se habet motus cordis ad reliquos motus animalis, ita motus cæli ad reliquos vniuersi motus, sed cessante motu cordis, statim cessant omnes mot⁹ animalis: ergo cessante motu cæli debent omnes vniuersi motus, & mutationes cessare.

Quartò, quia idem, in quantum idem, semper est naturæ facere idem, sed generationes, & corruptiones important quandam

dam varietatem: ergo non possunt provenire à cœlo omnino quieto, & eodem modo se habente.

Quintò, quia cœlum habet influere in hæc inferiora, & in illorum motus, & mutationes, media virtute intelligentiæ, illi assistentis: sed si cessaret motus cœli, non assisteret intelligentia in cœlo: ergo cessante motu cœli, non essent generationes, & corruptiones.

Sed de hac re optimè loquitur Durand. in 2. d. 15. q. 3. asserens, quod etiam cessante motu cœli essent generationes, & corruptiones, quantum non ordinatæ, & cum varietate, & ordine, quem modò habent. Eadem tenet sententiam Scotus in 2. d. 14. quæst. 2. Sonci, 12. Metaph. q. 3. & alij plures. Et quidem quod etiam cessante motu cœli non essent generationes ita ordinatæ, & variæ, sicut modò sunt. Probatur, quia per accessum, & recessum Solis ad signa Zodiaci contingunt diversæ generationes, & corruptiones, qualiter experimur accedente Sole ad Cancrum generari plantas, & accedente ad alia signa multos, & diversos generari effectus: ergo si cessaret motus, quo Sol habet accedere, & recedere ad has partes Zodiaci, quæ vocantur signa, non

esset ista varietas, & diversitas effectuum.

Quòd verò absolutè essent aliqua generationes, & corruptiones cessante tali motu. Probatur primò, quia ut vnum corpus influat in aliud, qualitatem aliquam, non oportet moveri localiter, ut patet de magnete quieto, qui influit in ferrum qualitatem attractivam, quæ illud ad se attrahit: ergo etiam cœlum omnino quietum posset in hæc inferiora influere media aliqua influentia generationis, & corruptionis: quia quod quidam dicunt, scilicet magnetem etiam moveri à cœlo, quia ab illo accipit virtutem, ut producat illam qualitatem, verum est, tamen non indiget ad hoc motu aliquo locali: ergo eadem ratione cœlum medio concursu generali Dei posset in hæc inferiora influere.

Secundò, quia etiam quiescente cœlo Sol illuminaret, ut authores etiam oppositæ sententiæ fatentur; sed Sol medio lumine habet producere calorem quæ est qualitas corruptibilis, & principium generationum, & corruptionum: ergo essent generationes, & corruptiones.

Neque placet quod quidam ad hoc respondent, dicentes illuminationem esse actionem intentionis.

tionalem, & ad hanc non requiritur motus celi, requiritur tamen ad calefactionem inde secutam, quia est actio Physica.

Hoc tamen reuera non satisfacit, quia non minus concurrat celum ad illuminationem, quam ad calefactionem media illa factam: ergo sicut ad illam actionem intentionalem non oportet quod moueatur, etiam neque ad Physicam calefactionem: neque ergo video, cur vnum possit, & aliud non.

Tertio, quia quis dicet, quod si celum non moueretur, & applicaretur stupae igni, quod ignis illam non combureret, & fieret ignis? & ita, vt Durandus inquit loco citato, dicere talem stupam non fore ab igne comburendam, est articulus condemnatus à Doctoribus Parisiensibus.

Vltimo probatur, quia celum empyreum, vt supra capite tertio vidimus, quanuis quietum, habet influere in hæc inferiora, quia hæc est operatio propria celorum, ad quam omnes aliæ ordinantur, licet celum empyreum etiam habeat alium finem, esse scilicet beatorum sedem: non ergo indiget celum motu locali, vt absolute influat, vt causet generationes, & corruptiones.

Neque placet in hac re ratio,

quam ad hanc sententiam confirmandam plures authores adducunt, dicentes, quod si cessante motu celi, non essent generationes, & corruptiones: vel ergo omnia desinerent per corruptionem, vel per annihilationem. Si per corruptionem, cum ad corruptionem sequatur generatio, iam essent generationes, & corruptiones. Si per annihilationem, hoc est impossibile, quia quemadmodum celum non potest esse causa creationis, ita nec annihilationis. Hæc tamen ratio nihil prebat, quia tunc celum non esset directa causa annihilationis, sed Deus illa annihilaret ex defectu conseruantis, si daremus illa non posse conseruari, neque ad inuicem corrumpi, & generari sine motu celi.

Vnde ad argumenta in contrariam partem adducta responderetur. Ad primum, quod immotum potest sumi dupliciter, scilicet immotum id est, non motum localiter, & operari hac ratione immotum, non est proprium solius Dei, vt diximus de celo empyreo; & alijs corporibus. Alio tamen modo sumitur immotum, id est, non adiutum concursu alterius causæ, & celum in tali casu non operaretur hac ratione immotum, quia indiget concursu vniuersali, &

generali Dei, operaretur tamen motum localiter. *Ad secundum* respondetur, esse primum principium patiendi, & recipiendi.

Ad secundum respondetur, esse primum principium patiendi, & recipiendi. *Ad tertium* respondetur, esse diversam rationem de corde, respectu animalis, & de cælo, respectu uniuersi, quia cessante motu cordis moritur, & desinit ipsum cor, eo quod maxime est calidum, requirit illam attractionem aeris factam in pulmone ad sui refrigerationem, & conseruationem, & ita non mirum est, quod pereat animal, & omnes eius actiones: at verò cessante motu cæli non ideo cælum corrumpetur, quia est impassibile, & non conseruatur ratione sui motus, sed ratione suæ propriæ naturæ, à qua habet esse incorruptibile; & ita non ideo pereunt actiones uniuersi, sed posset optimè, vt probauimus, influere in hæc inferiora.

Ad quartum, quod idem in quantum idem, semper est natum facere idem, quantum est de se, tamen ratione dispositionis in passo existētis potest causare diuersa, sicut idem lumen Solis liquefacit ceram, & obdurat lutum; sic etiam ratione diuersæ dispositionis existentis in passo, posset hoc subiectum hoc modo alterari, aliud verò diuersimodè dispositum ex diuersa natura, diuersimodè; & ita essent aliquo modo variæ generationes, licet non cum tanta

varietate, quæ fiunt modo, ut supra dixi.

Ad quintum respondetur, cælum ab intelligentia solum accipere motum localem, tamē influentiam, vel virtutē influēdi non habet ab illa, sed à propria natura, & ita quamvis intelligentia non assisteret in cælo, cessante motu, adhuc cælū ratione suæ propriæ naturæ influeret.

Ex dictis infero, quod si S. Thomas, vel Aristoteles alicubi dixerint, cessante motu cælli, non fore generationes, & corruptiones, debent intelligi quantum ad varietatem, vel diversitatem, quod nos fatemur.

Quæst. 111. Vtrum cælum producat viventia?

Primò certum esse debet in hac quæst. cælum etiam, ut causam principalem concurrere ad generationes inanimatorum, ut supra dixi, eo quod inter corpora inanimata est perfectissimum: quod non est ita intelligendum, quod actio aliqua horum inferiorum immediate pendeat à cælo, ut latius probatur 2. Physic. sed ita quod effectus horum inferiorum tribuantur cælo, ut disponenti ad tales effectus.

Secundò certū est apud omnes, cælum seclusa intelligentia non concurrere ad generationes viventium, quia omnes conveniunt, seclusa intelligentia, illud non esse animatū, sed imperfectius omnibus viventibus; atque adeo non potest concurrere ad illorum generationem.

Solum ergo est difficultas de cælo secundum quod habet intelligentiam sibi assistentem, & illud mouentem. De qua re omnes authores supra citati, quia existimant cælum esse animatum, opinantur concurrere ad generationem omnium animatorum, quia dicunt esse perfectissimum animatum: unde sicut habet influere in generationes aliorum corporum, ita & animatorum. Ad quam sententiam probandam arguunt sic. Primò, quia ex Aristotele, Sol, & homo generant hominem, & Dionysius capite 4. de Divinis nominibus asserit, Solem ad generationem visibilem conferre, similiterque ad vitam, & nutritionem.

Secundò probant, quia quod disponit aliquod passum ad generationem alicuius formæ, dicitur talem formam attingere, sicut quod disponit ad formam ignis, attingit illius generationem: sed cælum media sua influen-

fluentia disponit semen ad generationem viventium, ut omnes fatentur: ergo attingit illorum productionem.

Tertio, quia plurimum animatorum non potest assignari alia causa præter cælum, ut patet de generatione muris, & ranarum, & aliorum.

Opposita tamen sententiâ, scilicet cælum adhuc virtute intelligentiæ non posse producere viuentia, multo verior est, & ea tenentur amplecti omnes, qui existimant, ut nos supra ostendimus, cælum nulla ratione animatum esse, quia si inanimatum est cælum, est imperfectius omnibus viventibus: unde non potest illorum generationem attingere.

Ad quod probandum accommodari possunt omnia argumenta supra facta, quibus ostendimus, cælum nullatenus animatum esse.

Sed specialiter modo probatur hoc, quia cælum ex se, & secundum propriam formam cælli, cum sit inanimatum, non habet virtutem ad producenda animata, neque hæc virtus potest illi communicari ab intelligentia, quia cum intelligentia solum influat in cælo motum, non habet cælum ab illa aliquam substantialē virtutem ad producenda viuentia.

Dicendum ergo est, cælum non esse aliqua ratione instrumentum intelligentiæ ad producenda viuentia, sed nullatenus habere virtutem ad illa producenda, imò neque ad productionem inanimatorum operatur ut instrumentum intelligentiæ; alias intelligentia esset causa principalis: unde posset Angelus producere lapidē, quod est falsum: sed quidquid influit, habet ex propria virtute.

Neque placet hac in re modus dicendi Durandi in 2. distinctione 15. quæstione 1. asserentis, quod quamvis cælum sit inanimatum, & non habeat influere virtute intelligentiæ, ut illius instrumentum: tamen, inquit, adhuc potest producere viuentia, quia quemadmodum, licet semen decisum à viuenti non sit quid vivens, & animatum, adhuc tamen habet virtutem ad producendum vivens: sic, inquit, quamvis cælum inanimatum sit, habet virtutem ad producenda omnia viuentia, & est quasi quoddam semen omnium illorum.

Hic, inquam, modus dicendi non placet, quia semen idcirco habet virtutem instrumentalem ad producendum vivens, quia decisum est à viuenti, à quo accepit qualitates inducendas formæ viventis, & est

reuerā aliquid ipsius viuentis, quanuis non sit viuens, quod non habet cœlum.

Vnde ad argumenta in contrarium facta, respondetur. Ad primum verum esse, quod Sol, & homo generant hominem, tamen diuersimodē, quia homini tribuitur absolutē generatio alterius hominis, quia medio semine proprio, natura sua ordinato ad generationem, illam attingit generationem hominis: Soli verō, solum potest tribui actio, vt alteranti semen ipsum.

Ad secundum, dispositionem ultimam necessariam esse ad introductionem formæ hominis integri ex varijs accidentibus in tali, vel tali proportionē sumptis, quæ omnia simul sumpta non possunt reduci in solam virtutem cœlestem, sed ad exigentiam feminis.

Addo præterea, Non quidquid producit ultimam dispositionem, vt causa principalis, attingere productionem formæ, vt causam principalem, vt latius dixi in Physica, quia cum forma substantialis sit longē perfectior ultima dispositione, contingere potest aliquid esse causam principalem producendī ultimam dispositionem, non verō formam ipsam.

Ad quam rem explicandam, vt possemus exemplo de ouis

in formacem ignis missis, vbi calore ignis disponuntur ad generationem pulli, cum tamen ignis non possit esse causa principalis productionis viuentis, cum sit longē imperfectior illo.

Ad tertium, mures, & alia animalia imperfecta nō produci ultimāte à cœlo, sed à Deo mediantibus præuijs dispositionibus à cœlo influxis.

Et si obijcias, quod effectus particularis, reducendus est ad causam particularem: ergo oportet assignare aliam causam particularem generationis muris. Respondetur, quod hoc argumentum solum militat contra authores oppositæ sententiæ, ponentes hæc imperfecta animalia produci à cœlo: quod cōstat etiam esse causam vniuersalem.

Respondetur ergo, cuiuslibet effectui in particulari dandam esse aliquam causam particularem, vel efficientem, vel materialem, & ita particularis causa generationis muris, est terra sic disposita, quanuis non secundum se, cum etiam sit materia vniuersalis ad plura animalia imperfecta generanda.

(?)

Caput III. V. & VI.

Postquam egit Aris. de pluralitate cœlorum, agit in 4. cap. de figura cœli, docens, illam esse circularem. Primò, quia perfectissimo corpori perfectissima debet competere figura, hæc autem est figura circularis, tum etiam quia cœlum dicitur à celando, & continendo: ergo debet habere figuram aptam ad continendum, hæc autem est circularis: unde dicit, omnia elementa intra cœli superficiem contenta, esse figuræ sphericæ.

Sed in cap. 5. inquit, cur motus cœli magis fiat versus hoc hemisphærium, vt ab Orienti in Occidens, quam e contra. Et respondet, rationem esse, quia natura semper facit melius, cū ergo, vt ipse cap. 2. huius libri docuit, sit hoc hemisphærium ante, & aliud retro, & ante sit perfectior differentia, quàm retro, ideò mouetur per ante, & non per retro.

Deinde cap. 6. agit de vniformitate motus cœli, docens, esse vniformem, præcipuè quia in motu difformi est vigor, status, & decrementum, sicut in augmentatione viuenti, vigor correspondet principio, status

medio, decrementum fini, motus autem cœli, neque habet principium, neque finem, sed fuit ab æterno: ergo non est difformis: hæc autem ratio supponit falsum fundamentum, vt supra vidimus, scilicet motum cœli fuisse ab æterno.

Quare secundo melius id probat, quia si motus cœli, non esset vniformis, sed modo intensus, modo remissus, vel hæc intensio proueniret ex mutatione mouentis, vel mobilis, quia, inquam, diuersimodè sint disposita secundum qualitates, constat autem cœlo, vel intelligentiæ nihil de nouo aduenire, est ergo vniformis, quod non est intelligendum, quòd sit equè velox, quantum ad omnes partes, quia quodlibet corpus globosum, habet moueri tardius versus Polos, quam versus medium, vt patet in rota, sed dicitur vniformis respectu cuiuslibet partis in se, quia vna pars nūquā mouetur tardius, quàm in alio tempore, quamuis vna pars in comparatione alterius partis, tardius moueatur.

Caput VII.

Agit Arist. in hoc capít. de partibus cœli, quæ stellæ vocantur, vtrum scilicet

sint naturæ cœlestis, vel elementalis, proponens rationem dubitandi, quæ de hoc esse poterat, quia Astra habent calefacere inferiora, vt patet de Sole, & alijs astris calidis, vnde cum calefacere sit proprium ignis, videtur quod sint naturæ ignis. Respondetur tamen vanam esse rationem, quia calefacere, non solum conuenit igni, sed pluribus alijs rebus, quia etiam, inquit, motus est causa caloris: vnde, inquit, stellæ habent causare calorem in aere, quia causant in illo media influentia ventum, & commotionem, qui motus est causa caloris. Vnde respondet stellæ non esse de natura elementalī, sed de natura cœlesti. Quod probat, quia stellæ habent secundum naturam moueri motu circulari, corpora autē elementalīa habent moueri motu recto: ergo non sunt de natura elementalī.

Circa literam.

HOc loco disputari solet, vtrum motus sit causa caloris, & quomodo, & quidem circa eam quæstionem, vtrum motus sit causa caloris, nō potest esse aliqua controuersia, sunt enim plures experientie ad hoc probandum, videmus enim rotam molendini,

quando absque tritico mouetur, maximum calorem, in dō, & ignem causare, quod etiam experimur in percussione filicis.

Solum ergo est hīc aduertendum, quod quamuis motus ex sua ratione habeat esse causam caloris, aliquando tamen per accidens, & ex alio adiuncto, habet causare frigus, quod contingit primo in motu flabeoli, quo faciem refrigeramus, & aere ab ore misso solemus ius infrigidare, hoc tamen est per accidens, quia per illum motum auferuntur partes aeris calidiores existentes iuxta faciem, vel ius, & cum deinde adueniant alie frigidiores, refrigeratur facies. Tum etiam, quia aere ab ore ferè cōcluso exiens ex paruitate orificij condensatur, densitas autem petit frigiditatem. Similiter contingit aquam stantem facilius à Sole calefieri, quàm fluentem, quia radij solares facilius refranguntur ex aquis quietis, quàm ex motis, & quia per lumen producit calor, ideo sunt calidiores aquæ stantes quàm fluentes, & hæc est eadem ratio, quare in terra existente in conualibus multo maior calor inueniatur, quàm in vertice montis, quia, inquam, in conualibus aer est quietus, & ita melius participat

capit calorem causatum ex refractione radiorum solarium à terra procedentium, quam aer existens in vertice montis, quia in vertice modò vnus, modò alius aer aduenit, & ita non potest ita bene participare radiorum refractionem, & calorem ex illa causatum.

Maiores ergo est secunda difficultas in quæstione proposita, scilicet quæ sit ratio, quare motus sit causa caloris, & quidem quidam dicunt causam esse, quia in quolibet mixto sunt omnia elementa, & per motum illius corporis, producant ignem, qui cum antea esset suffocatus, quasi reuiuiscit, & præminet, atque adeò maiorem causat calorem. Hæc tamen sententia insufficiens est, & falsa, quia secundum Aristotelem in hoc capite, & experientiam, astra causant calorem, aerem conterendo, & confricando, ut amplius infra patebit, cum tamen aer non habeat in se ignem aliquem, eo quod non est mixtum, est etiam falsa, quia ignis non est in mixto formaliter, ut possit dici suffocatus, sed solum est eminenter, & virtualiter.

Quare Auerroes hoc loco asseruit causam esse, quia proprium est mobilis esse calidum, unde cum actu mouetur, fit a-

ctu calidum, hoc tamē bene impugnat D. Thom. hoc capite, quia mobile absolute loquendo, abstrahit à mobili motu calefactionis localis, vel frige-
factionis: ergo non est illi magis naturalis calefactio, quam frige-
factio.

His ergo relictis opinionibus, duplex huius assignatur causa: prima est, quam loco citato tradidit D. Thomas, quia scilicet primum in vno quoque genere, est causa reliquorum, quæ sunt post illud. Vnde quia motus localis est prior omnibus alijs motibus, est causa calefactionis, quæ est prima inter alterationis.

Melius tamen hoc secundò explico, & dico primò, certum debere esse, quod motus localis non sit causa propriè loquendo respectu caloris, quia motus localis est actio, & ad actionem, qualis est calefactio, non est actio.

Secundò certum debet esse, quod motus localis, non sit causa calefactionis, sumpta causa pro causatione, ita quod ipse motus localis sit productio caloris, quia constat productionem caloris esse alterationem, cū terminetur ad qualitatem: motus autem localis non est alteratio.

Dicendum ergo est, causam quare motus sit causa caloris in viuētibus facilem esse, quia per motum localem spargitur sanguis, qui calidus est, ad omnes corporis partes atque adeò illas calefacit. Et similiter per maiorem motum cordis producuntur spiritus vitales, qui etiam per motum localem sparguntur, & calefaciunt corpus. In non viuētibus autem ratio est, quia partes ipsius mobilis confricantur cum aere medio, & inter se: ratione cuius confricationis, & collisionis corp^o, quod mouetur, rare fit, & ad raritatem sequitur calor, qui est illi connaturalis, non quidem, quia raritas habeat producere calorem, quia raritas non est qualitas actiua, si enim corpus rarum apponamus iuxta densum, rarum nō rarefaciet aliud, neque e contra; signum ergo est raritatem, vel densitatem, non esse qualitates actiuas, & ita solum sequitur calor ad raritatem per subordinationem, sicut ad imaginationem, qua brutum apprehendit aliquod obiectum delectabile, sequitur in appetitu quoddam desiderium absque aliqua Physica causalitate imaginationis, & si illa rarefactio sit magna, sequitur maximus calor, atque adeò ignis, vt patet in percussione silicis.

Ex dictis infero primò, male aliquos asseruisse, quòd corpus motum in vacuo, non acquireret calorem, quia dicunt, quòd tunc tale corpus, non haberet confricationem, quia non est medium per cuius collisionem habeat confricari. Hoc tamen falsum est, quia si per vacuum moueretur corpus aliquod fluidum, vt aer, quamuis illud tunc non confricaretur, & collideretur cum medio, quia iam supponimus moueri per vacuum, tamen per illum motum partes ipsius aeris, quia fluide sunt, ad inuicem inter se confricarentur, & colliderentur, ad quam confricationē sequeretur quædam noua raritas, & ad illam nouus calor.

Secundò infero, quæ sit ratio quare astra dicantur calefacere, aerem ipsum conterendo, & confricando: pro quo aduerte, quod in aere potest duobus modis causari calor ab astris superioribus: vno modo medio lumine, qualiter Sol aerem calefacit medio suo lumine: alio modo dicuntur astra calefacere aerem, ipsum conterendo, & confricando, vt docuit Aristot. hoc capite, non quidem, quia astra immediatè, & per se ipsa conterant ipsum aerem, constat enim non esse contigua cum aere, vt possint cum illo confricari,

ri, vel conteri, sed quia media tali, vel tali influenza habent in illo causare reuolutionem, & ventum, vt patet in tēpore Februarij, ad quam reuolutionem aeris, quia illius partes inter se, medio illius motu confricantur, sequitur calor, nisi per accidens aliunde istæ partes motæ habeant frige fieri, vt patet de vento, qui dicitur Circius, & de ventibus transeuntibus per partes niue coopertas, vbi frige fiunt, & per accidens illæ motus est causa frigiditatis, per se tamen ex illo motu, & confricatione sequitur calor, neque opus est, quod astra, quæ habent causare reuolutionem in aere, causent illam in cœlis inferioribus, quia vt supra dixi non est opus, quod agens, quod agit in remotum, agat prius in propinquum eodem genere actionis, sed alia actione diuersa, producendo scilicet in illis lumen, sicut Sol producendo in inferioribus orbibus lumen, habet calefacere aerem inferiorem.

*Compendium reliquorum
huius libri.*

IN reliquis capitibus huius libri, agit Aristot. de motu, & figura stellarum, & de illarum pluralitate. Deinde verò

in duobus vltimis capitibus disserit de terræ immobilitate. Quæ omnia, vt intelligas aduertendum est supra dictis c. 3. in lib. omnes orbes cœlestes specie differre inter se, & quod stellæ non habent moueri motu proprio, quia sic scinderent cœlum, & illud corrumpere, sed habent moueri affixa in cœlo, sicut nodus in tabula. Vtrum verò astrum distinguatur specie à suo orbe, in quo est, v. g. Luna à suo orbe, probabilior sententia est esse idem numero corp⁹ differens secundum maiorem densitatem, & lucem ab alijs partibus: quemadmodum differt nodus à reliquis partibus tabulæ solum secundum modum quendam, & virtutem, & ita facies illa, quæ in Luna apparet, causatur ex diuersitate partiū secundum raritatem, & densitatem, & secundum maius, & minus lumen, diuersimode in talibus partibus receptum.

Ex quibus rursus aduertendum est, quod quemadmodum cœlum est figuræ sphaericæ, ita etiam stellæ sunt talis figuræ, quia quemadmodum cœlo, quia perfectissimum corpus est, competit figura perfectissima, qualis est circularia, ita etiam stellis, cum sint de natura cœlesti, vt capite præcedenti probauit Aristotel. debet competere il-

ia figura; tūc etiā, quia ad motum circularem, qualis est motus stellarum, est accommodatissima: vnde fit, quod Luna solum appareat in propria figura in plenilunio, in alijs verò temporibus non apparet, sed dimidia, quia cum participet à Sole, propter terrā impediētem nō habet totam illam illuminare, atque adeo non apparet tota, vt est, nisi solum in plenilunio, & secundum hanc diuersitatē habet sortiri diuersa nomina, quia quando apparet, in cornua curuata, ab antiquis dicebatur Menoides: quādo verò est æqua proportionē diuisa, appellatur Dichotomos: quando verò iam ferè plenum habet circulum, dicitur Amphitritos. Quando verò est tota rotunda secundum propriam figuram, vt in plenilunio, vocatur Panselinos.

Circa quod etiam est aduertendum, non omnes stellas esse eiusdem speciei, vt falso putauit hic Auerroes, quia re vera experimur diuersos, astrorum effectus, & influētiam, nullum autem est aliud, vnde illarum diuersitatem possimus colligere. Docet tamen Arist. in suprema sphaera magnam multitudinem stellarum inueniri, cum tamen in alijs solum sit vnica, vt patet de orbe Solis, & Lunæ, &c. Ratio autem est propter magnam

primæ sphaeræ perfectionem supra omnes alias, vt pote quia magis accedit ad perfectionem primi motoris, cum habeat omnes alias monere: de qua prima sphaera docuerat Aristot. 2. de generatione text. 55. motum diurnum illius esse causam perpetuitatis in rebus, motum verò Solis per Zodiacum esse causam varietatis in generationibus & corruptionibus, quia Sol, dū ad diuersa Zodiaci signa peruenit, cum magna diuersitate influuit, talem autem modum influendi, ita varium, non habet primum mobile.

Tandem vltimò disputat Aristot. de terræ immobilitate, circa quod aduerte in primis, certum esse terram esse sphaericam saltem cum ipsa aqua, ita vt ex illa, & aqua fiat quoddam corpus globosum sphaericum, atque rotundum, non quidem mathematicè, cum constet, esse in terra montes supereminētes alijs partibus, sed physicè, quia ista omnia in comparatione vniuersi pro nihilo reputantur, & ita falsa est quorundam antiquorum opinio, qui dicebant terram habere figurā tympani (ò como atambor) hoc autem est falsum, quia re vera necesse est terram habere figuram sphaericam, quia cum grauis sit, quando vna pars multum alijs

præminet, debet ruere ad faciendum globum.

Et si dicas, quod elementa non grauitant, vel leuitant in proprio loco, vt dicemus lib. 4. ergo illa pars sic præ alijs eleuata non potest secundum naturam ruere ad faciendum globum.

Respondetur, partem illam sic magis præeleuatam non esse omnimodo in loco naturali, quia natura sua postulat confluere ad faciendum globum, & ita quando plurimum eleuatur, tandem ruit.

Circa locum autem terre, rursus sciendum est, illam tenere medium mundi, in quo etiam plures antiqui errarunt, ponentes illam extra centrum mundi. Ratio autem quare necessario est in centro mundi, est quia ignis, qui est contrarius terre, secundum motum habet tendere ad circumferentiam circule Orbis Lunaris: ergo & terrae debet e contra moueri ad partem oppositam, qualis est medium contentum in illa circumferentia, ita quod ex terra, & aqua fiat vnus globus, habens centrationem respectu vniuersi, vt videre est in mapis.

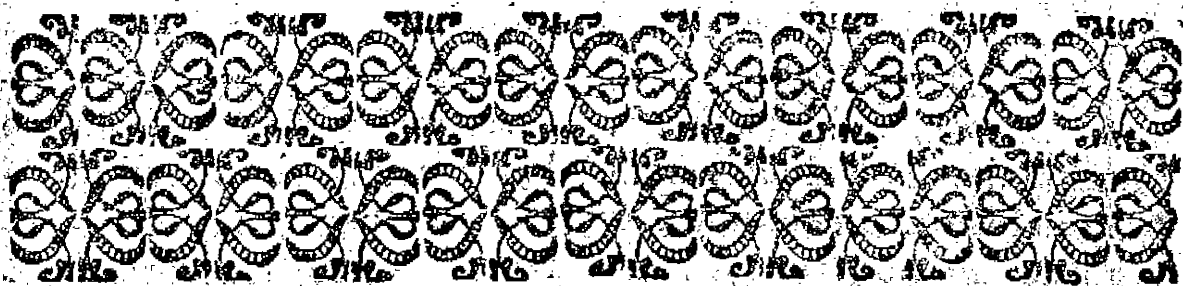
Circa immobilitatem autem terre aduertendum est, fuisse

quorundam sententiam, qui dicebant cælum perpetuo quiescere, terram verò moueri in suo loco motu circulari, vt diuersimode influentiam cæli reciperet. Hæc tamen sententia aperte falsa est, quia si terra circulariter moueretur, possemus nos aliquo modo videre Polum Antarcticum, quod nunquam fit, ergo.

Præterea, quia omnia ædificia ruerent tali motu, sicut ruerent facto terre motu. Præterea, quia si sagittam sursum directe mittas, cadit ad eandem partem terre, in qua fuit emissa: ergo signum est, terram quiescere, alias quando directe mittitur, non posset ad eandem partem, à qua missa est, peruenire, quia pars terre, à qua missa est, iam discessisset ab illo loco, & huic consonat Ecclesiast. 1. *Terra in vniuersum stat.* Et Psal. 103. *Fundasti terram super stabilitatem suam.* Denique hæc omnia, quæ hic pro more Complutensis Academicæ obiter, & imperfectè attingo, infra in disputatione vltima horum librorum, quæ omnium eorum materiam com-

plectitur, latius explicabo.

(?)

LIBER TERTIVS

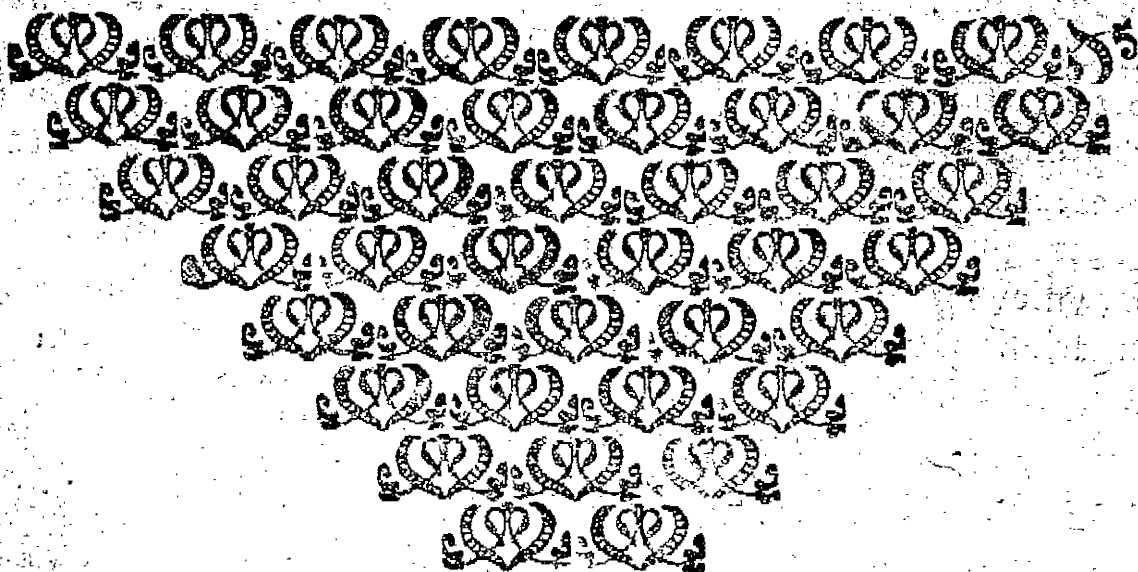
de Cœlo.

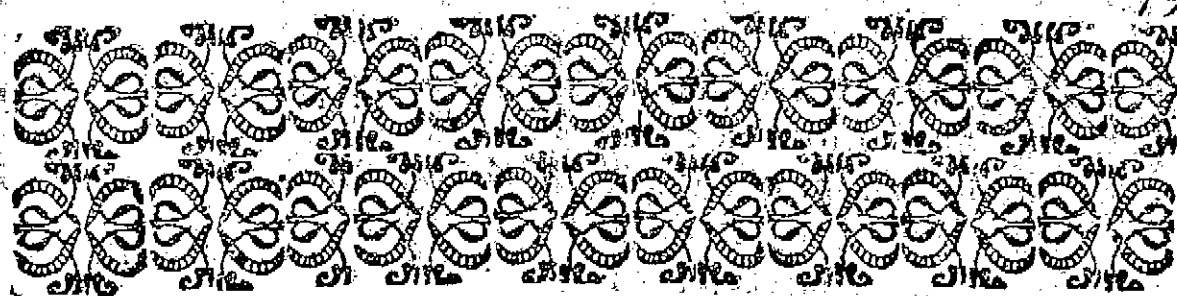

IN toto 3. libro, qui octo capita continet, agit Arist. de numero elementorū, docens esse quatuor, contra Anaxagoram infinita, & dissimilia elementa ponentē, & contra Anaximenem, & Heraclitum, qui vnum tantum assignarunt, de quo, & de transmutatione

elementorum (de qua in reliquis capitibus differit Arist.) solent fufius omnes agere 2. de generatione, & infra latè disputabo. Et ideò de hoc modò nihil dicendum est, neque in toto hoc libro aliquid peculiare, & scitu dignum inueniens præter, ea, quę 2. de generat. traduntur.

(?)

LIBER QVARTVS de Cœlo.

CAPVT PRIMVM.

AGIT iam Ari-
stot. hoc libro,
qui sex capita
cōtinet: de qua-
litate moti-
uis elementor-
um, postquam in superiori ege-
rat de qualitatibus alteratiuis,
& hoc capite solum intendit
definire, & diuidere graue, & le-
ue, dicit ergo, graue aliud esse
tale simpliciter, vt terra: aliud
in comparatione, vt aqua, quæ
respectu aeris, grauis vocatur.
Similiter leue dupliciter est, a-
liud simpliciter tale, vt ignis, a-
liud in cōparatione, vt aer, qui
respectu aquæ leuis dicitur. Do-
cet similiter in locis quendam
esse locum simpliciter superio-
rem, & adhuc tendunt leuia
simpliciter, alium simpliciter in-
feriorem, & ad hunc tendunt
grauia simpliciter: alia verò sūt

locā media, & ad hæc tendunt
graue comparatione, & leue cō-
paratione tale.

Circa literam.

Videtur terram non esse sim-
pliciter grauem, plūbūm
enim est grauius terra, cum
videamus maius habere pōdus.
Tamen respondetur, quod si
terra esset in sua naturali dispo-
sitione, qualiter forsan sunt par-
tes centrales, esset grauior plū-
bo, quia plūbūm est graue,
quia participat terram: ergo ter-
ra est magis grauis secundum
se, quia propter quod vnūquod
que tale, & illud magis.

Sed aduertendum est rursus,
quamlibet partem terræ esse
ita grauem quantum ad inten-
sionem, sicut tota terra: & idem
est de alijs elementis quantum

ad suas qualitates. Ratio est, quia grauitas terræ est qualitas secunda, quæ oritur ex commixtione primarum qualitatum, scilicet ex frigiditate, & siccitate: sed quælibet pars terræ habet frigiditatem sicut tota terra, sicut etiam quælibet pars ignis habet calorem ut octo: ergo est ita grauis quantum ad intentionem sicut tota terra, cum hoc tamen velocius mouetur magna pars terræ, quam parua illius portio, quia maior multitudo materiæ est ratio citius operandi, imò & producendi effectum intensiorem, quam fiat ab agenti raro, ut dixi in de generatione, capite 7. quia eo ipso quod est maior materia, est maior forma, quæ est principium operandi, hoc est, magis extensa, sicut magnus ignis citius calefacit, quam paruus, quia quauis materia non sit principium agendi, est tamen

ratio, quare forma, quæ est principium agendi, sit

maior, vel ma-

gis exten-

sa.

?

Disputatio ult. De qualitatibus motiuis elementorum.

Quæst. I. Vtrum qualitates motiue elementorum differant specie.

Certum est in hac quæstione, grauitatem, vel leuitatem, cuiusuis elementi sit, pertinere ad speciem subalternam potentie actiue, quæ est secunda species qualitatis, quia omnes istæ qualitates motiue sunt principia agendi, vel operandi, quæ est definitio potentie actiue, sunt enim principia motus localis. Solum ergo est difficultas, vtrum sint eiusdem speciei infimæ.

Est autem ratio dubitandi, quia potentie, quales sunt istæ qualitates, debent distinguiper actus, quos respiciunt: sed grauitas terræ, & aquæ, respiciunt eundem motum deorsum secundum speciem, solum differentem secundum magis, & minus: ergo sunt eiusdem speciei. Et idem est de leuitate ignis, & aeris, quæ etiam respiciunt eundem motum sursum.

Secundò, quia grauitas in terra

terra oritur ex frigidityte. Similiter grauitas aquæ, sed non differunt specie frigiditytas terræ, & aquæ nisi solum secundum magis, & minus: ergo neq; grauitas vtriusque. Et idem est de leuitate ignis, quæ oritur ex calore; constat autem calorem aeris esse eiusdem speciei cum calore ignis: ergo etiam leuitas aeris, & ignis.

Nihilominus dicendum est grauitatem terræ, & aquæ specie differre, & similiter leuitatem ignis, & aeris. Probatur primo, quia grauitas terræ, quantumvis sit remissa natura sua, perducit terram ad locum infimum mundi, secus verò grauitas aquæ, quantumvis intra propriam naturam intendatur, semper enim aqua postulat esse supra terram: ergo hæ duæ grauitates non tantum differunt secundum magis, & minus, sed sunt diuersæ rationis.

Secundò, quia qualitates motuæ elementorum sunt quædam propriæ passionēs, quæ oriuntur ab essentijs illorum, sicut risibilitas oritur ab essentia hominis, sed omnia elementa habent essentias distinctas in specie: ergo etiam illorum passionēs, quæ sunt istæ qualitates motuæ, debent specie distingui.

Tertiò, quia idèò albedo differt specie à nigredine, quia ori-

tur ex diuersa cōmixtionē primarū qualitarum: sed grauitas terræ oritur ex diuersa cōmixtionē qualitarum à grauitate aquæ, quia grauitas terræ non solum oritur ex frigidityte, sed ex cōmixtionē frigiditytis cū siccitate in tali tertio: grauitas verò aquæ ex cōmixtionē frigiditytis cum humiditate, quæ sunt diuersæ cōmixtiones. Et idem est de leuitate ignis, quæ oritur ex cōmixtionē caloris cum siccitate; leuitas verò aeris nascitur ex cōmixtionē caloris cum humiditate.

Et si inquiras, quæ sit ratio, quare aer vocatur absolutè leuis, & aqua absolutè grauis, cum sit certum, vt vidimus in litera, aquam in cōparatione terræ esse leuem, & è contrà aerem in cōparatione ignis esse grauem. Respondetur rationem esse, quia descensus est proprius grauis: & quia aqua descendit per plura elementa, quàm ascendit; quia descendit per ignem, & aerem, & ascendit solum per terram; idèò absolutè grauis vocatur: aer verò è contrà dicitur absolutè leuis, quia per plura ascendit, quàm descendit, vt perueniat ad suum locum, quia ascendit per terram, & aqua descendit per solum ignem, & idèò dicitur absolutè leuis.

Vnde

Vnde ad primam rationem respondetur, quod grauitas terre, & aquæ non quomodocumque respiciunt motum deorsum, sed in ratione naturalis, constat autem motum deorsum terre in ratione naturalis differre specie à motu deorsum aquæ, quia habent diuersos terminos ultimos, quia ultimus terminus motus naturalis terre, locus illius est, & ultimus terminus motus aquæ, est locus eiusdem aquæ, quæ sunt loca differetia.

Ad secundam iam patet, quod non oriatur grauitas terre ex sola frigiditate, sed ex commixtione qualitatum terre, quæ diuersa est à commixtione qualitatum aquæ.

Caput II. & III.

IN Hoc cap. 2. tantum recenset quorundam antiquorum opiniones circa grauitatem, & leuitatem elementorum, in capite verò tertio docet, quare graua deorsum, leuia verò sursum ferantur. Ad quod supponit, quod motus non est à quouis in quoduis, sed à quodam in quoddam, id est, à determinato in determinatum.

Secundo supponit omne mobile, quod motu secundum naturam mouetur, tendere ad propriam perfectionem, vt sanabi-

le habet tendere per sanitatem ad sanitatem.

Hoc supposito respondet, dicens falsam esse eorum opinionem, qui dicebant ideò particulam terre moueri ad centrum mundi, quia ibi sit terra sibi similis. Quia contra arguit: quia ex hoc sequeretur, quod si poneremus illam in concauo Lunæ, moueretur particula terre secundum naturam ad concauū Lunæ, atque adeò deorsum.

Ratio ergo, inquit, est, quia in centro, & medio mundi, est sua perfectio, quia ibi naturaliter conseruatur à cælo, quantumvis ibi nulla alia esset terra: vnde inquit, sicut quæretī, cur sanabile mouetur ad sanitatem, respondemus, quia sanitas est perfectio illius, ita quæretī, cur graua ad medium mundi tendant, respondendum est, quia ibi est sua conseruatio, & perfectio, quantumvis, inquit, est differetia, quod sanabile, & augmentabile indigent aliquo extrinseco, vt acquirant perfectionem sanitatis, vel augmentationis: graua verò nullo extrinseco indigent ad suum motum deorsum, sed in se ipsis habent principium sui motus: sanabile verò non, nisi fortè sit parua ægritudo, tunc enim quando est parua ægritudo in vna parte, illa reducit ad sanitatem ab alia parte sana:

sanā: per quæ verbā videtur innuere Arist. id quod 2. Phisic. adnotavi, scilicet graua, & leuia habere in se principium sufficiens suis motus, & ita non esse, cur reducamus talem motū ad generans.

Circa literam.

Circa literam huius cap. nisi alibi iam actum fuisset, disputandum esset de mouente grauium, & leuium: vtrū, inquam, à se, vel generante moueatur, quod attigit Aristoteles illis verbis: *Graua verò, & leuia in se ipsis principium sui motus habent.* Sed de hoc omnes tractāt 2. Phisicor. solum hīc aduerte, quod quando dicit, augmentabile indigere aliquo extrinseco ad augmentationem, non intelligit tanquā principio effectiuo, augentur enim viuētia à se ipsis, sed tanquā materia scilicet, indigent alimento.

Caput III.

Agit Aristot. in hoc cap. de diuersitate grauium, & leuium, & dicit quoddam esse elementum simpliciter graue, vt terra aliud simpliciter leue, vt ignis, elementa verò me-

dia, inquit, partim grauitatem, partim leuitatem habent, quod nō intelligas, quod aqua habeat duas qualitates motiuas, haec enim nulli elemento, imò, nulli corpori inest, sed vna, & eadem qualitas motiua aquæ vocatur grauitas in comparatione aeris, & leuitas in comparatione terræ. Rursus ponit aliam differentiam, quod omnia elementa præter ignem habent quandam grauitatem in suo loco, cuius signum, inquit est, quod videmus vitem aere plenum maiorem habere grauitatem, & pondus, quā vacuum: ergo aer grauitat in proprio loco.

Quest. I. Vtrum elementa grauitent in proprijs locis.

Primò certum est in hac questione, omnia elementa retinere in proprio suo loco duas qualitates motiuas, verbi gratia, terra adhuc in proprio loco retinet suam grauitatem; neque enim est qualitas citò transiens, sed est passio terræ semper, & vbicūque sit, illam comitans: solum ergo est difficultas, vtrum terra in proprio loco grauitet, id est, imprimat vim ad descensum, sicut lapis in superiori loco detentus, dicitur grauitate, quia habet pondus,

& pellit ipsum corpus detinēs:
& idem est de alijs elementis,
vtrū inquam, in proprijs locis
habeant grauitare, vel leuitare.

In qua re prima sententia est
Aristotelis hoc capite, quē plu-
res sequuntur, qui asserit omnia
elementa præter ignem grauita-
re, & quandam imprimere vim
ad descendendum.

Pro qua sententia est in pri-
mis illud argumētū Arist. quod
videmus vitem aere plenū ma-
ius habere pondus, quā vacuū:
ergo ideò est, quia aer in pro-
prio loco grauitat. Ad quam sen-
tentiam probandam rursus ar-
guunt illius fautores, quia vide-
mus lignū centum librarum ve-
locius moueri per aerem plum-
bo vnus libræ. Deinde verò
per aquam, si parua sit, non po-
tens lignū sustinere, velocius
mouetur plumbum, quā lig-
num: ergo ideò est, quia aer, qui
maior est in ligno, quā in plu-
bo, eo quod habet plures poros
grauitabat in proprio loco.

Tertiò, quia aer velocissimè
mouetur ad replendum vacuū
relictum in aqua, violenter ta-
men ascendit ad replendum va-
cuū in igne: ergo ideò est, quia
grauitat in proprio loco, ratio-
ne cuius facilius ascendit, quā
descendit.

Quartò, quia si daremus plu-
bum vnus libræ habere de ter-

ra, aqua, & igne, tantum, ac lig-
num cētum librarum, velocius
moueteretur lignum centum li-
brarum, quā plumbum vnus
libræ, sed nō ob aliud, nisi quia
magis haberet de aerē, quā
plumbum: ergo ideò est, quia
aer grauitat.

Quintò de aere id probat Al-
bertus; quia humiditas magis in-
grauitatem, quā in leuitatem
inclinat: sed aer est humidus: er-
go debet grauitare.

Sextò denique, quia dū quis
ab alto loquitur, ille sonus me-
lius auditur in partibus infimis,
& ita sedes ad loquendum in al-
to situ collocari solet. Ideò er-
go est, quia particulæ aeris, in
quibus sonus subiectatur, descē-
dunt, & ita secum deferunt so-
num: ergo aer grauitat in pro-
prio loco.

Sed etiam in hac re à nobis
deferendus est Arist. est enim sē-
tētia eius falsissima, & ita oppo-
sitā sequutus est Ptholomæus,
Simplicius, Themistius, & alij,
qui dicunt aerem non dici leuē
secundum quid, quia sit etiam
aliquo modo grauis, quia vnus
elementi simplicis debet esse
vna qualitas motiua simplex, vn-
de aer solum habet leuitatem,
dicitur tamen grauis in compa-
ratione ignis. Quod tamen nul-
lum elementum possit in suo lo-
co grauitare, nec leuitare, ita
quod

quod imprimat vim ad ascendendum, vel descendendum à proprio loco, probatur euidenter, quia si elementa in proprijs locis grauitarent, vel leuitarent, sequeretur quod violenter sisterent in proprijs locis: vnde motus ad illa loca non esse naturalis, imò potius è contra, motus à proprio loco esset naturalis, quia ab illo loco mouetur aliquod mobile naturaliter, vbi violenter quiescet: imò neque semper essent in proprijs locis: nullum enim violentum est perpetuum præsertim cum habeant qualitates motivas, quibus facile ad locum sibi naturalem moueri possint.

Secundo sunt de hac re manifestæ experientiæ, quia nos qui sub magna mole aeris sumus, nulla in humeris nostris grauitatē sentimus: ergo nō grauitat aer in proprio loco. Similiter qui sub aqua natant, nullū supra se pondus sentiunt, ergo non grauitat aqua in suo loco.

Vnde ad rationem Aristot. respondetur, verum esse posse contingere vtrem aere plenum maius habere pondus, quàm si esset vacuum, tamen hoc nō est ratione aeris ibi contenti, sed quia cum inflatur, solent in ipso remanere quædam guttulæ aquæ causatæ ex flatu humido, & calido instantis, qui quidem

flatus habet in se quædam partes vaporis, quæ deinde refrigeratæ in vtre in aquam vertuntur, & ita aqua extra proprium locum existens grauitat, ratione cuius fit vter ponderosior se ipso vacuo, tamen proculdubio si vter ille purissimo aere impleatur, non esse grauior se ipso vacuo, vt Niphus, & Themisti^o testantur se fuisse expertes.

Vbi obiter aduerte etiam posse contingere, vtrem aere plenum leuiorem esse se ipso vacuo, si contingat aerē intrā existentem, ipsum vtrem, aliàs maxime humidū, exicare, nō quia aer leuitet, sed quia vter ponderosior est humidus, quàm exicatus, per quam exicationem foras mittit paruulos vapores aqueos, extra proprium locum grauitantes.

Ad secundam respondetur, quare lignum, centum librarum velocius mouetur in aere, quàm plumbum vnus libræ, in aqua verò tardius, non esse, quia aer maior contentus in ligno grauitet in proprio loco, sed quia reuera ponderosius est lignum, quia est centum librarū, quàm plumbum vnus libræ, deinde verò in aqua tardius mouetur lignum quam plumbum, quia habet lignum magnas partes aeris in suis poris contentas, quæ sua natura petunt supernatare

âquâ, & ita magna vi infra illam adducuntur, quod non contingit in plûbo, qui minus, vel nihil aeris formaliter habet, sicut habet lignum.

Ad tertiam falsum esse, quod aer moueatur maiori velocitate ad replendum vacuum relictum ab igne, quàm relictum ab aqua, sed ad vtrumque vacuum implendum eodem modo concurrat, quia vtrumque est propter bonum vniuersi.

Ad quartam, esse in possibile, dari plumbum vnius libræ, habens magis de terra, aqua, & igne, lignum centum librarum, quia re vera haberet maius pondus, quàm lignum, vnde non esset solum vnius libræ, sed plus quàm centum, quia cum terra sit præcipue grauis, si magis participet de terra, quàm lignum centum librarum, proculdubio habet maius pondus quàm lignum: vnde haberet magis, quàm centum libras, qualiter de facto plumbi palmus grauior est palmu ligni, quia magis participat de terra.

Ad quintam, quod humiditas

de se non magis inclinât in leuitatem, quàm in grauitatem, sed diuersimode secundum quod diuersimode commiscetur cum alia qualitate, & ita in aqua inclinât in grauitatem, in aere verò in leuitatem, ratione diuersæ cõmixtionis, ex qua tales qualitates motuæ oriuntur.

Ad vltimam, sedem adloquẽdum nõ ideo collocari in alio situ, quia aer deferens, sonum continuo descendat, sed quia sonus minus impeditur, ad quando talis sedes est in loco inferiori, tunc enim dum peruenit ad alia corpora, etiam in inferiori loco posita impeditur, ne ita facilius vltius progrediatur, & ita melius auditur sonus ab alto loco procedens.

Quæ Aristoteles docet in hoc capit. 5. & 6. huius libri restantibus non sunt magni momento, idè prætermittenda esse duxi: atque ita hæc de cælo dicta sufficiant ad laudem, & gloriam Dei omnipotentis.

(?)

*Sub correctione Sanctæ matris
Ecclesiæ.*

IN-

INDEX DISPUTATIONUM omnium, & questionum, quæ in libris de cœlo, & mundo continentur.

Disput. primi libri de motu corporis simplicis.

Quest. 1. Vtrum motus simplex debeat tribui corpori simplici, & mixtus mixto, fol. 7.

Quæst. 2. Vtrum corpus simplex tantum moueatur vnicō motu simplici, fol. 9.

Disp. I. De natura cœli.

Quest. I. Vtrum cœlum sit graue, vel leue, vel aliā habeat qualitatem, fol. 11

Quæst. II. Vtrum cœlum sit ingenerabile, & incorruptibile, fol. 15

Quæst. III. Vtrum cœlum sit corpus constans materia, & forma, fol. 17

Quæst. IIII. Vtrum materia cœli sit eiusdem rationis cum materia horum inferiorum, fol. 18

Quæst. V. Vtrum corpora cœlestia, & eorum materia specie differant, fol. 20

Disputat. II. De vnitatē vniuersi.

I N D E X.

Question. I. Vtrum possint esse plures mundi, fol.
33

Quest. II. Vtrum extra coelum sit aliquid, fol. 37

Disput. IIII. De incorruptibilitate vniuersi.

Quest. I. Vtrum omne id, quod habet potentiam
ad essendum, & non essendum, debeat habere
determinatum tempus essendi, & non essendi, fol.

51

Quest. II. Vtrum immortalitas animæ stet cum prin-
cipijs Arist. hoc cap. fol. 54

Quest. III. Vtrum omne corruptibile sit tandem cor-
rumpendum, & omne generabile generadum. fol.

56

Quest. IIII. Vtrum mundus sit corruptibilis, fol. 58

Disputat. I. 2. libri de differentijs positionis cæli.

Quest. I. Vtrum coelum sit animatum, atque adeo
capax ad habendas differentias positionis, fol.

61

Quest. II. Vtrum in coelo inueniantur sex differentiæ
positionum fol. 65

Disput. II. De influentia cæli.

Quest. I. Vtrum coelum agat in hæc inferiora, &
quid possit agere. fol. 69

Quest. II. Vtrum cessante motu cæli cessarent gene-
rationes, & corruptiones. fol. 71

Quest.

I N D E X.

Quæstion. III. Vtrum cœlum producat viuētia. fol.

73

Disp. Vnic. 4. libri de qualitatibus motibus elementorum.

Quæst. I. Vtrum qualitates motuum elementorum differant specie. fol. 79

Quæst. II. Vtrum elementa grauitant in proprijs locis. fol. 81

F I N I S.